زنجیرەی بەرهەم و نوسراوەکانی مامۆستا ئەحمەد کاکە مەحموود (٣)

پرسیار و وەڵامی شەرعی

تایبەت بە ئافرەتان

نووسین و وەڵامدانەوەی:

مامۆستا ئەحمەد کاکە مەحموود

وردبینیی و لێکۆڵینەوەی:

عیرفان ئەحمەد کاکە مەحموود

بسم الله الرحمن الرحيم

پێناسی پەڕاو

- ناوی کتێب: پرسیارو وەڵامی شەرعی تایبەت بە ئـافرەتـان.
- نوسەر: مامۆستا مەلا ئەحمەد کاکە مەحموود.
- وردبینی و لێکۆڵینەوەی: عیرفان ئەحمەد کاکە مەحموود.
- نۆبەو ساڵی چاپ: یەکەم/ ١٤٣٩ ک – ٢٠١٨ ز.
- دیزاینی بەرگ: ناوەندی ڕێنوێن.
- نەخشەسازی ناوەوە: مەهرین دیزاین.
- ژمارەی سپاردن: لە بەڕێوبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان ژمارەی (١٢٨٦)ی ساڵی (٢٠١٧)ی پێ دراوە.
- تیراژ: ١٠٠٠ دانە.
- چاپخانەی: ناوەندی ڕێنوێن.

پێشەکی ئەم بەرهەمە

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمدلله، والصلاة والسلام على نبينا وقائدنا محمد المجتبى، وعلى آله وصحبه ومن والاه.

موسوڵمانانی بەرێز، خوشکانی سەربەرزو بە ویقارم..

سوپاس بۆ خودای باڵادەست کە لەبەرهەمێکی نوێ و ناوازەی مامۆستا مەلا ئەحمەد کاکە مەحموود دا دێینەوە خزمەت ئێوەی خۆشەویست، بەو هیوایەی جێگای رەزامەندی خوداو سوودو زانیاری زیاتر بە ئێوەی بەرێزیش بگەیەنین، بەرهەمی ئەمجارەمان بەرهەمێکە تایبەتە بە ژنان و ئافرەتانەوەو زیاتر لە (٧٣٧) پرسیارو وەڵامی شەرعییە، کە دەتوانم بڵێم هیچ بابەت و پرسیارێکی شەرعی ژنانەی تایبەتی نەماوەتەوە کە جەنابی مامۆستا ئەحمەد کاکە مەحموود (بەرەحمەت بێت) نەی وروژاندبێ و وەڵامی نەدابێتەوە، بۆیە ئەم بەرهەمەی ئەمجارەمان جیاواز تر لە بەرهەمەکانی ترەو هەوڵ و کۆششێکە بۆ خزمەت بە بواری ئافرەتان و وردەکارییە لە بواری ژیان و گوزەران و چۆنیەتی بەندایەتیی و رێکخستنی بواری کۆمەڵایەتیی و سەرجەم بوارەکانی تری ژنان و ئافرەتان، تا دەگاتە پرسیاری زۆر هەستیار کە تەنها خوێنەر خۆی دەتوانێ بیخوێنێتەوەو راستەوخۆش وەڵامەکە وەربگرێتەوە! ئەم هەوڵەشمان تەنهاو تەنها بۆ پڕکردنەوەو وەڵامدانەوەی ئەو گۆشە

تایبەتانەی ژیانی ئافرەتانە کە لەم پرسیارو وەڵامانەی جـەنابی مامۆسـتا ئەحمەد کاکە مەحموود دا سەرجەم ئەو گۆشە نهێنیی و تایبەتیانەی ژیانی ئافرەتان وەڵام دراوەتەوە، ئەمەش خزمەتێکی نـاوازەو بێوێنـەی ئـایینی پیرۆزی ئیسلامە بە پێگەو مەکانەتی ئافرەتان و گرنگی پێدانە بـە هـەموو بوارەکانی ژیان و گوزەرانیان.

بەو هیوایەی ئەم بەرهەمەمان ببێتە دەروازەیەک بۆ زیـاتر تێگەیشـتن و پێگەیشتنی ئافرەتان لـە ئایینەکـەیان بـەبێ ئـەوەی کـە لـە هـیچ جـۆرە پرسـیارو وەرگرتنـی وەڵامێـک ئیحـراج بـبن، دووبـارە خوازیـارین ئـەم بەرهەمە جێی ڕەزامەندیی و سود بەخش بێت بـۆ خوشـکانمان بەهـەموو توێژەکانەوە.

عیرفان ئەحمەد کاکە مەحموود

سەرپەرشتیاری پرۆژە بانگەوازییەکانی

مامۆستا مەلا ئەحمەد کاکە مەحموود

www.ahmadkaka.org

سلێمانی / ١٣ ی شەوالی ١٤٣٩ ک – ٢٧ / ٦ / ٢٠١٨ زایینی

Email: erfankaka77@gmail.com

٠٧٧٠٢٤٩٣٧٥٥

٠٧٥٠١١١٥٩٩٠

داڕشتەی ئەم بەرهەمە

خوشکانی بەڕێز: بۆ نووسین و ئامادەکردنی ئەم پرسیارو وەڵامە شەرعییانە ئەم بابەتەمان بەسەر (٤٤) بەش و (٧٣٧) بابەتدا دابەشکردووە..

بەشی یەکەم: پرس و راوێژ لەسەر دەستنوێژو خۆ شوشتنی ئافرەتان..؟
لە ٢٣ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی دووەم: پرس و راوێژ سەبارەت بە خۆ شوشتنی ئافرەتان..؟
لە ١٥ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی سێیەم: پرس و راوێژ لەسەر بەکار هێنانی (خف) بۆ ژنان..؟
لە ٦ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی چوارەم: پرس و راوێژ لەسەر ئەحکامی سووڕی خوێنی مانگانەی ژنان..؟
لە ٤٢ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی پێنجەم: پرس و راوێژ لەسەر ژنان و ئیستیحاضە.؟
لە ٧ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی شەشەم: پرس و راوێژ لەسەر تەڕایی (رطوبەی) فەرجی ژنان.؟
لە ١٥ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی حەوتەم: پرس و راوێژ لەسەر ژنان و سکبوون.؟
لە ٢٧ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی هەشتەم: پرس و راوێژ لەسەر ئەحکامی ژنانی زەیسان.؟
لە ١٥ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی نۆیەم: پرس و راوێژ لەسەر ژنان و جل و بەرگ و (حیجاب).؟
لە ٤٧ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــــی دەیـــــەم: پـــرس و راویـــژ لەســـەر ژنـــان و نویـــژکردن.؟
لە ٣٩ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــــی یازدەیـــــەم: پـــرس و راویـــژ لەســـەر نویـــژ گێڕانـــەوە.؟
لە ٤ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی دوزادەیـــەم: پـرس و راویـژ لەســـەر نویـژ گێڕانـەوە بـە قـەزا.؟
لە ٤ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی ســـیازدەیەم: پـــرس و راویـــژ لەســـەر نویـــژە ســـوونەتەکان.؟
لە ٤ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی چـــواردەیەم: پـرس و راویـژ لەسـەر نویـژی تەوبـە (صـلاة التوبـة).؟
لە ١ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی پازدەیـــەم: پـــرس و راویـــژ لەســـەر نویـــژی (صـــلاة الإســتخارة).؟
لە ٣ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی شـــازدەیەم: پـــرس و راویـــژ لەســـەر نویـــژی (صـــلاة الضـــحی).؟
لە ١ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی حەڤدەیەم: پرس و راوێژ لەسەر نوێژی (صلاة الحاجـة وصـلاة حـظ القـرآن).؟
لە ١ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی هەژدەیەم: پرس و راوێژ لەسەر نوێژی بە کۆمەڵ بۆ ژنان (صلاة الجماعـة).؟
لە ٤ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی نۆزدەیـــەم: پـــرس و راویـــژ لەســـەر نویـــژی هـــەینی بـــۆ ژنـــان.؟
لە ١١ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی بیست: پرس و راوێژ لەسەر چوونی ژنـان بـۆ بـەرێکردنی مـردوو (تشییع

الجنازة).؟ لە ١١ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی بیســـت و یەکـــەم: پـرس و راویـّـژ لەســـەر ژنـــان و رۆژوو گـرتن.؟ لە ٣٩ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی بیســـت و دووەم: پـرس و راوێـژ لەسـەر ژنـان و رۆژووی سـوننەت.؟ لە ٥ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی بیســـت و ســـێیەم: پـــرس و راوێـــژ لەســـەر ژنـــان و زەکـات.؟ لە ١٠ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی بیســـت و چـــوارەم: پـــرس و راوێـــژ لەســـەر ژنـــان وحـــەج کـردن.؟ لە ٣١ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی بیست و پێنجەم: پـرس و راوێـژ لـە سـەر ژنـان و قورئـان خوێنـدن.؟ لە ٦٠ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی بیست و شەشەم: پرس و راوێژ لەسـەر ژنـان و زەماوەنـدو بۆنـەکان.؟ لە ٨ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی بیست و حەوتـەم: پـرس و راوێـژ لـە سـەر ژنـان وخشـڵ و زەنبـەر.؟ لە ٢٧ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی بیســـت و هەشـــتەم: پـرس و راوێـژ لەسـەر ژنـان و مێـرد کـردن.؟ لە ٢٥ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی بیســـت و نۆیـــەم: پـرس و راوێـژ لەسـەر مارەیـــی ئافرەتـان.؟ لە ١٣ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی ســـی: پـــرس و راوێـــژ لەســـەر مـــافی ژن و مێردایـــەتی.؟ لە ٤١ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی ســـیی و یـــەک: پـــرس و راوێـــژ لەســـەر گرێبەســـتی زەواج،.؟
لە ١٣ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی ســـیی و دوو: پـــرس و راوێـــژ لەســـەر مەســـەلەی فـــرە ژنیـــی.؟
لە ١١ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی ســـیی و ســـێ: پـــرس و راوێـــژ لەســـەر مەســـەلەی ژنـــان و تـــەڵاق.؟
لە ١٢ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی سیی و چوار: پرس و راوێژ لەسەر خـــــــولع.؟

لە ١٢ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی ســـیی و پێـــنج: پـــرس و راوێـــژ لەســـەر ژنـــان و عیـــددە ئـــەژماردن.؟
لە ٥ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی ســـیی و شـــەش: پـــرس و راوێـــژ لەســـەر نەفەقـــەی ژنـــی عیـــددە دار.؟
لە ٤ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی ســـیی و حـــەوت: پـــرس و راوێـــژ لەســـەر ژنـــان و منـــداڵ.؟
لە ٤٦ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی ســـیی و هەشـــت: پـــرس و راوێـــژ لەســـەر ژنـــان و شـــیردان.؟
لە ٦ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی ســـیی و نـــۆ: چـــەند پرســـیارو وەڵامێکـــی جیاجیـــا لـــە بـــارەی ژنانـــەوە:
لە ٥٩ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی چـــل: پـــرس و راوێـــژ لەســـەر ژنـــان و کاروبـــاری قوتابخانـــە.؟
لە ١١ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی چــل و یــەک: پــرس و راوێــژ لەســەر ژنــان و ســوێند خــواردن.؟
لە ٦ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی چــل و دوو: پــرس و راوێــژ لەســەر ژنــان و نــەزر لــە ئیســلامدا.؟
لە ١٠ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشـــی چــل و ســێ: پــرس و راوێــژ لەســەر ژنــان و چــوونە لای پزیشــک.؟
لە ٨ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.

بەشی چل و چــوار: پــرس و راوێــژ لەســەر ژنــان و پەیوەنــدییان بەخــەڵکانی ناموسڵمانەوە.؟ **لە ١٥ پرسیارو وەڵام پێکهاتووە.**

❁ ❁ ❁

بەشی یەکەم:

پرس و راوێژ لەسەر دەستنوێژو خۆ ششتنی ئافرەتان..؟

وەڵام/

١- هەر شتێک نەهێڵێت ئەندامێک، یان بەشێک لە ئەندامەکانی جەستەی مرۆڤ، لە کاتی دەستنوێژو خۆ شۆریندا تەڕ ببێ (وەک: بۆیە، خەنە - ئەگەر جورمی هەبوو- یان هەر شتێکی تر)، پێویستە بەر لەوە لاببرێ، چونکە ژێرەکەی تەڕ نابێت، کە تەڕیش نەبوو، نە دەستنوێژی دادەمەزرێ، نە خۆ شۆرینی.

٢- ژنانی حەیزدار، یان زەیسان، دەتوانن لەو مایەدا هەم خەنە بەکار بێنن، هەم نینۆکیان بۆیە بکەن، چونکە نەنوێژیان لە سەرە نە خۆ شۆرین.

٣- بۆ دەستنوێژ سەری خەناوی (مەسح) دەکرێ، بەڵام بۆ خۆشۆرین دەبێ لا ببرێت، چونکە ژێری تەڕ نابێت.

٤- کاتی سەرما، یان کاتێ سەرپۆشەکە -ئەگەر لاببرێ- بە سەخڵەت بدرێتەوە بە سەردا، دەتوانرێ مەسح بەسەریا بکرێ و لا نەبرێ.

٥- ئەگەر بۆیەی سەر، ژێرەکەی تەڕ نەبێ، دەبێ بۆ مەسحی سەرو خۆ شۆرین لاببرێن، هەروەها (زەیت)یش ئەگەر بەستیی و ژێرەکەی تەڕ نەدەبوو پێویستە لاببرێت.

٦- ئەگەر لە نوێژدا شتێکی پیسی بەجل و بەرگەکەیەوە دیت، پێویستە خێرا لە نوێژەکەی بچێتە دەرو بیشۆرێ، ئینجا دەست بکاتەوە بە نوێژەکەی.

٧- ئەگەر لە نوێژەکەدا، دوودڵ بوو کە شتێکی پیس وا بەجل و بەرگەکەیەوە، دەبێ تا یەقین پەیدا نەکات، درێژە بە نوێژەکەی بدات.

٨- ئەگەر شتێکی پیس بکەوێتە سەر رایەخێک، دەبێ بۆ پاکبوونەوەی ئاوی بە سەرا

بکرێ، ئەگینە بە سڕین پاک نابێتەوە.

٩- ئەگەر شتێکی وشکی پیس بکەوێتە سەر جەستە، یان بکەوێتە سەر جل و بەرگ، قەیدی نییە، بەڵام دەبێ لاببرێت.

١٠- شۆرینی جل و بەرگی پاک و پیس پێکەوە، قەیدی نییە، ئەگەرچی بە جودا بشۆردرێن باشترە.

١١- ژنان دەتوانن مەسحی سەریان بکەن، ئەگەرچی قژیان لوولکرابێ، ئیتر شۆڕ بووبێتەوە بۆ خوارەوە، یان لە عاستی خۆیدا بێت.

١٢- دەستدان بە پاش، یان بە پێشەوە (هی خۆی، یان هی کەسێکی تر، بچووک بێ، یان گەورە) دەستنوێژ هەڵدەوەشێنێتەوە.

١٣- ئەو هەوایە کە لە (فەرج)ی ژنانەوە دێتە دەر، دەستنوێژ هەڵناوەشێنێتەوە.

١٤- قسەی راست ئەوەیە کە ژنان دەستنوێژ ناشکێنن، ئیتر خێزانی خۆی بێت، یان بێگانەو حەرامی بێت، بە ئارەزوو دەست ئەنقەست بێ یان نا، مەگەر لەوەوە (مەنیی، یان (مذی) و (ودی) پەیدا ببێت.

١٥- ئەگەر ژنێک غوسڵی سەرجێیی لە سەربوو، تا خۆی نەشۆرێ، بۆی نییە قورئان بخوێنێت، چ لە بەر، چ لە ناو قورئاندا.

١٦- ئەو کەسە میز راناگرێ، یان هەمیشە (با)ی لێدەبێتەوە، دەبێ لە کاتی بانگدا دەستنوێژ بگرێ و، خێرا دەست بکات بە نوێژەکە، پاشان ئەگەر هەرکامێکیان پەیدا بوون، نوێژەکەی دروستەو قەیدێکی نییە.

١٧- دەستنوێژ گرتن، یان خۆشۆرین بە ئاوی (کلۆر)اوی، دروستەو قەیدی نییە.

١٨- تەنها بۆ میزو ئەوی تریان خۆ پاککردنەوە پێویستە... ئیتر نووستن و دەستدان بەپاش و پێشەوەو، دەرچوونی (با بە هەردوو جۆرەکەیەوە) تەهارەتی ناوێت، بەڵکو تەنها دەستنوێژگرتنەوەی دەوێ.

١٩- نییەت هێنان بۆنوێژو دەستنوێژ، تەنها بەدڵە، واتە: پێویست نییە بە زمان بگوترێ.

٢٠- خەوەنووچکەو وەنەوز، دەستنویژ ناشکێنن.

٢١- راخستنی بەرماڵ لەسەر جێگایەکی پیس و، ئنجا نوێژ لەسەر کردنی دروستە.

٢٢- مردوو شۆرین دەستنوێژ هەڵناوەشێنێتەوە، مەگەر دەستی لە (عەورەت)ی مردووەکە بکەوێت، ئەگەر چی ناشبێت دەست بدات بە عەورەتیەیەوەو سەیری بکات، بەڵکو دەبێ لە کاتی شۆریینیدا دەستکێش لەدەست بکات.

٢٣- مانەوەی خۆراک لە نێوان ددانددا بۆ دەستنوێژ زیانی نییە، ئەگەر چی هەقە دوای نانخواردن چاک و پاک دەم و ددانی بشۆرێت، تا خۆیی و ددانەکانی لە نەخۆشیی بپارێزرێن.

❁ ❁ ❁

بەشی دووەم:

پرس و راوێژ سەبارەت بە خۆ شتنی ئافرەتان..؟

وەڵام/

١- لەکاتی غوسڵی حەیزو زەیسانیدا، هەڵوەشانەوەی (پەلکە)ی ژنان پێویست نییە، ئەگەرچی هەڵوەشاندنەوەی باشترە.

٢- ئەگەر ژنێک غوسڵی (جەنابەت)ی لەسەر بوو، دەبێ بۆ غوسڵ ئاو بگاتە بنی تەواوی مووی سەری.

٣-ئەگەر ژنێک (ئیحتیلام)ی بوو، کەچی پاش بە خەبەر هاتنەوە، هیچ شتێکی نەدیت، غوسڵی ناکەوێتە سەر، خۆ ئەگەر تەڕایی، واتە: بە جلەکانیەوە (مەنیی) دیت دەبێ خۆی بشۆرێت.

٤- بەهەر هۆیەک (مەنیی) بێتە دەر، ئەگەرچی بە جیماعیش نەبێ، غوسڵ واجب دەبێ.

٥- پەنجە کردن بە (فەرج) دا، (ژنەکە پەنجەی خۆی، یان هی کەسێکی تر) لەبەر نەخۆشیی، یان لەبەر هەرشتێ، بەوە غوسڵ واجب نابێت، بەڵکو تەنها دەست نوێژی دەوێت.

٦- بە شک و دوو دڵی، غوسڵ واجب نابێت.

٧- کەسێکی لەشگران، دەتوانێ بێ دەستنوێژ بخەوێت، بەڵام دەستنوێژ بگرێ ئەوسا بخەوێتەوە، باشترە بۆی.

٨- بۆ چەند غوسڵێک، یەک خۆشتن بەسە، بۆ نموونە: (غوسڵی حەیزو زەیسانیی کەوتە سەر) دەتوانێ بە نییەتی هەمووانەوە یەک غوسڵ بکات.

٩- کەسێک بە نییەتی لەشگرانیەوە خۆی شۆریی، بەو خۆشۆرینە دەستنوێژیشی دادەمەزریٚ، ئەگەرچی چاک وایە بەر لە خۆشۆرین دەستنوێژ هەڵبگریٚ و پاشان خۆی بشۆریٚت، دیارە بۆ غوسڵی حەیزو زەیسانییش هەروایە.

١٠- ئەگەر یەکجار ئاو کرا بە تەواوی لاشەدا بە نییەتی غوسڵ، وە هەمووی لاشە تەڕ بوو، ئەگەرچی بە (ڕەشاشە)یش بێت، غوسڵ دێت.

١١- بەکار هێنانی هەموو جۆرەکانی (شامپۆ) بۆ خۆ شۆرین دروستە.

١٢- ژنان لەکاتی غوسڵدا سیٚ جار ئاو بکەن بەسەریاندا، ئیتر پێویست ناکات (پەلکە) هەڵوەشێننەوە.

١٣- ئەگەر پاش خۆشۆرین، کەمێک (مەنیی) لە عەورەتیەوە دەرچوو، بەوە غوسڵەکەی هەڵناوەشێتەوە، مەگەر سەر لەنویٚ خۆشیی پێگەشتبێت.

١٤- ژنان دەتوانن غوسڵی حەیز، یان غوسڵی لەشگرانی، دوا بخەن بۆ دوای بانگی بەیانیی، بەڵام نابیٚ دوای بخەن بۆ پاش هەڵهاتنی خۆرو نوێژەکەی بەیانیان بچێت.

١٥- لەسەرەتای غوسڵەوە (بسم الله) دەکریٚ، وەپاش لێبوونەوەش گوتنی ئەم زیکرە سوننەتە: ((أشهد أن لاإله إلا الله وحده لاشريك له، وأشهد أن محمدا عبده ورسوله) (اللهم اجعلني من التوابين واجعلني من المتطهرين)). (١)

❁ ❁ ❁

١) بۆ زیکری دوای خۆ شۆردن هیچ جۆرە فەرمودەیەک نەهاتووە، جگە لەم فەرموودەی دوای دەستنوێژە نەبیٚ کە ئیمامی موسلیم لە بابی پاکژیدا بە ژمارە ٣٧١ گێراویەتیەوە: (أشهد أن لا إله إلا الله وحده لاشريك له، وأشهد أن محمدا عبده ورسوله إِلَّا فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ) وە ئەو زیادەش کە دەفەرمویٚ: (اللهم اجعلني من التوابين واجعلني من المتگهرين) ئیمامی تیرمیزی هێناویەتیی و لە سەنەدەکەیدا لاوازی هەیەو زانایانی کۆن و نوێی فەرموودە، قسەیان لەسەری هەیە.

بەشی سێیەم:

پرس و راوێژ لەسەر بەکار هێنانی (خف) بۆ ژنان..؟

وەڵام/

١- ڕاگوزەر (مسافر) بۆی هەیە، سێ شەوو سێ ڕۆژ، مەسحی (خف) بکات، نیشتەجێ (مقیم)یش، شەوو ڕۆژێک.

٢- مەرجەکانی بەکارهێنانی (خف): پێویستە حەڵاڵ و پاکبن و، بگەنە شوێنی فەرزی شۆرینی پێ و، بۆ خۆشیان بەقاچەوە بووەستن و دوای دەستنوێژیش لە پێ بکرێن.

٣- شێوەی بەکارهێنانیشیان: دەست بەئاوەکەدا دەکرێ، پاشان یەکجار مەسحی دیوی دەرەوەی سەرپێیان دەکرێ، واتە: ژێر و پاژنەیان مەسحیان ناوێ!.

٤- هەرکات یەکێ لەم چوار شتەی لێ پەیدابوو، ئیتر کاریان پێناکرێ:

- لە پێ داکنران.

- غوسڵ کەوتە سەر پۆشەرەکەیان.

- دڕان و کونیان تێبوو.

- ماوەکەیان (واتە: سێ ڕۆژەکە، یان شەوو ڕۆژەکە)تەواو بوو.

٥- مەسح کردن بە سەر گوێرەویدا، ئەگەر هاوینیش بێت دروستە، چونکە گشتێتیی فەرموودەکان، وا دەگەیەنێت.

٦- نابێ مەسح بەسەر گوێرەوی ناسک و دڕاودا بکرێت، واتە: بەو مەرجە مەسحیان دەکرێ، قاییم بن و داپۆشەری جێگەی فەرز بن.

❁ ❁ ❁

بەشی چوارەم:

پرس و ڕاوێژ لەسەر ئەحکامی سووڕی خوێنی مانگانەی ژنان..؟

وەڵام/

١- قسەی ڕاست ئەوەیە کە ماوەی (حەیز) سنووری کەم و زۆری بۆ نییە.

٢- بەر لە تەمەنی (٩) ساڵی کچان، خوێنی حەیز پەیدا نابێت، چونکە بەر لە تەمەنی (٩) ساڵیی، هیچ ئافرەتێک ناگونجێ منداڵی ببێت، خۆئەگەر تەمەنی گەیشتە (٩) ساڵ و خوێنی بە خۆیەوە دیت، دەکرێ بگوترێ: ئەوە حەیزە.

٣- تێکچوونی یاساو سیستمی حەیز - دوای تەمەنی (٥٠) ساڵ- هەر خوێنێ هات، بە خوێنی حەیز دا نانرێت، بەڵکو خوێنی (فاسید)ەو، دەبێ ئەو ژنە نوێژ بکاو ڕۆژوو بگرێ.

٤- نیشانەکانی خوێنی حەیز:

- بۆگەنە.

- ئەوەند سوورە، ڕەش دەنوێنێت.

- خەست و چڕە.

٥- ئەگەر ئافرەتێک خوێنی بەخۆیەوە دیت، دەشگونجا حەیز بێ و یەکەمجاریشی بوو، ئەوە بەحەیز دادەنرێ، وە دەبێ چاوەڕوانی بکات تادوایی دێت، وە پێویست بە دووبارە بوونەوە ناکات.

٦- ئەگەر ژنێک بۆ ماوەی چەند کاتژمێرێک خوێن هات و ئینجا نەما، ئەوە حەیزەو دەبێ چاوەڕوانی بکات، چونکە دیسان دێتەوە.

٧- وا دەبێ پاشخۆشتن لەخوێنی حەیز، خوێنێکی زەرد و لیڵ دێت، ئەوە بەحەیز دانانرێ و، پێویست بە خۆشۆردن ناکات. بەڵام ئەگەر بە ڕەنگ خوێنی تەواو بوو، دەبێ سەر لەنوێ خۆی بشواتەوە، چونکە بەحەیز دادەنرێت.

٨- ئەگەر ژنێک بە هۆی تەمەن زۆرییەوە خوێنی نەما، ئەوە بەسەردەمی مەئیووس بوون لە حەیز (سن اليأس) دادەنرێ.

٩- ژنی بێ نوێژ تا پاک نەبێتەوەو خۆی نەشۆرێت، نابێ سەرجێی لەگەڵدا بکرێت.

١٠- ئەو کتێب و نامیلکانە کە هەندێ ئایەتی قورئانیان تێدایە، ژنانی حەیزدارو خەڵکانی لەشگران و بێ دەستنوێژ، دەتوانن دەستیان لێبدەن، چونکە (مصحف) نییە.

١١- ژنی حەیزدار دەتوانێ خەنە لە دەست و پێ و سەری بگرێت.

١٢- ژنان دەتوانن بۆئەوەی بکەونە حەیزەوە دەرمان بخۆن، ئەگەر بزانن تووشی زیان نابن پێی.

١٣- لە بەکارهێنانی (دەرمان) بۆ راگرتنی حەیز، پزیشکەکان (١٤) جۆر زەرەرو زیانیان باسکردووە، بۆیە دەبێ ئاگادار بن.

١٤- لە مانگی رەمەزان و حەجدا، خواردنی حەبی راگری حەیز، قەیدی نییە، بەمەرجێ لە رووی تەندروستییەوە زیانبەخش نەبێ.

١٥- ئەگەر ژنێک حەبی بەکار هێنا بۆ ئەوە بکەوێتە حەیزەوە، پاشان خوێن هات، دەبێ بچێت لە پزیشک بپرسێت: ئەگەر ئەو گوتی ئەو خوێنە، خوێنی حەیزە، ئەوا باشە، ئەگینە کاریگەری حەبەکانەو حەیز نییە.

١٦- ئەگەر ژنێک دەرمانی بەکار هێناو کەوتە حەیزەوە، دیارە ئەو ماوەیە بە حەیز بۆی دادەنرێ و گێڕانەوەی نوێژی لەسەر نییە، چونکە مادەم خوێنی حەیز هات، ئیتر بەهەر شێوەیەک بێت دەبێتە حەیز، هەر کاتێکیش نەما بە هۆی هەر شتێکەوە بێت، دەبێ نوێژو رۆژووی خۆی ئەنجام بدات.

١٧- ژنی حەیزدار دەتوانێ تەواوی ویردو زیکرە شەرعییەکان و زیکرەکانی بەیانیان و ئێواران و دوعاکانی تر لەگەڵ کتێبی زانستیی و فیقهو فەرموودەو تەفسیرەکاندا بخوێنێتەوە.

١٨- ژنی حەیزدارو زەیسان، هیچ جۆرە نوێژێکی لەسەر نییەو نابێ بیکات، بۆ دوای پاکبوونەوەیشی گێڕانەوەی ناوێ.

١٩- ژنی خاوەن حەیز رۆژووی لەسەر نییە، بەڵام دەبێ پاش پاکبوونەوە بیگێڕێتەوە.

٢٠- ژنی بێ نوێژ: نابێ چەرخەو (تەواف)ی دەوری ماڵی خودا بکات، بەڵام کردەوەکانی تری حەج، وەکو (هاتووچۆی نێوان (صەفا)و (مەروە)و وەستانی (عەرەفە)و شەومانەوە لە (مزدەلیفە)... تاد. دەتوانێ ئەنجامیان بدات.

٢١- ئەگەر ژنێک مەناسکی حەجی تەواو کردو پاشان کەوتە حەیزەوە، ئیتر نابێ (طواف الوداع) بکات.

٢٢- لە مزگەوتدا -تەنانەتی لە (مصلی) شدا- ژنی حەیزدار حەرامە بمێنێتەوە. بەڵام (داود الظاهری)و (مزنی) دەڵێن: لە مزگەوتدا دەتوانێ بمێنێتەوە، وە (إبن حزم الظاهری) رێگە دەدات بە ژنانی حەیزدار کە دەوری قورئان بکەنەوە، (مالک) یەکانیش هەروا.

٢٣- ژنی حەیزدار نابێ رێ بە مێردەکەی بدات (جیماع)ی لەگەڵ بکات، چونکە حەرامە.

٢٤- مێرد دەتوانێ - جگە لە جیماع- هەموو لەزەتێک لە ژنی حەیزدارو زەیسان وەرگرێ و لەگەڵیا بخەوێت.

٢٥- ژنی حەیزدار حەرامە لەو کاتەدا تەڵاق بدرێت، تەنانەتی هەندێ لە زاناکان دەڵێن تەڵاقی ناکەوێ.

٢٦- هەرکات ژنی حەیزدار پاکبوویەوە، دەبێ تەواوی جەستەی بشۆرێت.

٢٧- زیادو کەمکردنی ماوەی حەیز: بۆ نموونە: عادەتی (٧) رۆژ بووە، کەچی دوای شەش رۆژ خوێنەکەی نەما، یان بە پێچەوانەوە، قسەی راست ئەوەیە کە هەرکات خوێنی دیت حەیزە، هەرکاتێکیش نەما بە پاک دادەنرێ، واتە: زیادو کەم دەور نابینێت.

٢٨- پاش و پێشکردنی کاتی حەیز (جارێ لە سەرەتای مانگەوە، جارێکی تر لە کۆتایی مانگەوە) قەیدی نییە، هەرکات خوێن پەیدا بوو حەیزە، هەرکاتێکیش نەما، حەیز تەواو بووە.

٢٩- ژنان وا دەبێ خوێنەکەیان بە زەرد رەنگ دەبینن، وایش دەبێ لێڵە لە نێوان زەردو رەشدا.. ئەوە ئەگەر لەناو ماوەی حەیزەکەدا بوو، یان هێمان پاک نەبوبوویەوە، بەحەیز دادەنرێت، خۆ ئەگەر پاش پاکبوونەوە بوو، حەیز نییە.

٣٠- بچڕبچڕی خوێن (ئەمرۆ خوێن هەیە، سبەینێ خوێنی نییە) ئەمە ئەگەر هەمووکات ئاوا بوو، ئەوە بە (ئیستیحاضە) دادەنرێت، خۆ ئەگەر بەیناوبەین بوو، ئەوە ئەگەر نەمانی خوێنەکە کەمتر لە رۆژێک بوو، بەپاک دانانرێ، مەگەر لە ئاخرو ئۆخری عادەتی خۆیەوە بێت.

٣١- تەڕیی و (رطوبە)ی عەورەت: ئەگەر لەناو کاتی حەیزدا بوو و پێش پاکبوونەوە، بەحەیز دادەنرێت، خۆ ئەگەر پاش پاکبوونەوە بوو، حەیز نییە.

٣٢- ئەگەر لە غەیری رۆژەکانی حەیزیدا چەند دڵۆپێ خوێنی دیت، دەبێ دەست لە نوێژو رۆژووی خۆی هەڵنەگرێ، چونکە ئەوە خوێنی حەیز نییە.

٣٣- پێنج رۆژ بەر لە سووڕی مانگانەی خۆی، خوێنی دیت، ئەوە ئەگەر بەر لەوە خوێنی نەبوو، بە حەیز دانانرێت، واتە: دەبێ رۆژوو نوێژ بکات و بۆ هەموو نوێژێکیش دەستنوێژ بگرێت.

تێبینی: گەلێ جار ئەم شتانە عادەتی ژنان دەشێوێنن:

- بەکارهێنانی حەب بۆ رێگرتن لە حەیز (پێشی دەخەن، دواى دەخەن، زیادو کەمی دەکەن).

- بەکارهێنانی (لەولەب) بۆ رێگرتن لە منداڵبوون، چونکە بەهۆی ئەوەوە خوێنەکە بەکەمی دێتە دەر، ئەوساش لەباتی (٧) رۆژ، دە رۆژ دەخایەنێت.

٣٤- وادەبێ سێ ڕۆژ بەر لە عادەتی سوڕی مانگانەی خۆی، خوێن پەیدا دەبێ ئایا چی بکرێ؟.. بۆ وەڵامی ئەم پرسیارە دەڵێین: ئەگەر ژنەکە عادەتی خۆی بە ژمارە بزانێت، یان بە ڕەنگی خوێنەکە، یان بەکات و زەمان، دەبێ لەوکاتەدا نوێژ نەکا، پاشان غوسڵ بکات و نوێژ بکات، ئەو خوێنەش پێش عادەت دێت، خوێنێکی (فاسد)ـەو کاری پێناکرێ. واتە: لەبەر ئەو، واز لە نوێژو ڕۆژوو ناهێڵرێت، بەڵکو دەبێ خوێنەکەی بشۆرێ و پاشان خۆی ببەستێ و بۆ هەموو نوێژێکیش دەستنوێژ هەڵبگرێت، چونکە حسابی (مستحاضە)ی بۆ دەکرێت.

٣٥- ژنێک لە ڕۆژەکانی سووڕی مانگانەیدا، دوو ڕۆژ خوێن دەبینێ، پاشان دەبڕێ و نامێنێ، دیسان بۆ ڕۆژی چوارەم پەیدا دەبێتەوە، دەبێ بۆ ڕۆژی سێیەم چی بکات.؟ ئەگەر ئەو ژنە ڕۆژەکانی عادەتی خۆی بزانێت، دەبێ لەو ڕۆژانەدا دەست لە نوێژکردن هەڵگرێ و ڕۆژو نەگرێ، ئەگەرچی هەندێ ڕۆژیش خوێن نەیەت.

٣٦- خوێنی کەم لە ڕۆژەکانی عادەتی خۆیدا بەحەیز دادەنرێت.

٣٧- لەکاتی عادەتی خۆیدا خوێن دێت و دەبڕێت، دەبێ چی بکات؟.. بەڵێ هەرکات خوێن هات، بەحەیز دادەنرێت، ئیتر نێوان ئەم حەیزەو حەیزی پێشووی زۆر بێت یان کەم.. ئەگەر کەوتە حەیزەوەو پاکەوە بوو، پاشان دوای پێنج ڕۆژ، یان شەش ڕۆژ خوێن پەیدا بووەوە، دەبێ دەست لە نوێژو ڕۆژو هەڵبگرێت، چونکە ئەوە حەیزە.

٣٨- ئەگەر پاش نەمانی خوێنی حەیز، خوێنێکی زەرد، یان خوێنێکی لێڵ، یان ڕەشی دیت، ئەوە بەحەیز دانانرێت، بەڵکو پێویستە نوێژ بکاو ڕۆژوو بگرێت.

٣٩- پاش دوو ڕۆژ لە ڕۆژەکانی عادەتی مانگانەی خۆی پاکبوویەوە، ئەنجا دوای ڕۆژێ، یان دوو ڕۆژ، خوێن پەیدا بوویەوە، دەبێ لەو دوو ڕۆژەدا کە خوێن هەیە، دەست لە نوێژ و ڕۆژوو هەڵگرێت.. لەو ڕۆژانەشدا کە خوێن نییە خۆی بشۆرێ و نوێژەکان بکات.

٤٠- ژنێک لە سەرەتای هەموو مانگێکـەوە بـەپێی عـادەتی خـۆی (٦) رۆژ دەکەوێتـە حەیز، پاشان هەندێ جار درێژە دەکێشێ، دەبێ چی بکات؟.. بۆ ئەوە دەبێ لەسەرەتای هەموو مانگێکەوە (٦) رۆژ دانیشێ و نوێـژ نـەکات، چـونکە ئـەوە حـەیزە، بـەڵام لـە رۆژەکانی تردا، دەبێ غوسڵ بکاو نوێژ بکات و گوێ بە خوێنەکەی نەدات.

٤١- ژنێک لەبەر پیریی و چوونە ساڵەوە خوێنی نەما، پاشان چووە سەفەرو خـوێنی پەیدا بوو و درێژەی کێشا، دەبێ چی بکات..؟ دەبێ گوێ بـەو خوێنـە نـەدات، چـونکە زۆربەی زاناکان دەڵێن: کە ئافرەت گەیشتە (٥٠) ساڵ حەیزی نامێنێ.

٤٢- ژنێک عادەتی خۆی (٩) رۆژ، یان (١٠) رۆژ بوو و پاک بویەوە، پاشان بە بچڕ بچڕ خوێنەکەی هاتەوە.... بەڵێ پاش تەواوکردنی ماوەی خۆی، هەر خوێنێک هـات، کـاری پێناکرێ و فاسیدە.

❁ ❁ ❁

بەشی پێنجەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و ئیستیحاضە.؟

وەڵام/

١- ئیستیحاضە: بەو خوێنە دەڵێن لە جێگەی حەیزەوە بە دەوام دێتە دەر، وەیان ئەگەر رۆژێ دوو رۆژ ببڕێت، دیسان دێتەوە.

٢- لە ماوەی ئیستیحازەدا وا دادەنرێت ئەو ژنە پاکەو، دەبێ بۆ نوێژەکان هەمووجار چاوەروان بێت تا بانگ دەبێت، ئەوسا بۆ هەموو نوێژێکی کات بۆ دیارییکراو دەستنوێژ دەگرێت، بەڵام بۆ نوێژی کات بۆ دیاریی نەکراو، هەرکات ویستی نوێژ بکات، دەستنوێژ دەگرێ و نوێژ دەکات.

٣- هەرکات ویستی دەستنوێژ بگرێ، دەبێ ئەو جێگایە خوێنی بەرکەوتووە بیشۆرێ و، پاشان پارچەیە لۆکە بخاتە دەرگای (فەرج)یی و بە شتێک شەتەکی بدات، بۆ ئەوە خوێنەکە راگرێ و نەیەتە دەر، خۆ ئەگەر پاش ئەوە هەر هات، هیچ زیانێکی نییە.

٤- هەندێ جار بەهۆی نەشتەرگەری منداڵدانی ژنانەوە یان هی جێگایەکی تر، خوێن بە (فەرج)یانەوە دێتە دەر، جا بۆ ئەم خوێنەیە دوو حاڵەت هەیە:

- دەبێ بزانێ کاتێ کە نەشتەرگەری منداڵدانی دەکاو فرێی دەدات، یان دەیبەستێ و ناگونجێ خوێنی لێ بێتە دەر، لەم حاڵەتانەدا ناکرێ لەگەڵ ئەو خوێنەدا مامەڵەی (ئیستیحاضە) بکرێ، بەڵکو دەبێ وەکو ئەو ژنانە بکەن کە پاش (طهارة) خوێنێکی زەرد، یان تەڕایی دەبینن، واتە: دەبێ نوێژ بخوێنن و رۆژوو بگرن و رێ لە تێکەڵی مێرد نەگرن، وە خۆ شتنیان لەسەر نیە، بەڵام لەکاتی نوێژەکاندا خوێنەکەیان دەشۆن و بەشێک لە (فەرج)یان شەتەک دەدەن و کاتی نوێژ دەستنوێژ دەگرن.

- دەبێ وا نەزانێت پاش نەشتەرگەری، حەیز نابێت، بەڵکو دەکرێ خوێنی حەیز پەیدا بێ، جا ئەوکاتە وەکو ژنانی خاوەن ئیستیحاضە مامەڵەیان لەگەڵ دەکرێ.

٥- ژنانی خاوەن ئیستیحاضە بۆ ئەنجامدانی نوێژەکان – لەو ماوەدا – خۆ ششتنیان لەسەر نیە، مەگەر کاتێ خۆی بشۆرێ بۆ تەواوکردنی ماوەی سوڕی خوێنیان.

٦- ژنانی خاوەن ئیستیحاضە دەتوانن لەگەڵ مێردەکانیاندا سەرجێی بکەن.

٧- ژنانی خاوەن ئیستیحاضە سێ حاڵەتیان بۆ هەیە:

- عادەو سوڕی مانگانەی خۆی هەیە، ئینجا هەرکات کەوتە ئەو ڕۆژانەوە دەست لە نوێژ هەڵدەگرێت و پاشان خۆی دەشۆرێت و نوێژەکانی دەکات، ئیتر سوڕی خوێنەکەی زۆر بێت یان کەم، ژنی وا هەیە لە مانگێکدا (٥) ڕۆژ لە حەیزدایەو (١٥) ڕۆژی پاکە پاشان دیسان (٥) ڕۆژ دەکەوێتەوە حەیزەوەو (١٥) ڕۆژ پاک دەبێ، ئیتر هەر بەو پێیە، ژنی وایش هەیە مانگەکەی (٣٥) ڕۆژەو (٧) ڕۆژی لە حەیزدایەو (٢٨) ڕۆژی پاکە، هەر بەو پێیە.

- ماوەی کاتی خۆی لە بیر کردووە، یان دەیزانێ بەڵام هەر جارەی جۆرێکە، جارێ (٤) ڕۆژە، جارێ تر (٦) ڕۆژە، پاشان لێی تێکدەچێ و بەردەوام خوێنی لێ دێت.. ژنانی ئاوا بەم شێوەیە مامەڵە بکەن، پێیان دەڵێن (محيرة) – وە هەموو خوێنێکی زۆر ڕەش حەیزە، خوێنێکی سوری کاڵیش (رەقیق) نەخۆشییە .. کەوابوو لەکاتی خوێنە رەش و (غلیظ)ـەکاندا دەست لە نوێژو..هتد، هەڵبگرێ، وە لە ڕۆژەکانی خوێنە تەنکە (رەقیق)ـەکەدا نوێژەکانی بکات.

- ئەو ژنانەش بەتەواوی سوڕی مانگانەی خۆیان لێ تێکدەچێت، زاناکان پێیان دەڵێن: (محيرة)، واتە: سەرگەردان و ڕێگە نەزان، ئەمانە دەبێ پتر لەماوەی زۆربەی ژنانی خزمی خۆیان (دایک و دایە گەورەو خوشک..) چاوەروان بکەن و دەست لە نوێژو..هتد، هەڵبگرن، بەو مانایە ئەگەر سوری مانگانەی ئەوان (٧) ڕۆژ بێت، با ئەمانیش (٧) ڕۆژی ناو بنێن حەیزو نوێژو ڕۆژوو ئەحکامەکانی حەیزی تێدا ڕاگرن.

❁ ❁ ❁

بەشی شەشەم:

پرس و راوێژ لەسەر تەڕایی (رطوبەی) فەرجی ژنان.؟

وەڵام/

١- هەندێ جار ئاوێکی زەرد دێتە دەر.

٢- دەکرێ ئاوێکی لێڵ (سوورێکی کاڵ) بێتە دەر.

٣- ئاوێکی سپی (پاش نەمانی سووڕی مانگانە) دێت، دەشکرێ ئەو ئاوە سپیە هەر نەبێ، بەڵام لە ماوەی حەیزێکەوە بۆ حەیزێکی تر دەگونجێ ئەو ئاوە لێڵە هەبێت، نیشانەی پاکبوونەوەی ئەمانە، وەستانی ئەو خوێنە لێڵەیە، ئەگەرچی زەردایی بمێنێ.

٤- هەر لێڵیی و تەڕاییەکی زەرد لە ژنی خاوەن حەیزەوە بێتە دەر.. ئەگەر بزانرێ پێشەنگی حەیزە، ئەوا مامەڵەی حەیزی لەگەڵ دەکرێ، نیشانەی ئەوەش ئەوەیە کە ئێش و ئازارێکی لێ پەیدا دەبێ، خۆ ئەگەر بێ ئێش و ئازاری سک ئەو لێڵایی و زەردایییە پەیدا بوو، بە حەیز دانانرێ.

٥- هەر لێڵیی و زەردایییەک - پاش تەواوبوونی رۆژانی حەیز بێت - دەبێ ژنان چاوەڕوان بن تا نەمێنێ، چونکە ئەو لێڵیە ئەگەر پەیوەست بێت بە حەیزەوە، حیسابی حەیزی بۆ دەکرێ.

٦- ئەو شتانەی لە غەیری کاتەکانی حەیزدا پەیدا دەبن لە (ئیفرازات)ی فەرجەو بە حەیز دانانرێن.

٧- هەرچی (ئیفرازات)ێک لە شوێنی منداڵبوونەوە دەرچێ، پاکەو جل و بەرگ پیس ناکات، بەڵام دەستنوێژ دەشکێنێ، ئەو شتانەیش لە جێگەی میزەوە دەردەچن، پیسن و دەستنوێژ دەشکێنن.

٨- ئەو تەڕاییە بەهەمیشەیی لە منداڵدانی ژنەوە دەردەچێ پاکە، دەبێ لەکاتی نوێژدا دەستنوێژ بگرن و نوێژ بکەن، واتە: تا بانگ نەبێ دەستنوێژ نەگرێ بۆ نوێژەکان.

٩- بۆ ئیفرازاتی پچڕ پچڕ، دەبێ چاوەڕوانی بانگ بکات ئەوجا دەستنوێژ بگرێ و نوێژەکانی بکات، ئەگەرچی لەکاتی نوێژەکانیشدا بێت.

١٠- ئەو تەراییە پاش غوسڵی جووتبون دێتە دەر.. ئەگەر بە ئارەزووەوە نەبێ غوسڵ پێویست ناکات، بەڵکو تەنها دەستنوێژ پێویستە.

١١- هەندێ جار لەگەڵ میزدا ئاوێکی سپی خەست دەردەچێت پێی دەڵێن (وەدی)، غوسڵ پێویست ناکات، بەڵکو دەبێ شوێنەکەی بشۆردرێت، چونکە وەکو میز پیسە.

١٢- هەندێ جار ئاوێکی تەنکی سپی لینج (رقيق أبيض) لە کاتی دەستبازی، یان کاتی بیرکردنەوە لە رابواردنی ژن و مێردیدا دەردەچێت، گەلێ جار مرۆڤ بە خۆی نازانێت، خۆیی و جێگاکەی دەشۆرێ و دەستنوێژ دەشکێنێ، بەڵام خۆ شۆشتنی ناوێ.

١٣- (مەنی) پیاو: ئاوێکی قورسی سپیە، (مەنی) ژنانیش ئاوێکی تەنکی زەردە (رقيق أصفر) دەبێ هەردوو خۆ بشۆرن.

١٤- ئەو ژنانەی هەمیشە (ئیفرازات)یان هەیە.. دەبێ لە کاتی نوێژەکاندا خۆ خاوێن بکەنەوەو بە شتێک خۆ شەتەک بدەن و بۆ هەموو نوێژێک دەستنوێژ بشۆرن.

١٥- کچ یان بێوەژن تەرایەکی زەرد بەخۆوە دەبینن، ئەگەر (مذی) بوو، خۆ شۆرینی ناوێ، خۆ ئەگەر (مەنی) بوو و لەکاتی (شەهوەت) و ئارەزوودا، یان (ئیحتیلام) بوون، دەبێ خۆ بشۆرن.

❀ ❀ ❀

بەشی حەوتەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و سکبوون.؟

وەڵام/

١- ئەو خوێنەی بەهەر هۆیەکەوە لە ژنی دووگیان پەیدا ببێ، بۆ نموونـە: دەکەوێتـە خوارەوە لە شوێنێک، بە حەیز دانانرێت، واتە: پاکەو نوێژو رۆژو ئەنجام دەدات.

٢- یەکێ لەزاناکان دەڵێ: حیکمەت لە خوێنی حەیزدا ئەوەیە کاتێ سک دەبێ منداڵەکـە بەو خوێنە نەش و نماو گەشە دەکاو زرۆبەی ژنان خوێنیان نامێنێ.

٣- ژنی دووگیان ناکەوێتە حەیزەوە.

٤- ئەگەر خوێنی بەربوو پێویستە بەئەندازەی سووڕی خوێنی خۆی دەست لەنوێژو رۆژوو هەڵبگرێت، ئەوسا خۆی بشۆرێت و دەست بکاتەوە بە نوێژو رۆژووەکەی.

٥- شێوەی جێبەجێکردنی نوێژەکەی: (فەرج)ی پاک دەشۆرێ و پارچەیە لۆکە دەخاتە سەریی و شەتەکی دەدات.

٦- ئەو ژنەی تووشی بەربوونی خوێن (نەزیف) دەبێ، دەتوانێ نوێژی نیوەرۆ لەگەڵ عەسر، یان عەسر لەگەڵ نیوەرۆ بکات، نوێژەکانی شێوان و خەوتنانیش هەروا.

٧- دەرهێنانی منداڵدان ئەگەر زەروورەتێک هەبوو بۆ دەرهێنانی قەیدی نییە، ئـەگینا واجبە کاری وا نەکرێت، واتە: (حەرامە بەبێ هۆ دەرهێنانی).

٨- بەستنی دەرگای منداڵدان.. لەکاتی زەروورەت و پێویستدا وەکـو تـووش بـوونی ژنەکە بەنەخۆشیی: شەکرە، پاڵەپەستۆی خوێن، قەیدی نییە، چونکە منداڵ نائاسـایی دەبێ.

٩- بەکارهێنانی دەرمان بۆ راگرتنـی منـداڵبوون.. لـەکاتی زەروورەت بەشـێوەیەکی کاتی قەیدی نیە.

١٠- رێکخستنی شێوەی منداڵبوون (تنظيم الحمل).. هیچ قەیدێکی نیە، بەتایبەتی سـاڵی

یەکەم و دووەمی شیردان بە منداڵ، بۆ ئەوەی دووبارە سکی نەبێتەوە تا ئەم لە شیر دەبڕێتەوە.

١١- متووربە کردنی ژن (التلقيح الصناعى).. (ئیبن باز) دەڵێ: من خۆم ڕێگە نادەم و ئامۆژگارییان دەکەم بەکاری نەهێنن، بەڵام هەندێ لە زانایانی هاوچەرخ لەگەڵ ڕیعایەتی یاساو ڕێسای ئیسلام ڕێگە دەدەن.

١٢- منداڵ لە باربردن (الإجهاض).. لەباربردنی منداڵ - ئەگەر لە زیناش بێت - دروست نییەو منداڵەکەش دەدرێ بەو کەسە لەگەڵی جووتبووە.

١٣- لەباربردنی کۆرپەلەی کەمئەندام و ناتەواو (المعوق).. لیژنەی فەتوای هەمیشەیی لە (سعوودیە) دەڵێن: ڕێ بە لەباربردنی ئەو کۆرپەلە ناتەواوە نادرێت، ئەگەرچی پزیشکیش بڵێ چەند ڕۆژێکی تر لە سکیا دەمرێت، یان بە (معوق)ی لەدایک دەبێ، چونکە کوشتنی هیچ (نەفس)ێک بە ناهەق حەڵاڵ نەکراوە.

١٤- دانانی سنوورێک بۆ منداڵ بوون (دوان، سییان، چوار..) بێ هۆیەکی شەرعیی و پەسەند، وەکو ئەوە دایک نەخۆش بێت، یان منداڵی زۆریان هەبێت - دروست نییە، بەڵام لەو حاڵەتەدا دەتوانێ دەرمان بەکار بهێنێ بۆ ماوەیەک ڕایگرێ، واتە: بۆ هەتا هەتایی ڕێ نەدراوە بۆ ڕاگرتنی.

١٥- منداڵی ناو شوشە (طفل الأنابيب) زاناکان ڕێیان لێگرتووە، چونکە (عەورەت)ی تێدا دەردەکەوێ و، دەست بە (عەورەت)ەوە دەدرێت.

١٦- ئەگەر ژنێک دووگیان بێت لە (زینا)، ئایا دەتوانرێ مارە بکرێت بۆ پیاوێکی تر؟ بێگومان نیکاحی وا دا نامەزرێت، چونکە لە فەرموودەدا هاتووە: ((لا توطأ حامل حتى تضع)).(١)

(١) صحيح. صححه الألبانى فى سنن أبى داوود ٢١٥٧.

١٧- ئایا ژنی دووگیان سەرجێیی لەگەڵ دەکریٚ..؟ بەڵێ ئەگەر (حەمل)ەکە تووشی زیان نەبێت.

١٨- ژنی دوو گیان تەڵاقی دەکەویٚ..؟ بەڵێ لەو ماوەیەشدا دەبیٚ نەفەقەی ژنەکە بدات تا سکەکەی دا دەنێت.

١٩- لای کەمی ماوەی منداڵ لە سکدا (٦) مانگە.

٢٠- ئایا لەبەر دەست کورتی دەکریٚ ڕیٚ لە منداڵ بوون بگیردریٚ..؟ نەخێر، چونکە رزق و رۆزیی هەمووان لەسەر خودایە.

٢١- ژنێک بیٚ خوێن منداڵی بوو، ئاخۆ دروستە نوێژەکانی بکاو مێردەکەی سەرجێیی لەگەڵ بکا.؟ بەڵێ ئەگەر ژنێک بیٚ خوێن منداڵی بوو، دەبیٚ خۆی بشۆریٚ و نوێژ بکاو رۆژوو بگرێت، مێردەکەشی دەتوانیٚ سەرجێیی لەگەڵ بکات.

٢٢- ئەگەر پاش تەڵاقدانی ژنەکەی (بە یەک تەڵاق) دەرکەوت دووگیان بووە.. ئایا مێردەکەی دەتوانیٚ بیگێڕێتەوە لای خۆی؟ بەڵیٚ بەر لەدانانی سکەکەی دەتوانیٚ، ژنەکە رازیی بێت یان رازی نەبێت، بەڵام پاش دانانی سکەکەی بۆی نییە بیگێڕێتەوە، مەگەر بە نیکاحێکی تازەو مارەیی و ئامادەبوونی (وەلیی)و شایەت.

٢٣- ئەگەر ژنێکی دووگیان کۆرپەلەیەکی وای لەبارچوو بەرەو دروستبوون و دەرکەوتنی ئەندامەکانی دەچوو، ئەوا بە زەیسان دادەنرێت، خۆ ئەگەر نیشانەی دروست بوون (تخلق)ی لیٚ دەرنەکەوتبوو خوێنی هەبوو بە (موستەحازە) دادەنرێت.

٢٤- ژنێکی دووگیان زۆر نارەحەت و قەڵسە بە سکەکەی ئاخۆ دەتوانیٚ لە باری ببات؟ بەڵیٚ لە تەمەنی چل رۆژی سکەکەیدا دەتوانیٚ، هەروەها پاش ئەوەیش ئەگەر پزیشکەکان بڵێن بە مانەوەی ئەو کەسە دایکەکەی تیا دەچیٚ، یان زیان بە جەستەی دەگەیەنێت.

٢٥- بۆ لە ناوبردنی سکێکی تەمەن چوار مانگ، دەبیٚ کۆیلەیەک ئازاد بکات، ئەنجا

ئەگەر دەست نەکەوت، دوو مانگ بەدوای یەکەوە ڕۆژوو فەرز کراوە.

٢٦- ژنێکی دووگیان بۆ ماوەی یەک مانگ ئاوێک لە (فەرج)یەوە دێت.. ئەو ئاوە پاکە، واتە: جل و بەرگ و جەستە پیس ناکات، بەڵام دەستنوێژ دەشکێنێ.

٢٧- ژنێک لە تەمەنی مانگ و نیوێکی سکیدا کورپەلەیەکی خست، پاشان پزیشک دەستکاری کردو منداڵدانی بۆ شۆری، ئینجا بۆ ماوەی (١١) ڕۆژ خوێن هات، ئەمیش لەو ماوەیەدا دەستی لە نوێژەکانی هەڵگرت، ئایا چی بکات..؟ پێویستە هەموو نوێژەکانی قەزا بکاتەوە، چونکە زاناکان ئەو خوێنە بە خوێنی (نەزیف) دادەنێن، وە دەڵێن: ئەگەر تەمەنی ئەو کۆرپەلەیە لە (٨١) ڕۆژ کەمتر بوو، ئەوا هەر خوێنێک پاش ئەو بێت خوێنی (نەزیف)ـە، واتە: حەیز نییە، کەوابوو نوێژەکانیشی بکات، خۆ ئەگەر تەمەنی سکەکەی زۆرتر بوو لە (٨١) ڕۆژ، هەر خوێنێ بێت بە خوێنی زەیسانی دادەنرێت، واتە: دەبێ تا نەمانی خوێنەکە، یان تا چل ڕۆژ نوێژ نەکات، ئەوسا خۆی دەشۆرێ و نوێژ دەکات.

❁ ❁ ❁

بەشی هەشتەم:

پرس و راوێژ لەسەر ئەحكامی ژنانی زەیسان.؟

وەڵام/

خوێنی زەیسانی، خوێنەكە لە منداڵدان بەر دەبێتەوە بەهۆی منداڵبوونەوە، جا لەگەڵ منداڵەكە بێت، یان دوای ئەو، یان دوو سێ رۆژ بەر لە دایكبوون.

١- ژنانی زەیسان سێ حاڵەتیان هەیە:

- پاش چل رۆژ بە یەكجارەكی وشك دەبێ و ناگەرێتەوە، جا هەركە خوێنەكە وشك بوو ژنەكە دەچێ خۆی دەشۆرێ و نوێژ دەكات.

- بەر لە تەواوبوونی چل رۆژەكە وشك دەبێ، پاشان پێش تەواو بوونی چل رۆژەكە پەیدا دەبێتەوە.. لە حاڵەتی ئاوادا هەركە وشك بوو و نەما، خۆی دەشۆرێ و نوێژو خواپەرستی خۆی دەكا، خۆ ئەگەر سەری هەڵدایەوە، دەبێتە (نیفاس) و زەیسانیی و دەست لە نوێژو رۆژووی هەڵدەگرێ.

- تا چل رۆژ تەواو دەكات بەردەوام خوێنی هەیە.. لەم حاڵەتەدا واز لە نوێژو جۆرە خواپەرستییەكانی تر دەهێنێ، جا كۆتایی هات و پاكەوە بوو و دەست دەكاتەوە بە نوێژو رۆژووی خۆی.

* چل رۆژ تێدەپەڕێ.. ئەمەیش دوو حاڵەتی هەیە:

أ- ئەگەر لەگەڵ كاتی حەیزیدا یەكیان گرت، ئەوە حەیزە.

ب- ئەگەر لەگەڵ كاتی حەیزیدا یەكیان نەگرت، ئەوە پاش چل رۆژ خۆی دەشۆرێ و نوێژو رۆژوو ئەنجام دەدات.

٢- دوو رۆژ، یان سێ رۆژ بەر لە دایكبوونی منداڵەكە خوێنی دیت.. ئەوە زەیسانییەو

دەست لە نوێژو رۆژوو هەڵدەگرێت.

٣- ئەگەر (ژانی) لەگەڵ نەبوو، ئەو خوێنە بەخوێنی (فاسید) دادەنرێ و ژنەکەش دەبێ نوێژو رۆژووی خۆی ئەنجام بدات.

٤- ژنی زەیسان هەرکە خوێنی نەما دەبێ خۆی بشۆرێت.

٥- ژنێک بەنەشتەرگەری منداڵیان لێ دەرهێنا، پاشان خوێنی هەبوو، ئەوە بە زەیسان دادەنرێ، خۆئەگەر خوێنی نەبوو نوێژو رۆژووی خۆی دەگرێ.

٦- ژنێک کۆرپەلەیەکی خست.. ئەگەر دەست و پێ و ئەندامەکانی تری جودا ببوونەوە، دیارە هەر خوێنێک بێتە دەر بەخوێنی (نیفاس) دادەنرێ، ئەگەر وا نەبوو خوێنی (ئیستیحاض)ـەیەو دەبێ بۆ هەموو نوێژێک دەستنوێژ بگرێ و خۆی ببەستێ و نوێژو رۆژوو بگرێ، ئەو رۆژانە نەبێ لەگەڵ سوری مانگانەیدا یەک دەگرنەوە.

٧- کۆرپەلە تەمەنی گەیشتە (٩٠) رۆژ، زیاتر وایە لەو تەمەنەدا گیانی بە بەردا دەکرێ.

٨- ئەگەر ژنێک پارچە گۆشتێک، یان پارەیەکی لێ داکەوت، واتە: نیشانەی دروستبوونی مرۆڤی تێدا دیار نەبوو خوێنیشی هەبوو، ئەو خوێنە بە خوێنی (فاسید) دادەنرێت و دەبێ بۆ هەموو نوێژێک دەستنوێژ بگرێتەوەو خۆی شەتەک بدا، تا خوێنەکە نەیەتە دەرو پیسی بکات.

٩- ئایا ژن لە کاتی زەیسانیدا تەڵاق دەدرێ.. زاناکان دەڵێن: وەکو ژنی حەیزدار وایە. واتە: تەڵاقەکەی (بدعیە)و هەندێ لە زانایانیش دەڵێن: تەڵاقی ناکەوێ، ئەگەرچی جەماوەری زانایان دەیخەن.

١٠- (شێخ بن باز) دەڵێ: سنوورێک نییە بۆلای خوارووی پاکبوونەوەی ژنان، کەوابوو ئەگەر دوای (١٠) رۆژ لە منداڵ بوون، یان کەمتر یان زیاتر، پاکەوە بوو، دەبێ

خۆ بشۆریٚ و خواپەرستیی خۆی بکات.

١١- بەر لە چل رۆژ، لە زەیسانی پاکەوە بوو، پاشان خوێن هاتەوەو ئەویش بە رۆژوو بوو.. دەبیٚ لەو رۆژانەدا خوێنەکە پەیدا بۆتەوە، دەست لە نوێژ و رۆژوو هەڵگریٚت، چونکە بە خوێنی نیفاس دادەنریٚت، تا پاک دەبیٚتەوە، یان چل رۆژەکە تەواو دەبیٚ.

١٢- ئایا ژنی زەیسان دەتوانیٚ قورئان بخوێنیٚ..؟ قسەی راست ئەوەیە کە دەتوانیٚ، تا لە پاداشی گەورەیی قورئان خوێندن و بەجیٚهێنانی ئەحکامەکانی تری ئیسلام بیٚ بەش نەبیٚ.

١٣- ئەو خوێنە لیٚڵ و زەردە لەماوەی زەیسانیدا بە دریٚژایی چل رۆژ دیٚتەدەر بە نیفاس دادەنریٚ، وە پاش چل رۆژیش ئەگەر بە خوێنیٚکی ئاسایی دادەنراو بەیناو بەین نەدەبڕا، هەر خوێنی زەیسانیە، ئەگینە خوێنی (ئیستیحازە)یە.

١٤- ژنیٚک پاش دە رۆژ لە پاکبوونەوەی لە زەیسانی چەند دڵۆپیٚ خوێنی دیت، ئەگەر ئەو رۆژانە هاوکات نەبوون لەگەڵ سوڕی مانگانەدا، خوێنەکە بە (فاسید) دادەنریٚ. واتە: دەبیٚ دریٚژە بە نوێژو رۆژووی خۆی بدات، ئەگەر لەو رۆژانەشدا دەستی لە نوێژ هەڵگرتبیٚت، دەبیٚ قەزای بکاتەوە.

١٥- دوای چل رۆژ لە منداڵبوون خوێنەکەی گۆڕا، ئایا نوێژو رۆژوو بگریٚ..؟ بەڵیٚ ژنی زەیسان ئەگەر لە سەرووی چل رۆژەوە خوێنی دیت و نەگۆڕا بوو، جا ئەگەر هاوکات بوو لەگەڵ ماوەی سووڕانەوەی خوێنیدا، بە حەیز دادەنریٚ، خۆ ئەگەر هاوکات نەبوو لەگەڵیا، دەبیٚ خۆی بشۆریٚ و نوێژ بکاو رۆژوو بگریٚ.

❁ ❁ ❁

بەشی نۆیەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و جل و بەرگ و (حیجاب).؟

وەڵام/

١- باڵاپۆشیی: بەو جل و بەرگە دەڵێن کە تەواوی جەستە داپۆشێ، دیارە دەم و چاوو هەموو خشڵ و زەمبەرێک دەگرێتەوە، واتە: دەبێ ژنان لە ئاست خەڵکانی نامەحرەم دەم و چاوو هەموو شتێکی (زینەت) و سەرنج ڕاکێشیان داپۆشن و خۆیان دەر نەخەن بۆیان.

٢- خۆ دەرخستن (التبرج): بەوە دەڵێن کە ژنان خشڵ و زەنبەرو جوانیەکانیان دەربخەن بۆ پیاوانی نامەحرەم.

٣- خۆ دەرخستن بە چەند شتێک دەبێ:

أ) داماڵینی حیجاب و خۆ دەرخستن لە بەردەم پیاوانی نامەحرەمدا.

ب) هەندێ لەو زینەت و جوانیانەی دەربخا بۆ پیاوان کە ڕێنەدراوە بەدەر خستنی.

ج) پێکوتان بە زەویدا بۆ ئەوەی خڕخاڵ و بازن و پاوانەکانیان تەقەی بێت، وە یان بەلارو لەنجە بچێت بەڕێوە.

د) بەنازو نوزەوە قسە بکات.

هـ) تێکەڵی لەگەڵ پیاوان بەهەر جۆرێک ناپەسەندو ناشەرعیی بێت، وەکو تەوقەکردن و پاڵە پەستۆ.

٤- ئەو فەرمودەیە کە دەڵێ: ((إن المرأة إذا بلغت المحيض لم يصلح أن يرى منها إلا هذا وهذا)) [1]

---

(١) فەرمووەدەناسان قسەو باسیان هەیە لەسەر (راستی و لاوازی) ئەم فەرمووەدەیە، بەڵام والله أعلم وەک لە (ملتقى أهل الحديث) لێکۆڵینەوەی لەسەر کراوە وا دەردەکەوێ کە لە کۆی سەنەدو ڕێگاکانی ترەوە ئەم

هەرکە کچەکان باڵغ بوون، دەم و چاوو دەستیان نەبێ، نابێ شـتێکی تریـان ببینـرێ. (اللجنة الدائمة) دەڵێ: لاوازە.

٥- ئەوی ڕێ بەژنان دەدا دەری بخەن بۆ مەحرەمیان: دەم و چـاوو هــەردوو دەســتە، خڕخاڵ و گوارەو بازن و ملوانکەو سەرو هەردوو پێیانە.

٦- نابێ ژنان لە بازاڕدا دەست و باسکیان دەربخەن، چـونکە فیتنــە خێـزەو ســەرنج ڕاکێشە، بە تایبەت کە پەنجەکانی پڕبن لە ئەنگوستیلەو باڵەکانی لە بازن.

٧- خۆ دەرخستن لای خزمەتگوزار (خدم) حەرامەو، نابێ پێکەوەیش بە تەنها دابنیشن.

٨- ڕوخسار دەرخستن لای نابیناو کوێر هیچ قەیدی نیە، لەبــەر ئــەم فەرمودەیــە کــە دەفەرموێ: ((إعتدي عند إبن أم مكتوم، فإنه رجل أعمـى)) (١) چونکە فــەرموودەی: ((أفعميـاوان أنتما، ألستما تبصرانه)) (٢) بە پێی لێکۆڵینەوەی (شێخ بن باز) لاوازە.

٩- چاو ڕەشکردن بە (کل) و جوانکردنی ڕوخسارو دەرخستنی بۆ خەڵکانی نامەحرەم حەرامە.

١٠- ئەو ژنانــەی لــە ســک و زا نیشــتونەتەوە دەتــوانن ڕوخســاریان لای نامــەحرەم دەربخەن، خۆ ئەگەر دەری نەخەن و خۆیان بپارێزن باشترە.

١١- ژنی موسڵمان دەتوانێ لای ژنــی کــافرو خوانــەناس لای ســەروی نــاوکیی و لای خواروی ئەژنۆی دەربخات، بەڵام نێوان ئەژنۆو ناوک بۆ هەموو ژنێکی موســوڵمان و ناموسوڵمانیش عەورەتە، ئەگەرچی خزمی زۆر نزیکشی بێت.

فەرموودەیە (صحیح یان حسن) بێت. شێخی ئەلبانیش هەمان رای هەیە،. بروانە: سنن ابی داوود و مشكاه المصابيح و صحيح الجامع بە تحقيقى شێخی ئەلبانی.

(١) شێخی ئەلبانی لە (إرواء الغليل و مشكاه المصابيح و سنن النسائی و سنن ابی داوود) دا بە صحیحی داناوە.

(٢) ضعيف ، ضعفه الشيخ الالبانى فى سنن أبى داوود ٤١١٢. وە لە (إرواء الغليل و مشكاه المصابيح و سنن الترمذي)یشدا بەلاوازی داناوە.

١٢- کارەکەر دەبێ لای گەورەکەیدا نە خۆی دەربخات و نەخشڵ و زەنبەری، وە نـابێ هەردوو پێکەوە لە شوێنێکی چۆڵدا خەڵوەت بکەن.

١٣- جل و بەرگی تەسک بۆ ژنان، جگە لە ناشەرعیەتەکەی ئاسەوار گەلێکی خراپیشی لێ دەکەوێتەوە:

- پێست توشی حەساسیەت دەبێ.

- گوشار دەکەوێتە سەر گەدەو ڕیخۆڵەو ئەندامەکانی ناوەوە.

- نەزۆکی لێ دەکەوێتەوە.

- گوشار دەکەوێتــە ســەر دەمـارو ڕەگـەکان، ئینجـا بـەو هۆیـەوە خـوێنیش بـەرز دەبێتەوە، لەوەیشەوە ڕۆشتنیش لاواز دەکات.

١٤- پێویستە (عابا) ئەم مەرجانەی تیادا بێت:

- ئەوەندە ئەستوربێ، تاژێرەکەی دەرنەکەوێ و نەیشلکێ بە جەستەدا.

- پان و پۆڕ بێ و تەواوی جەستە داپۆشێ.

- تەنها لە پێشەوە کراوەبێ و کۆتایی قۆڵەکانی تەسک بێ.

- پارچەیەکی سەرنج ڕاکێش نەبێ، واتە: نیشانەو وێنەو نوسینێکی وای پێوە نـەبێ، ببێتە مایەی سەرنج ڕاکێشان.

- لە جل و بەرگی ژنانی کافرو بەدکردار نەکات.

- بیدات بە سەریا، نەک تەنها قۆڵی پێوە بکات.

١٥- ژنان دەتوانن (پەرچە)یەک بەکار بهێنن و ڕوخساریان جگە لە هەردوو چاوو، یان یەکێکیان - داپۆشن -، (بن باز) دەڵێ: ئەو جۆرە ژنانە دەبنە (محجبە)ی شـەرعی کـە هیچ شتێک لە جوانی خۆیان دەر نەخەن، دیارە هەر وڵاتەی باوو عـادەتێکی تایبـەتی خۆی هەیە، بۆ بەکارهێنانی عابا، بەڵام هەر دەبێ ئەو مەرجانەی سەرەوەی تیادا بێ.

١٦- (ئیبن عثیمین) و (إبن الفوزان) دەڵێن: نابێ (نیقاب) وابێ دەم و چاوی تێدا دەرکەوێ،

واتە: دەرکەوتنی کوڵم و پێڵوو برۆو سەرتر و خوارتر، دروست نییە، چونکە سەرنج ڕاکێشە.

١٧- (ئیبن جبرین) دەڵێ: نیقابێک لوت و برۆو کوڵمی تیا دیار بێت دروست نییە، بۆیە دەبێ بە شێوەیەک بێت هیچ شتێک لە ژێرەوەی دەر نەکەوێ.

١٨- ژنان هەر ڕەنگێک هەڵدەبژێرن بۆ (حیجاب) لەگەڵ ڕەچاوکردنی مەرجەکانیدا دروستە.

١٩- هەر نێرینەیەک کەجێگەی گومان بێت (ئەگەر مێرد منداڵیش بێت)، دەبێ ژنان خۆیانی لێ داپۆشن، پێغەمبەرمان محمد ﷺ دەفەرموێ: ((أيما إمرأة وضعَت ثيابها في غَير بيت زوجِهَا فَقَد هَتَكَت سَترَ ما بَينها وبينَ الله)) (١) **واتە: هەر ژنێک بەدەر لە ماڵی مێردیدا جل و بەرگەکەی خۆی دابنێ (لەبەریا دایماڵێ) ئەوە بێگومان پەردەی نێوان خۆیی و خودای ئەتک کردووە، مەبەست لەم فەرموودە ئەوەیە کە: نابێ ژنان زۆر بە ئاسانی لەملاو لەولا جل و بەرگیان داماڵن و عەورەتیان ببینرێ، تا ناوو شۆرەتی بەدکرداری بکەوێتە دوایان، بەڵام لە شوێنێکی ئەمن و ئاساییشدا، داماڵینی جل و بەرگ بۆ خۆ گۆڕین، یان بۆ فێنکیی، یان بۆ هەر مەبەستێکی تری شەرعیی قەیدی نییە.**

٢٠- لە پێکردنی گۆرەوی ناسک و تەنک بۆ داپۆشینی (پێ) دروست نییە.

٢١- سەرپۆشی ناسک و تەنک (سەر دانەپۆشێ) دروست نییە.

٢٢- لە پێکردنی (پانتۆڵ) بۆ ژنان دروست نییە، چونکە بۆتە باوو عادەت پیاوان لە پێی دەکەن، پێغەمبەریش ﷺ نەفرینی کردووە لەو ژنانەی کە خۆیان دەشوبهێنن بە پیاوان.

٢٣- نابێ ژنان جل و بەرگێ لەبەر بکەن کە وێنەی ئینسان و ئاژەڵی پێوە بێ.

---

(١) صحيح، صححه الشيخ الالبانى فى صحيح الجامع ٢٧١٠. وصححه ايضا فى سنن النسائى ٣٧٥٠.

٢٤- نابێ ژنان جل و بەرگێ لەبەر بکەن عەورەتیان دانەپۆشێ (کورت بێت، یان تەنک).

٢٥- ئەو جل و بەرگانەی تایبەتن بە ژنانی کافرو بەد ڕەوشتەوە نابێ ژنانی ئیماندار لەبەری بکەن.

٢٦- نابێ ژنان لە جل و بەرگەکانیاندا کون هەبێ و لەوێوە لاق و قاچ و قۆڵیان وە دەرکەوێ.

٢٧- نابێ ژنان کاتێ دەردەچن عاباکەیان لەسەر شانکەن، وەکو پیاوان، بەڵکو دەبێ بیدەن بە سەریاندا.

٢٨- ژنان و کچانی قوتابیی، نابێ لە هیچ بۆنەیەکدا جل و بەرگی تەسک و تروسک لەبەر بکەن، چونکە دەبێتە مایەی وروژانی هەواو هەوەسی گەنج و لاوەکان.

٢٩- نابێ ژنان دەست و باڵیان بۆ خەڵکانی نامەحرەم دەربخەن.

٣٠- (شیخ إبن جبرین) دەڵێ: نابێ ژنان لەلای خەڵکانی نامەحرەم دەم و چاوو ڕوخساریان دەربخەن.

٣١- دەرخستنی دەم و چاوو دەست و پێ لای خەڵکانی نامەحرەم حەرامە.

٣٢- پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((المرأة عورةٌ فإذا خَرَجَت إستشرفها الشيطان)) [١] واتە: حاڵەتی شیاوو لایەق بە ژنانەوە ئەوەیە هەمیشە لەماڵەوە بن و تا زەرورەت ڕوو نەدا دەرنەچن، چونکە هەرکە دەرچوون شەیتان تەماحیان تێدەکاو چەواشەیان دەکاو، خەڵکانیش پێیان چەواشە دەبێ، مەگەر کەسێک خودا بە بەزەیی خۆی ڕەحمی پێ بکات.. بەڵێ هەقە ژنان تا پێویست نەبێ لە ماڵ نەچنە دەر، ئەویش بە ئەوپەڕی خۆدا پۆشین و لەبەرکردنی جل و بەرگی بالاپۆش و بەکار نەهێنانی بۆنی خۆش، بە

(١) صحيح، صححه الشيخ الالبانی فی صحيح الجامع ٦٦٩٠.

تایبەتی لە بازاڕو شوێنە قەرەباڵغەکاندا.

٣٣- پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((صنفان من أهل النار لم أرهما قوم معهم سياط كأذناب البقر يضربون بها الناس، ونساء كاسيات عاريات مميلات مائلات رؤوسهن كأسنمة البخت المائلة لا يدخلن الجنة ولا يجدن ريحها وإن ريحها ليوجد من مسيرة كذا وكذا)) (١) **واتە: دوو دەستە هەن جەهەننەمین و نەمدیتوون، (واتە: دوایی پەیدا دەبن)، دەستەی دووەم - کە مەبەستی ئێمەیە لەم جێگایەدا - ژنگەلێکن پۆشتەن و ڕوتن (جل و بەرگێکی ناسک و تەنکیان لەبەر دایە) بەلارو لەنجە دەچن، وە پێڵاوی پاژنە بەرز لەپێ دەکەن، قژی سەریان لە دواوە بەرز بۆتەوە دەڵێی دووگی وشترە، (واتە: قژیان کۆ دەکەنەوە لە پشت سەریانەوە دەیبەستن و سەریانی پێ گەورە دەکەن).. دیارە ئەمەیش کارێکی حەرامە و نابێ ژنان بیکەن.**

٣٤- نابێ ژنان لەلای خەڵکانی نامەحرەمدا ناو قەدیان شەتەک بدەن و، بەژن و باڵایان باریک نیشان بدەن، چونکە بەوە قەبارەی کلۆک و سمتیان دەردەکەوێ، دیارە ئەوەیش حەرامە.

٣٥- نابێ ئەو جل و بەرگەی لەبەر دەکرێت، نوسینێکی پێوە بێت نەزانرێ چییە، چونکە گەلێ جار شت دەنوسرێت بە ئینگلیزیی، یان فەرەنسیی، ماناکەیشی قێزەوون و خراپە.

٣٦- (شێخ بن باز) دەڵێ: هەر جل و بەرگێک، یان هەر (فەروەیەک) لە پێستی ئەو حەیوانانە دروست بکرێت کە بە (دەباغ) پاک دەبێتەوە، لەبەرکردنی حەڵاڵە، کەوابوو ئەگەر پێستی سەگ و بەراز بوو نابێ لەبەر بکرێت، چونکە ڕای زۆربەی زانایان لەسەر ئەوەیە کە پێستی ئەو دوانە دەباغی نایەت.

---

(١) صحيح مسلم - كتاب اللباس والزينه، باب: النساء الكاسيات العاريات المائلات المميلات - حديث : ٤٠٦٥.

٣٧- مەلەوانگـەی ژنـان.. ئەگـەر شـوێنێکی شـیاوو گونجـاوو تایبـەت بـە ژنانـەوە ئامادەکرا بۆ (مەلە) کردن تێیدا.. دەبێ هەرگیز نێوان ئەژنۆو ناوکیان ڕوت نەکەن و بە شتێکی قایم و مەحکەم ئەو نێوانە داپۆشن.

٣٨- لەبەر کردنی ئەو جل و بەرگـە کـە ئایـەتێکی قورئـانی لەسـەر نوسـرابێ، یـان (شەهادەتەین) قەیدی نییە، بـەڵام دەبـێ ڕێـزی لـێ بگیـردرێ و پێـوەی نەخـەوێ و نەچێتە دەستشوویی و لەسەریشی دانەنیشێ.

٣٩- زێدە ڕۆیی لە جل و بەرگداو سەرفکردنی پارەو پولێکی زۆر بـۆی، لـە ئیسـلامدا کارێکی ناپەسەندە، بۆیە پێویستە کە زیاتر ژنانی ئیماندار لـە خـوا بترسـن و میانـە ڕەوبن لە جل و بەرگدا، چونکە ئەو ماڵ و سامانە لە ڕۆژی قیامەتدا پرسـیارو وەڵامـی لە سەرە: چۆنت پەیدا کردو؟ چۆنت سەرف کرد؟.

٤٠- هەندێ کەس دەڵێن: ژنی خاوەن شەرەف کەی پێویستی بە (حیجاب) هەیە.؟ بـێ گومان ئەوە قسەو بۆچوونێکی نادروایە، وە لەگەڵ قورئان و فـەرمودەکان و عـەقڵ و سروشتی مرۆڤدا دژ دەوەستێ، چونکە بێ شـک کـە هـەموو ژنێکـی (متبرجـە)و خـۆ دەرخەر، پیاوان تەماحی تێدەکەن و تووشی ئازار دەبـێ بـە دەسـتیانەوە، ئەگەرچـی خاوەن عیففەتیش بێت، دووریش نییە شەیتان لەخشتەی بـەرێ، دڵنیـابن ژن ئەگـەر شەریف بێت، بە (حیجاب) شەرافەتەکەی زیاد دەبێ.

٤١- خۆ دەرخستن – تەنانەتی – لە وڵاتـە کافرەکانیشدا ڕەوا نییە، بەڵکو دەبێ لـە هـەر شوێنێکدا بن لەپیاوانی نامەحرەم خۆ داپۆشن، ئەگەرچی ئەو پیاوانە خوا نەناسیش بن.

٤٢- لەبەرکردنی جل و بەرگی تەسک و تروسک و ناسک و باریـک، نادروایـەو دروسـت نییە، چونکە بەرەنجام دەبێتە باوو ئولفەی پێـوە دەگیـردرێ و، جـل و بـەرگی قـاییم و شەرعیی دەخرێتە ئەولاوە.

ئاگادار کردنەوەیەک:

هۆی سەرەکی بۆ لەبەرکردنی جل و بەرگی تەسک و تروسک و ناسک و باریک و خۆ دەرخستن، دەگەڕێتەوە بۆ:

١- لاوازی (ئیمان)و بێ ترسی لە خودای گەورەو بەدەسەڵات، چونکە ژن کە سزاو تۆڵەی خودای لەبیر بردەوە، بێ شک هەرچی دڵی بیخوازێ دەیکاو هەوڵی بۆ دەدا، چونکە شەیتان لەو ڕێگەیەوە زاڵ دەبێ بەسەریاو بۆ خۆیشی دڵ نەرم و دڵ ناسکەو دوای ئارەزووەکانی نەفسی دەکەوێ، بۆیە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((...إطلعت في النار، فرأيت أكثر أهلها النساء)) [1] واتە: جەحەننەمم دیت، دەبینم زۆرینەی خەڵکەکەی ژنانن.

٢- پەروەردەی فاسیدو تێکچوو.. بێ سۆ هەر خێزانێک گرنگی بە پەروەردەکردنی نەدرێ و پشتگوێ بخرێت، ڕێگەی گومڕایی و هەڵە دەگرێ و سەر لێشێواو دەبێ، چونکە مندالأن، بە تایبەتی کچە لاوەکان چاو لە ماڵەوەیان دەکەن، ئەگەر دیتیان دایکیان (متبرجە)و ڕووتە، ئەوا ئەوانیش خۆیان ڕووت دەکەنەوە.

٣- میدیاکان.. ئاشکرایە لەگەڵ زۆربوونی هۆکارەکانی ڕاگەیاندن، دوژمنانی ئەخلاق و ڕەوشتیش گرنگیەکی ئێجگار زۆریان داوە بەڕوخاندنی (ئەخلاق) و (قییەم)، بە تایبەتی بۆ دەرهێنانی ئەو مرواریيە داپۆشراوەو فڕێدانی بۆ ناو گەنکاوەکانی بێ ڕەوشتیی و سروشت نزمیی.

٤- لاسایی کردنەوە.. بەڵێ لەم سەردەمەدا خۆمان تێیدا دەژین، هۆکاری سەر لێشێواویی و چەواشەکردن و لە خشتە بردنی ژنان زۆر بووە، بە شێوەیەک زۆرێکی زۆرینە ژنانیش بە کوێرانە لاسایی دەکەنەوەو جێگە پێیان هەڵدەگرن و خۆ

(١) صحيح البخاري - كتاب بدء الخلق، باب ما جاء في صفه الجنه وأنها مخلوقه - حديث : ٣٠٨٥

دەشوبهێنن بە ژنانی خۆرئاواوە، کە هەموو ئاواتێکیان خۆ دەرخستنە، بێ گوێدان بە باری ئەخلاق و ڕەوشت بەرزیی.. دەبینی – سەدمەخابن – ژنێکی موسڵمان و خاوەن ئیمان، ڕێک بە ڕێک، هەنگاو بە هەنگاو، جێگە پێی ژنانی خۆرئاوا هەڵدەگرێ و شوێنی ئەخلاق نزمی ڕووخاوی ئەوان دەکەوێت.

٥- هاوڕێی خراپ و فاسید.. دەتوانین بڵێین لە هۆکارەکانی تر خراپترو زیان بەخشترە، لە کۆنەوە گوتراوە (الصاحب ساحب) هەرچی ئەخلاق و قیەمی چاک هەیە لە مرۆڤدا، هاوڕێی خراپ و بەد کردار لەگەڵ خۆی دەیبات.

❁ ❁ ❁

بەشی دەیەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و نوێژکردن.؟

وەڵام/

١- (شێخ بن باز) دەڵێ: هیچ جیاوازییەک لە نێوان نوێژی ژن و پیاودا نییە، وە ئەو جیاوازییەش کە هەندێ لەزاناکان باسی دەکەن، هیچ بەڵگەیەکی لەسەر نییە، وە ئەو فەرموودەیەی: ((...وصلوا كما رأيتموني أصلي...)) [١] گشتگیرەو ژن و پیاو تێیدا یەکسانە، سوننەت ئەوەیە ژنان وەکو پیاوان نوێژ بکەن، وە لە رکوع و سوژدەو خوێندندا وەکو یەکن.

٢- ئەگەر نوێژی کردو هەندێ لە (عەورەت)ی بەدەرەوە بوو، وەکو لاق و پێی و سەرو..تاد، ئەو نوێژەی نادرووستە.

٣ - ژنان دەبێ لە نوێژدا تەواوی جەستەیان داپۆشن، دەمو چاوو دەستییان نەبێ، خۆ ئەگەر پیاوێکی نامەحرەم لەوێ ئامادەبوو، دەبێ ئەوانیش داپۆشرێن.

٤- لەو جێگانەدا سوننەتە دەنگ بەرز کردنەوە لە نوێژدا بۆ پیاوان - بەسوننەت و فەرزەوە - بۆ ژنانیش سوننەتە، مەگەر نامەحرەم لەوێ بێ و بەدەنگەکەی لەخشتە بچێت، یان مەگەر سەر لە خەڵکی تر تێک بچێت بەهۆی دەنگ بەرزکردنەوەی ئەو.

٥- لەبەر کردنی ئەو جل و بەرگەی وێنەو خاچی پێوەیە حەرامە، ئەگەر بەو جل و بەرگەوە نوێژ کرا، نوێژەکە دروستە، بەڵام گوناهبار دەبێ.

٦- ئەگەر لە نوێژدا (پژمی).. دەتوانێ بە هێواش و نهێنی لەدڵا (الحمدلله) بکات.

٧- ئاماژە لەنوێژدا.. تۆ لە نوێژدایت، کەسێک پرسیارێکت لێ دەکات، تۆش بەسەر، یان بەدەست ئاماژەی بۆ دەکەیت و بەوە تێیدەگەیەنیت، قەیدی نییە.

(١) صحيح البخاري - كتاب الأدب - حديث : ٥٦٦٨

٨- (شێخ بن باز) دەڵێ: جموجووڵی زۆر، نوێژ بەتاڵ دەکاتەوە، بۆیە ئەگەر کەسێک وایزانی زۆر جووڵاوەتەوە، دەبێ نوێژەکەی بکاتەوە.. بەڵام دیارییکردنی جموجووڵ بە سێ جار بۆ بەتاڵکردنەوەی نوێژ، قسەیەکی لاوازەو بەڵگەیەکی لەسەر نییە.

٩- پێویستە لەو جێگانەدا - لەکاتی نوێژدا بەتایبەت - دوورەوە کەوین کە دڵمان رادەکێشێ و سەرقاڵمان دەکات لە نوێژەکە، بۆیە دەبێ هەر جێگایەک وێنەی تیا هەڵواسرابێ، یان شتێکی سەرنج راکێشەری تێدا بێت، دەبێ لێی دوورکەوینەوە.

١٠- لەکاتی سوژدەدا، سوننەتە (ژن و پیاو)، هەردوو ئانیشکیان لە زەوی بەرز بکەنەوەو هێز بخەنە سەر هەردوو لەپی دەستیان.

١١- ئەگەر کەسێک لە نوێژدا خوێنی (لووت)ی بەربوو.. ئەگەر خوێنەکە کەمبوو، دەتوانێ بە شتێک بیسرێ و بەردەوام بێت لەسەر نوێژەکەی، خۆ ئەگەر زۆر بوو، دەبێ نوێژەکەی ببڕێ و خۆی خاوێن و پاک بکاتەوە، پاشان لە سەرەتاوە تێهەڵچێتەوە.

١٢- ئەگەر کەسێک لە نوێژدا بوو و زەنگی دەرگا لێدرا، ئەوە ئەگەر ئەو نوێژە، نوێژی سوننەت بوو، دەتوانێ بیبڕێ و بچێ بزانێ کێیە، خۆ ئەگەر نوێژی فەرزبوو، نابێ پەلە بکات، مەگەر زۆر زەروورو و پێویست بێت، واتە: ئەگەر بەدەمیەوە نەچێت، کارەکەی لە دەست بچێت، خۆ ئەگەر بەچەپڵەو (تەصفیق) ئاگادار دەبوو، قەیدی نییە، ئەگەرچی نوێژ خوێنەکە ژنیش بێت.

١٣- ئەگەر ژنێکی دووگیان تووشی میزە چرکێ هات، پێویستە بۆ هەموو نوێژێک (وەکو خاوەن ئیستیحازە) دەستنوێژ بگرێ و، بە (لۆکە) توند خۆی شەتەک بداو نوێژەکانی بکات.

١٤- ئەگەر لە دەشت و چۆڵایەکا بوو، نەیدەزانی (ڕووگە) لە کوێوەیە، ئینجا پاش هەوڵێکی زۆر بۆ دۆزینەوەی، (جیهەت)ێکی هەڵبژارد بۆ رووگەو رووی تێکرد، جا بۆ

دوایی دەرکەوت قیبلە نەبووە، ئەوە نوێژەکەی دروستەو قەزای ناوێ، خۆ ئەگەر لە ماڵەوە بوو، دەبێ قەزای بکاتەوە.

١٥- دزی نوێژ لە هەموو دزێک خراپترە، دزی نوێژ ئەو کەسەیە کە مافی نوێژ نەپارێزێ، واتە: ئەندازەی مانەوەی نێوان رکووع و سوژدەو.. تاد.، رەچاو نەکات، لە بەر ئەوە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((أسوأ الناس سرقة الذی یسرق من صلاته، قالوا: یارسول الله کیف یسرق من صلاته ؟ قال: لایتم رکوعها ولا سجودها)) (١)

١٦- ئەگەر لە نوێژدا (باویشک)ی بۆهات، دەبێ هەوڵبدا نەهێڵێ، چونکە شەیتان لەوێوە خۆی دەکاتە ژوورەوە، مەبەست ئەوەیە لەو کاتەدا دەست بگرە بە دەمتەوەو مەهێڵە بێت، ئەوەیە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ:((إذا تثائب أحدکم فی الصلاة، فلیکظم مااستطاع فإن الشیطان یدخل)). (٢)

١٧- ئەگەر لە ناو فڕۆکەدا بووو جل و بەرگەکەی نوێژی نەبوو، ترسی ئەوەشی هەبوو تا دەگاتە جێ و خۆی خاوێن دەکات، کاتی نوێژەکە لە دەست دەچوو، لە حاڵەتی وادا دەتوانێ بەو جل و بەرگەوە نوێژ بکات.

١٨- ئەگەر لەناو فڕۆکەدا بوو و کاتی نوێژ هات و، فڕۆکە هەر لە ڕۆیشتندا بوو، لەوانەشبوو بەر لە نیشتنەوەی فڕۆکەکە نوێژەکەی لە کیس بچێت، دەبێ چەندە بۆی دەکرێ، ڕووی بکاتە رووگەو نوێژەکەی بکات.

١٩- ئەگەر دەیزانی بەر لە ڕۆیشتنی کاتی نوێژەکەی، فڕۆکەکە لە جێگایەک دەنیشێتەوەو دەتوانێ نوێژەکەی بکات، یان ئەو نوێژە لەگەڵ نوێژی تردا کۆ دەکرێتەوە، (وەکو نیوەڕۆ لەگەڵ عەسر، مەغریب لەگەڵ عیشا)و فریای کردنیان

---

(١) رواه أحمد. قال شعیب الأرنؤوط: حدیث صحیح/ ٢٢٦٩٥.

(٢) صحیح، صححه الالبانی فی صحیح الجامع: ٤٢٧.

دەکەوت بەر لە نــەمانی کـاتی نویــژی دووەم، ئــەوە وەکـو زانایــان دەڵــێن، لــە نــاو فرۆکەکەدا چۆن بۆی دەلوێ بیکات.

٢٠- ژنان لە کاتی نوێژدا دەتوانن، منداڵ بە کۆڵ، یان بە باوش هەڵبگرن، بەمەرجێ:

- پاک و خاوێن بێت.

- پێویست بە هەڵگرتن بکات، واتە: ئەگــەر هــەڵ نــەگیردرێ، بیکاتــە هــەراو کێشــەو نوێژەکەی لێ تێک بدات.

٢١- (شێخ ئیبن عثیمین) دەڵێ: ئەگەر ژنێک مێردەکەی نوێژ نەکەربوو، دروســت نییــە لە لای بمێنێتەوە (ئەگەرچی منداڵیشی لێی ببێ)، وە نابێ ڕێ بدات سەرجێیی لەگــەڵ بکات، چونکە نوێژ نەکەر - بە پێی راو بۆچــوونی هەنــدێ لــە هــاوەڵان و پاشــینان- بەکافر دادەنرێت.

٢٢- ئەگەر ژنێک لە (حەرەم)ی کابەدا خەریکی نوێژ بوو و منداڵەکەی دیار نــەما، ئایــا دەتوانێ نوێژەکەی ببڕێ و بە دوایدا بچێت؟ بەڵێ هەقە بەر لــەوە دەســت بکـات بــە نوێژ، هەوڵبدات منداڵەکەی دامرکێنێ، بۆ ئەوە ون نەبێ، جا ئەگەر پاش ئەو هەوڵانــە ونبوو، دەتوانێ نوێژەکەی ببڕێ و دوای بکەوێ.

٢٣- لــە کــاتی نوێــژی نیــوەڕۆدا خوێنــدکارێک دەچــێتە ژووری تاقیکردنــەوەوە، تاقیکردنەوەکەشــیان دوو کــات ژمێــر دەخــایینێ، دەبــێ چــی بکــات لــە بــارەی نوێژەکانیەوە؟ ئەگەر دەرفەت هــەبوو لــەو ماوەیــەدا نوێژەکــەی بکــات، هەوڵبــدات بیکات، ئەگینە لەگەڵ عەسر کۆی بکاتەوە.

٢٤- ئەگەر ژنێکی نەخۆش بیەوێ نوێژ بکـات، لــە کــاتی ســوژدەدا پێویســت دەکـات پشتییەک یان هەر شتێکی دی لە بەردەمیا دابنێ و ســوژدەی لەســەر ببــات؟ نــەخێر نابێ شتی وا بکات، چونکە کاری وا لە سوننەتدا نەهاتووە، بەڵکو بە (کەراهەت)ــەوە نزیکە، بەڵکو هەر ئەوەند پێویستە کە لە کاتی سوژدەدا پتر لە رکووع بچەمێتەوە.

٢٥- دواخستنی نوێژ بە هۆی نەخۆشییەوە دروست نییە، بەڵکو هەرکات نوێـژ بـوو، دەبێ چۆن دەتوانێ خێرا بیکات، بە راوەستانەوە، بە دانیشـتنەوە، لەسـەر تەنیشـت، لەسەر پشت، سـەرەڕای ئەمـەیش دەتـوانێ نیـوەڕۆ و عەسـر، شـێوان و خـەوتنان، پێکەوە بە (جمع التأخير) يان بە (جمع التقديم) بكات.

٢٦- ئەگەر ژنێک کاتێ لە خەو هەسـتا، خـۆر کـەوتبوو، ئایـا دەتـوانێ پـێش نوێـژە فەرزەکە سوننەتەکەی بەیانی بکـات.؟ بـەڵێ هەرکەسـێک بـە خەبـەر نەیـەت، دوای خۆرهەڵاتن نەبێ، دەتـوانێ لـە پێشـەوە سـوننەتەکەی پـێش بـەیانی بکـات، ئینجـا فەرزەکە بکات.

٢٧- ئایا پیاو دەتوانێ ڕێ لە ژنەکەی بگرێ بچێت بۆ مزگـەوت.؟ ئەگـەر بـە شـێوەی شەرعیی خۆی داپۆشێ، بۆی نییە ڕێی لێ بگرێ.

٢٨- ئایـا ژنـی حـەیزدار دەتـوانێ بچـێتە ناومزگەوتـەوە.؟ وەڵام: هـەر جێگایـەک ئامادەکرابێ بۆ نوێژ، ژنـی زەیسـان و حـەیزدار بۆیـان نییـە بچـنە نـاویی و تێیـدا بمێننەوە، بەڵام بە شێوەی تێپەڕبوون قەیدی نییە.

٢٩- چاو نووقاندن لە نوێژدا (مەکرووهە)، بەڵکو خووو باوی ئاگر پەرسـتەکانە، یـان خووی یەهوودە، بۆیە بێ هیچ هۆکارێک نابێ.

٣٠- لاکردنەوە لە نوێژدا – بەلای راستدا، یان بەلای چەپدا – بەبی هۆکـاری پەسـەند، مەکرووهەو هەقە نەکرێ.

٣١- ئەو چرکانەی لە نوێژدا پەیدا دەبن و لە چرکەی میز دەچـن، تـا یـەقینمان نـەبێ میزە، نە دەستنوێژ هەڵدەوەشێنێتەوە، نە نوێژ بەتاڵ دەبێتەوە.

٣٢- ئەگەر کەسـێک لـە نوێژەکەیـدا کەوتـە گومانـەوە: ئـاخۆ سـوورەتی (فاتحـە)ی خوێندووە؟ ئەو دوودڵیی و گومانە هیچ کاریگەری بۆ نوێژەکە نابێ و قەیناکات، خـۆ ئەگەر دووبارەی کردەوە، سوژدەی سەهووی ناوێ.

٣٣- ژنێک رۆژێک یان دوو رۆژ بەر لە منداڵبوون، خـوێنی بـە خۆیـەوە دیـت، ئـەوە حسابی زەیسانی بۆ دەکریٚ و نابیٚ نوێژ کات، خـۆ ئەگـەر ئـێش و ئـازاری هـەبوو و خوێنی نەبوو، ئەوە دەبیٚ نوێژ کات.

٣٤- ئەو هەوایە لە (فـەرج)ی ژنانـەوە دەردەچـیٚ، ئەگەرچـی دەنگیشـی لێـوە بێـت دەستنوێژ ناشکێنی.

٣٥- ئەو تەڕاییە - پاش دەستنوێژ - لە فەرجی ژنانـەوە دەردەچـیٚ، ریٚ لـە قورئـان خوێندن و نوێژە فەرزو سوننەتەکان ناگریٚ.

٣٦- نوێژ کردن بە نیقابەوە مەکرووهە، چونکە پێویستە بە رووتـی تـەوێڵ و لـووت بخرێتە زەویی.

٣٧- ئەگەر ژنێک بە هۆی رۆیشتنی بۆ نوێژی تەراویح، هەندیٚ لە ئـیش و کارەکـانی ماڵەوەی بۆ نـەدەکرا، هەقـە لـە کـاتی ئـاوادا نەچـیٚ، چـونکە ئـیش و کـاری ماڵـەوە (واجب)ـە، بەڵام رۆیشتن بۆ مزگەوت (مباح)و ریٚ پێـدراوە، خـۆ دیـارە لەبـەر کـاری موباح، دەست لە واجب هەڵناگیردریٚ.

٣٨- ئەگەر ژنیک لە کاتی سـوژدە بردنـدا قـژی بەردابوویـەوەو، بـەری سـوژدەکەی لێگرت..ئەوە ئەگەر لەکاتی سوژدەدا تەوێڵی رووت بێت باشترە.

٣٩- ئەگەر ژنێک لە نوێژدا ئاوێکی سپیی لە فەرجیەوە هاتە دەر، بێگومان ئـەو ئـاوە پیسە، واتە: دەبـیٚ دەسـتنوێژ بگرێتـەوەو بـەر هـەر جێگایەکیشـی کـەوتبیٚ، دەبـیٚ بیشۆرێت.

۞ ۞ ۞

بەشی یازدەیەم:

پرس و راوێژ لەسەر نوێژ گێڕانەوە.؟

وەڵام/

١- ئەگەر ژنێکی زەیسان، یان خاوەن حەیز، بەر لە بانگی بەیانی پاکەوە بـوو، دەبـێ نوێژەکانی شێوان و خەوتنانیش بکاتەوە.

٢- ئەگەر ژنێک بەر لە مەغریب پاکەوە بوو، دەبێ نوێژەکانی (نیوەڕۆ)و (عەسـر)یش بکاتەوە.

٣- ئەگەر ژنێک بە هۆی ئێش و ئازاری منداڵبوونەوە، رۆژێ دوو رۆژ بێ توانـاو بـێ ئاگابوو لە نوێژەکانی و خوێنیشی نەبوو، دەبێ قەزای نوێـژەکانی بکاتــەوە، چـونکە ئەو حاڵەتە نابێتە هۆکار بۆ نوێژ نەکردن، ئەمە لە لایەکەوە، لە لایــەکی تـرەوە، ئــەو چەند رۆژە خوێنی نەبووە، تا بە زەیسان دابنرێ.

٤- ئەگەر ژنێک کات ژمێر (١)ی پاش نیوەڕۆ کەوتــە بــێ نوێژییــەوەو، هێمـان نوێـژی نیوەڕۆی نەکردبوو، ئایا هەقە نوێژەکەی نیوەڕۆی بکاتەوە؟ بەڵێ پێویستە نوێژەکەی بکاتەوە.

۞۞۞

بەشی دوازدەیەم:

پرس و راوێژ لەسەر نوێژ گێڕانەوە بە قەزا؟

وەڵام/

١- هەر نوێژێک لە کاتی خۆیدا نەکرا، پێویستە بە شێوەی تەرتیب (واتە: یەک لە دوای یەک) قەزا بکرێتەوە، بۆ نموونە: بەیانی، نیوەڕۆ، ئینجا عەسر..تاد.

٢- ئەو کەسەی لە دوای هەڵاتنی خۆرەوە نوێژی بەیانی دەکات، (شێخ بن باز) دەڵێ: ئەگەر بە دەست ئەنقەست و تەمەڵی بێت، بەلای تەواوی زانایانەوە پێی کافر دەبێ، بۆیە حەرام و قەدەغەیە کە موسڵمان لە کاتی خۆیدا شەو نەخەوێ، تابتوانێ بە رێک و پێکی لە کاتی خۆیدا نوێژەکانی بکات.

٣- (شێخ بن باز) دەڵێ: هەر کەسێک دەست ئەنقەست نوێژ تەرک بکات، ناتوانێ قەزای بکاتەوە، بەڵکو دەبێ تەوبە بکات و پەشیمان ببێتەوەو بریار بدات جارێکی تر کاری وانەکات.. خۆ ئەگەر نوێژێکی لە بیر چوو، یان لەبەر نەخۆشی بۆی نەکرا، یان لە خەو خەبەری نەبووەوە.. دەبێ ئەوانە قەزا بکاتەوە.

٤- ئەگەر ژنێک لە حەیز پاکەوە بوو و هێمان کاتیش ئەوەندەی مابوو خۆی بشۆری و نوێژەکەی بکات، کەچی نەیکرد، دەبێ ئەو نوێژە بە پەلە بکاتەوە.

❁ ❁ ❁

بەشی سیازدەیەم:

پرس و راویێژ لەسەر نوێژە سوونەتەکان.؟

وەڵام/

١- نوێژی چێشتەنگاو کە (صلاة الإشراق)یشی پێ دەڵێن، دەبێ لەسەرەتای کاتەوە بکرێت، زاناکان دەڵێن: کە خۆر هەڵهات و بەرزەوە بوو گەرمی کرد، چاک وایە لەو کاتەدا بکرێ و دوا نەخرێ بۆ دواتر، لای خوارووی ئەو نوێژە دوو رکاتە، لای سەروویشی دیاری نەکراوە. (شێخ بن باز).

٢- (صلاة التسابيح): لیژنەی فەتوای هەمیشەیی (سعوودیە) دەڵێن: ئەو فەرموودە لەبارەی (صلاة التسبيح)ـەوە هاتووە، (صەحیح) نییە، (شاذ) و (منكر المتن)ـن، وە پێچەوانەی گشت ئەو فەرموودانەیە لە پێغەمبەرەوە ﷺ هاتوون لەبارەی نوێژی سوونەتەوە، تەنانەتی (شیخ الاسلام ئبین تەیمییە) دەڵێ: هیچ زانایەک بە (مستحب)ی نەزانیوە، چونکە ئەو ریوایەتە ناراستە.

٣- ئەگەر بانگی بەیانی گوتراو، هێمان نوێژی (وەتری) بۆ نەکرابوو، دەبێ چی بکات؟ (شێخ بن باز) دەڵێ: هەڵیگرێ بۆ کاتی چێشتنگاو، ئینجا کە خۆر بەرز بوویەوە، بزانێ ئەگەر عادەتی وا بووبێ (٣) رکات وەتری کردبێ و ئێستا لەبەر نەخۆشی، یان لەبەر خەبەر نەبوونەوە لە خەو، بۆی نەکرابوو، ئێستا (٤) رکات نوێژی چێشتنگاو بکاو دوو سەلام بداتەوە. خۆ ئەگەر عادەتی وابووە (٥) رکاتی کردووە، ئێستا (٦) رکات بکات و سێ سەلام بداتەوە.

٤- کەسێک نوێژێکی سوننەتی دابەست، یان لە رۆژێکی سوونەتدا بە رۆژوو بوو،

دەتوانیٚ نویٚژەکە ببڕیٚ و ڕۆژووەکەشی بشکیٚنیٚ ئەگەرچی چاک وایە هەردوو تـەواو بکات، حەج و عومرە نەبیٚ، ئەم دووانە کـاتیٚ دەسـتی پیٚکـردن، هــەردەبیٚ تــەواویان بکات، ئەگەرچی سوونەتیش بن.

❁ ❁ ❁

بەشی چواردەیەم:

پرس و راوێژ لەسەر نوێژی تەوبە (صلاة التوبة).؟

وەڵام/

لە پێغەمبەرەوە ﷺ وەرگیراوە: ((ما من عبد يذنب ذنبا فيحسن الطهور ثم يقوم فيصلي ركعتين ثم يستغفر الله إلا غفر الله له)) [1]. **واتە: هەر بەندەیەک گوناحێ بکات، پاشان دەست نوێژێکی تێرو تەسەل بگرێ، ئینجا دوو رکات نوێژ بکاو داوای لێبووردن لە خودا بکات، خودا لێی وەردەگرێ و تەوبەی قەبووڵ دەکات.**

❁ ❁ ❁

(١) صحيح، صححه الالبانى فى سنن أبى داوود ١٥٢١.

بەشی پازدەیەم:
پرس و راوێژ لەسەر نوێژی (صلاة الإستخارة).؟

وەڵام/

١- ئەم نوێژەیش وەکو نوێژە سوننەتەکانی تر دەکرێ، ئینجا پاش سلاڤ دانەوە ئەم دوعا دەخوێنێ و لە خودا دەپاڕێتەوە: ((اللهم إني أستخيرك بعلمك..)) [1]. تەواوی دوعاکە لە کتێبەکانی (أذکار)دا هاتووە. بوخاری/٧-١٦٢.

٢- ئەگەر خەریکی نوێژی وەتر بوویت و بانگی بەیانی بوو، تەواوی بکەو هیچ قەیدی نییە.

٣- ئەگەر کەسێک لە سەرەتای شەوەوە وەترەکەی کرد، پاشان بۆ ئاخری شەویش هەڵسا بۆ شەو نوێژ، دوو ڕکات دوو ڕکات نوێژ بکات، ئیتر وەتر بۆ ئەو نییە، چونکە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((لا وتران في ليلة)) [2] واتە: لە شەوێکدا دوو جار وەتر ناکرێ.

❁ ❁ ❁

(١) صحيح البخاري ١١٢٦.

(٢) صحيح، صححه الشيخ الالباني فی صحيح الجامع: ٧٥٦٧.

بەشی شازدەیەم:

پرس و راوێژ لەسەر نوێژی (صلاة الضحى).؟

وەڵام/

نوێژی چێشتنگاو سوننەتە، لەگەڵ بەدەرکەوتنی خۆری بەرە بەیان بـۆی هەیـە دوو ڕکات نوێژی سوونەتی چێشتنگاو بکا، جا ئەگەر کارمەندێکی دەوڵەت، یان کرێکارێک ئەوەند ماوەی بۆ دەرەخسا بیکات، با بیکات.

❁ ❁ ❁

بەشی حەڤدەیەم:

پرس و راوێژ لەسەر نوێژی (صلاة الحاجة وصلاة حفظ القرآن).؟

وەڵام/

١- بۆ ئەم دوو نوێژە (شێخ ئیبن عثیمین) دەڵێ: لە بارەیانـەوە هـیچ فەرموودەیـەکی باوەڕ پێکراو نەهاتووە، دیارە تا بەڵگە نەبێت ناچەسپێن.

❁ ❁ ❁

بەشی هەژدەیەم:

پرس و راوێژ لەسەر نوێژی بە کۆمەڵ بۆ ژنان (صلاة الجماعة).؟

وەڵام/

١- ئایا بانگ و قامەتکردن بۆ ژنان سوننەتە..؟ لیژنەی هەمیشە کاری سعوودییە دەڵێ: نە بانگ، نە قامەت بۆ ژنان سوننەت نییە، ئیتر بە تەنها نوێژ بکەن، یان بە کۆمەڵ، بەڵکو تەنها بۆ پیاوان سوننەتن، وەکو لە فەرموودەکانەوە دەردەکەوێ.

٢- ژنان دەتوانن لە نوێژی فەرزو تەراویحدا، پێشنوێژی بۆ یەکتر بکەن، بەڵام پێشنوێژی ژنان، نابێ وەکو پێشنوێژی پیاوان لە ریزەکە دەرچن، بەڵکو دەبێ لە ناوەراستی ریزەکەدا راوەستن.

٣- (شێخ ابن عثیمین) دەڵێ: نوێژی ژنان لە ماڵەوە لە نوێژی مزگەوتی (حەرام)یش خێری گەورە ترە، چونکە ئەم فەرموودە دەفەرموێ: ((...وبیوتهن خیر لهن)) [(١)] سەرە رای ئەمەیش، لە ماڵەوە باشتر لە فیتنەو خراپە دەپارێزرێت.

٤- ئەگەر نوێژگای ژنان بە پەردەیەک، یان بە دیوارێک، لە پیاوان جیا کرایەوە، لە حاڵەتی ئاوادا ریزی یەکەم بۆیان باشترە، تا ریزەکانی تر، چونکە لەم حەڵەتەدا مەترسی تووشبوونی فیتنەیان لێناکرێ، بەڵام ئەگەر ئەو پەردەو دیوارە نەکرابوو، ریزی دواوەوە باشترە.

۞ ۞ ۞

---

(١) صحیح، صححه الالبانی فی سنن ابی داوود ٥٦٧.

بەشی نۆزدەیەم:

پرس و راوێژ لەسەر نوێژی هەینی بۆ ژنان.؟

وەڵام/

١- ئەگەر ژنان لەگەڵ ئیمامدا نوێژی هەینییان کرد، دروستەو فەرزەکەی نیوەڕۆیان لە کۆڵکەوتووە، خۆ ئەگەر لەماڵەوە کردیان، دیارە دەبێ چوار ڕکاتەکەی نیوەڕۆ بکەن.

٢- نوێژ بە کۆمەڵ (نوێژی جەماعەت)، ئەگەرچی سوننەتیش بێت، یان نوێژی هەینی، لەگەڵ ئیمامێک لە تەلەفزیۆن و رادیۆوە، دروست نییە، با گوێی لە دەنگی ئیمامیشەوە بێت.

٣- ئەگەر ژنان لە نوێژدا، دەستکێشیان کردە دەست، قەیدی نییە.

٤- نوێژ لە مزگەوتێکدا کە نە ئیمامەکە دەبینرا، نە نوێژ خوێنەکانیش، بەڵکو تەنها دەنگیان دەبیسرا دروستە.

٥- لە ریزی نوێژ بە کۆمەڵدا، هەقە ژنان هەمیشە لە دوای ریزی پیاوانەوە بن، خۆ ئەگەر لە ریزی پیاوەکاندا جێ نەما بۆ پیاوان، دەتوانن لە بەر ناچاری لە پشت ژنەکانەوە نوێژ دابەستن.

٦- ئەگەر ژنان و پیاوان پێکەوە نوێژیان بە کۆمەڵ دەکرد، دەبێ ژنان لە پشت پیاوەکانەوە راوەستن، ئیتر ئەو پیاوانە مەحرەمی ژنەکان بن، یانا.

٧- نوێژ بە کۆمەڵ بۆ ژنان (مباح)ـە، نەک سوننەت، چونکە هیچ فەرموودەیەک نییە بە راشکاوی سوننەتییەتی بگەیەنێت.

٨- قسەی راست ئەوەیە کە پێشنوێژیکردنی ژنان بۆ نێرینە - ئەگەرچی منداڵیش بێ- دروست نییە.

٩- دەتوانرێ لە مزگەوتێکدا لە پشت پیاوانەوە، چادرێک بۆ ژنان هەڵبدرێ و نوێژی تیا بکەن.

١٠- کاتێ ژنان دەیانەوێ بچن بۆ مزگەوت، دەبێ ئەم مەرجانە ڕەچاو بکەن:

- بە تێرو تەسەل خۆ داپۆشن.
- بۆنخۆشیی (عەترو موعەتتەر) لە خۆ نەدەن.
- بە هۆی چوونیان بۆ مزگەوت، مافیماڵ و منداڵ و مێردیان نەفەوتێ.
- هیچ فیتنەو خراپەیەکی لێ نەکەوێتەوە.

١١- (شێخ ئیبن عثیمین) دەڵێ: لەبەر ئەوە نوێژی ماڵەوە بۆ ژنان باشترە تەنانەتی لە (مسجدالحرام)یش، ئەو پاداش و فەزڵە بۆ پیاوان هەیە لە نوێژی بە کۆمەڵدا بۆ ژنان نییە، بەڵام ڕۆیشتن بۆ مزگەوت و داوای لێبوردنی فریشتە بۆیان و.. ئەمانەیان بۆ هەیە.

❁ ❁ ❁

بەشی بیستەم:

پرس و راوێژ لەسەر چوونی ژنان
بۆ بەڕێکردنی مردوو (تشييع الجنازة).؟

وەڵام/

١- ژنان بۆیان هەیە لە نوێـژکردن لەسـەر مـردوودا بەشـداری پیـاوان بکـەن، بـەڵام ڕەچاوی (حیجاب) و خۆ داپۆشین بکەن.

٢- بۆ نوێژ کردن لەسەر مـردوو، (ئیمـام) لـەلای سـەری نێرینـەدا دەوەسـتێ و بـۆ مێینەش دەبێ لە ناوەراستیدا بوەستێ، وە ژنان نابێ دوای مردوو بکـەون بـۆ سـەر گۆڕستان.

٣- هاوار هاوارو دەنگ بەرزکردنەوە لەسەر مردوو حەرامەو رێ پێ نـەدراوە.. بـەڵام بەهێواشیی و لەسەر خۆ گریان حەڵاڵە.

٤- ژن دەتوانێ مێردی مردووی بشۆرێ، هـەر وەکـو پیـاو دەتـوانێ ژنـی مـردووی بشۆرێت، چـونکە: (عـەلی کـوری ئـەبو تالیـب) خـاتوو (فاتمـە)ی خێزانـی شـۆریی، (ئەسمای بنت عیسا)یش (ئەبووبەکری صدیق)ی مێردی شۆریی، (خوا لـە هـەموویان رازی بێ).

٥- ژنی حەیزدار دەتوانێ ژنی مردوو بشۆرێ و کوفنیشی بکات.

٦- پیاو دەتوانێ ژنی مردو بخاتە ناو گۆڕەوە، ئەگەر مەحرەمیش نەبن.

٧- سەردانی گۆڕستان بۆ ژنان دروست نییە، چونکە پێغەمبـەر ﷺ فـەرمووی: ((لعـن الله زائرات القبور)) [١]، ئەم دروست نەبوونەش لەبەر ئەمانەیە:

---

(١) ضعيف، ضعفه الشيخ الالباني في ضعيف الجامع: ٤٦٩١.

- ژنان بە زوویی حاڵەتی خۆیان دەشێوێنن و دەیکەنە هەراو هاوار.

- ئەگەر زۆر زۆر بچنە گۆڕستان، ئەو دەورووبەرە قەرەباڵغ دەبێ و خەڵکانی نالەبارو خراپیش لێیان کۆ دەبنەوە.

٨- سوننەتە ژن لە (٥) پارچەدا کوفن بکرێ: دەرپێیەک، سەرپۆشێک بۆ سەر سنگی، کراسێک لەبەری دەکەن، دوو پارچەشی تێوە ئاڵێنن.

٩- قژی ژنان دەکرێ بە سێ (پەلکە)و بەناو شانیدا بەر دەدرێتەوە.

١٠- هەقە لەباتی بە کارهێنانی (مەرحوم، مەغفور لە، خوا لێخۆشبوو)، بگوترێ (رحمه الله / خوا لێی خۆش بێت).

١١- بە دەم و چاو کوتان و داڕنینی یەخەی کراس - وەکو ژنان دەیکەن - نا دروست و حەرامە، چونکە پێغەمبەر ﷺ دەفەرمووێ: ((ليس منا من ضرب الخدود، أو شق الجيوب، أو دعا بدعوى الجاهلية)) [1]. بۆیە هەقە لەکاتی بەڵاو نارەحەتیدا بە ئارام بن و چاوەڕوانی پاداش بن لای خودای گەورەو میهرەبان.

❀ ❀ ❀

(١) صحيح مسلم - كتاب الإيمان - باب تحريم ضرب الخدود وشق الجيوب والدعاء بدعوى الجاهليه - حديث : ١٧٣

بەشی بیست و یەکەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و رۆژوو گرتن.؟

وەڵام/

١- کچان هەرکات باڵغ بوون، دەبێ رۆژوو بگرن، باڵغ بوونیش بە یەکێ لەم چـوار شـتە دەبێ:

- (١٥) پازدەساڵ تەواو بکات.

- مووی دەوروو بەری (فەرج)ی بڕوێت.

- (مەنیی) پەیدا ببێت.

- بکەوێتە حەیزەوە، یان دووگیان ببێ، هەرکات یەکێ لەم چوارشتە پەیدا بوو، هەقـە رۆژوو بگرێ، ئەگەر تەمەنیشی لە (١٥) ساڵ کەمتر بێت.

٢ - ژنێک پاش بانگی بـەیانی لـە حـەیز پاکـەوە بـوو - لەڕەمەزانـدا -، زاناکـان دوو قسەیان هەیە:

- قسەی پەسەندو راست (راجیح) ئەوەیە، لەسەری نییە تـا ئێـوارە ئیمسـاک بکـات، لەبەر ئەوەی لەسەرەتای رۆژەوە پاک نەبووە رۆژووی دروست نییە.

٣- کەمێک بەر لە خۆرئاوا بوون کەوتە حەیزەوە، دەبێ بیشکێنێ، بەڵام دوای خۆرئاوا بوون دروستەو قەزای لەسەر نییە.

٤- ژنێک هەستی کرد خوێنی حەیزی جووڵاوە، بەڵام پاش خـۆر ئـاوابوون هاتـە دەر، یان هەستی کرد بە ئێش و ئازاری حەیز، بەڵام پاش خۆر ئاوابوون خـوێن هـات، ئـەو رۆژووەی دروستە.

٥- ئەگەر ژنێکی دوو گیان، دڵۆپێ، یان دوو دڵـۆپ، یـان زیـاتر خـوێنی لێچـوو، ئـەو خوێنە هیچ حسابێکی بۆ ناکرێ، واتە: دەبێ نوێژو رۆژووی خۆی جێبەجێ بکات.

٦- ئەگەر ژنێکی خاوەن حەیز، یان زەیسان، پێش بانگی بەیانی پاکەوە بـووو، کەچـی خۆ شۆرینەکەی خستە پـاش بـانگ، دەبـێ ئـەو رۆژە بـەرۆژوو بـن، وەکـو ژنێکـی لەشگران، پاش بانگی بەیانی خۆی دەشۆرێ و، رۆژووەکەشی دادەمەزرێ.

٧- ژنێک کاتی بانگی بەیانی، لە حەیزدا بوو، کەچی دوای بانگ پاکەوە بـوو، رۆژووی ئەو رۆژەی لەسەر نییە.

٨- ئەگەر ژنێکی دوو گیان، یان شیردەر، لەبەر خۆیان، یان لەبەر منداڵەکە، رۆژوویان شکاند، بۆ دوایی تەنها قەزا کردنەوەیان دەکەوێتە سەر.

٩- ئەگەر ژن و مێـرد هـەردوو بـە رۆژوو بـوون، کەچـی بـە زۆر سـەرجێیی لەگـەڵ ژنەکەدا کرد، رۆژووی ژنەکە دروسـتەو کەفارەتیشـی ناکەوێتـە سـەر، بـەڵام دەبـێ پیاوەکە لە کەفارەتدا: بەندەیەک ئازاد بکات، جا ئەگەر نەبوو، دەبێ دوو مانگ بەدوای یەکدا بە رۆژوو بێ؟ت، خۆ ئەگەر توانای ئەوەیشی نەبوو، دەبێ نـانی (٦٠) مسـکین بداو، قەزای رۆژووەکەیشی بکاتەوە.

١٠- ئەگەر ژنەکەیش بە ئاسـانیی خـۆی دا بـە دەسـتەوە، ئـەویش وەک پیاوەکـەی کەفارەتی دەکەوێتە سەر.

١١- ئەگەر کەسێک سێ رۆژ لە رۆژەکانی رەمەزانـدا، لەسـەر یـەک لەگـەڵ ژنەکەیـدا سەرجێیی کرد، پێویستە سێ کەفارەت بدات.

١٢- ئەگەر پیاوێک بەبێ تێکەڵی لەگەڵ ژنەکەیدا، (مەنیی) لیێهاتە دەر، هیچ کەفارەتێک ناکـەوێت سـەری، بـەڵام دەبـێ ئـەو رۆژە تـا ئێـوارە (ئیمسـاک) بکـاو، دوایـیش رۆژووەکەی بگرێتەوە.

١٣- پیاوێک لە مانگی رەمەزاندا ژنەکەی ماچکردو، کەوتە یاریی و دەستبازی لە گەڵی، هیچ گوناحێکی ناگات، بەڵام هەر کامێکیان ئاوی هاتەوە، رۆژووەکەی (فاسد) دەبێ و، پێویستە بیگرێتەوە، خۆ ئەگەر ئەو ئاوە لینجە هات کە پێی دەڵێن: (مذي) زیانێـک بـە

ڕۆژووەکەی ناگات.

١٤- بەکارهێنانی داوو دەرمانی خۆ ئارایشدان و خەنە لە مانگی رەمەزاندا، هیچ زیانێک بە ڕۆژو ناگەیەنێت.

١٥- ژنێک قەرزاری ڕۆژووی مانگی رەمەزان بوو، وە بەهۆی نەخۆشییەوە بۆی نەگیرایەوەو مرد، جا ئەگەر نەخۆشییەکە دەرفەتی نەدابوو بیگرێتەوە، دیارە لە حاڵەتی ئاوادا هیچ شتێک ناکەوێتە سەری، خۆ ئەگەر چاک بوویەوەو دەیتوانی بیگرێتەوە، کەچی تا رەمەزانێکی تری بەسەرا هاتەوە نەیگرتەوە، دەبێ لە باتی هەر ڕۆژەی نانی مسکینێک بدات.

١٦- ژنێک ڕۆژوو قەرزار بوو، کەچی بەبێ بەهانووی شەرعیی نەیگرتەوە، تا ڕەمەزانێکی بە سەرا هاتەوە، ئەوە پێویستە قەزای بکاتەوەو لە باتی هەر ڕۆژەیش، نانی کەسێکی بێ نەوا بدا، بەڵام ئەگەر بیانووی هەبوو، تەنها قەزای لە سەرە.

١٧- ژنان تا مێرد مۆڵەتیان نەدات، ناتوانن ڕۆژووی سوننەت بگرن، خۆ ئەگەر مێردی نەبوو، یان لە سەفەر بوو، ئارەزوویەتی دەیگرێ، یان نایگرێ.

١٨- پەنجەکردن بەعەورەتدا، پزیشک بیکات، یان خۆی، بۆ دۆزینەوەی نەخۆشی بێت، یانا، زیانێک بە ڕۆژووەکە ناگات.

١٩- چێژتنی خۆراک بە مەبەستی بوون و نەبوونی خوێ، لە مانگی ڕەمەزاندا، زیان بە ڕۆژوو ناگەیەنێت، بە مەرجێ بیتوفێتەوە.

٢٠- ئەگەر ژنێک لە رەمەزاندا تووشی (نەزیف) بوو، پێویستە بگەڕێتەوە بۆ پێش تووشبوونەکەی، تا بزانێ عادەتی چۆنبووە..؟ جا ئەگەر عادەتی وا بووبێ هەموو سەری مانگێک (٦) ڕۆژ لە حەیزا بووبێ، دەبێ ئێستاش (٦) ڕۆژ دانیشێ نوێژ نەکاو ڕۆژوو نەگرێ، پاشان خۆی بشۆرێ و نوێژ بکاو ڕۆژوو بگرێ. (شیخ ئیبن عثیمین) دەڵێ: دەتوانێ نوێژەکانی کۆ بکاتەوە (نیوەڕۆو عەسر، شیوان و خەوتنان) بە(جمع

التقديم) یان بە (جمع التأخير)، جا کاتێکیش ویستی فەرجی بشۆرێ، بە پارچەیە (لۆکە) شەتەکی بدات، پاشان دەستنوێژ بگرێ و نوێژ بکات.

٢١- ئەگەر کەسێک (نەزر)ی کرد کە یەک ساڵ بە ڕۆژوو بێت، پاشان نەیتوانی، دەبێ کەفارەتی سوێندێک بدات: واتە: نانی (١٠) مسکین بدات، هەر یەکەیان نیو مەن خورما، یان هەر شتێک کە زۆرینەی خەڵکی شار دەیخوات، جا ئەگەر دەسەڵاتی نەبوو، دەبێ (٣) ڕۆژ بە ڕۆژوو بێت.

٢٢- بەکارهێنانی دەرزی خۆراکیی (الإبرة المغذية)، بەبێ هۆکارو پێویست، ڕۆژوو دەشکێنێ، بەڵام هەموو جۆرە دەرزییەکانی تر: (تەخدیر- سڕکردن، پەنسلین، دەرزی دەمار، لا ڕان، قۆڵ.. هتد. زیان بە ڕۆژوو ناگەیەنن.

٢٣- بەکار هێنانی (کل)و هەموو ماددەیەکی ئارایيش و، خەنەو میکیاج، زیان بە ڕۆژوو ناگەیەنن.

٢٤- بەکار هێنانی خەمیری ددان لە کاتی بەڕۆژوو بووندا زیانی نییە، بەڵام دەبێ قووتی نەدات.

٢٥- ددان پاکردنەوەو پڕ کردنەوەیی و هەڵکێشانی، زیانی بۆ ڕۆژوو نییە، بەمەرجێ دەرمان و خوێنەکە قووت نەدات.

٢٦- بەکار هێنانی (قەترە)ی چاوو گوێ، ڕۆژوو ناشکێنێ، بەڵام ئەگەر هەستی بە تامەکەی کرد لە قوڕگدا، چاک وایە قەزای بکاتەوە، ئەگەرچی واجب نییە.

٢٧- (شێخ بن باز) دەڵێ: بەکار هێنانی قەترەی لووت لەکاتی بە ڕۆژوو بووندا، زیان بە ڕۆژوو دەگەیەنێت، واتە: ئەگەر تامەکەی چووە قوڕگەوە دەبێ قەزای بکاتەوە.

٢٨- بەکارهێنانی بۆنی خۆش لە ڕەمەزاندا، زیان بە ڕۆژوو ناگەیەنێت.

٢٩- بەربوونی خوێنی (لووت) و (تاقییکردنەوەی خوێن) لە کاتی پێویستدا هیچ زیانێکی نییە.

٣٠- بەکارهێنانی (ئیمساکیە)ی مانگی رەمەزان، بۆ نموونە: (١٠) خولەک بەر لە بانگدان کەس شت نەخوات، (شێخ بن باز) دەڵێ: لە شەریعەتدا بناغەو بنەمایەکی نییە، چونکە ئیمساک لەگەڵ بانگدا دەبێ.

٣١- ژنێک لە گوماندا بوو (پاکەوە بووە یا نا)، ئینجا هەر بەو گومانەوە رۆژووی گرت، ئەو رۆژووە دا نامەزرێت و دەبێ قەزای بکاتەوە، چونکە خوا پەرستیی بە دوودڵی و گومانەوە ناکرێ.

٣٢- بەکارهێنانی (تحامیل) لە مانگی رەمەزاندا لەبەر نەخۆشی، چ بۆ پاش، چ بۆ پێش، زیان بە رۆژوو ناگەیەنێت، چونکە تەنها (جیماع) و خواردن و خواردنەوە زیان بەخشن.

٣٣- بەکارهێنانی (مەرهەم) بۆ لێو، هیچ زیانێک بە رۆژوو ناگەیەنێت.

٣٤- بەکارهێنانی (سیواک) لە ڕەمەزاندا دروستە، بە مەرجێک تامەکەی لەگەڵ توفدا قووت نەدرێ.

٣٥- ئەگەر لە کاتی ئاو رادان لە دەم، ئاو چووە خوارەوە، زیانێک بە رۆژوو ناگات.

٣٦- لیک قووتدان زیانی نییە، بەڵام (بەڵغەم) - کە لە سنگەوە هەڵدەکنرێ - پێویستە قووت نەدرێ و فڕێ بدرێت.

٣٧- خواردن و خواردنەوە لەکاتی بانگی بەیانیدا، پێویستە رۆژووەوان هەر کە بانگی بیست، دەست لە هەموو شتێک هەڵگرێت، ئەگەر بزانێت ئەو بانگە بەر لەبانگی بەیانی ناگوترێ.

٣٨- قەزا کردنەوەی رۆژوو لە رۆژێکی وەک (عەرەفە) یان (عاشورا) دا، بە نییەتی قەزاو رۆژووی ئەو رۆژەش، پێویستە لەسەر ئەو کەسە قەرزارە، تەنها نییەتی قەرزەکەی لێبهێنێت، إن شاءالله خودای میهرەبان پاداشتی هەر دووکیانی بۆ دەنووسێت.

٣٩- بەکار هێنـانی (پـەمپ)ی هەناسـە تونـدی (رەبـوو)، رۆژوو هەڵناوەشـێنێتەوە، چونکە ناگاتە گەدە، بەڵکو بۆ بـۆری هەناسـە دەچـێت، خـۆ ئـەوەیش بـە خـواردن و خواردنەوە دانانرێت.

❁ ❁ ❁

بەشی بیست و دووەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و رۆژووی سوننەت.؟

وەڵام/

١- مەرج نییە رۆژووی شەشەڵان یەک لە دوای یەک بگیردرێ، وە هەر کاتێکیش لەدەست دەرچوو، لە مانگەکانی تردا قەزا ناکرێتەوە.

٢- نەزیفی ژنی دووگیان و، ئەو ئاوە بە (فەرج)دا دێتە دەر، رۆژوو ناشکێنن.

٣- کەسێک لەبەر پیری، یان لەبەر نەخۆشیەک کە چاوەروانی چاکبوونەوەی لێنەدەکرا، رۆژووی بۆ نەگیرا، پێویستە لە بۆ هەر رۆژەی نانی (مسکین)ێک بدات.

٤- لە خەودا (ئیحتیلام)ی بوو، یان بە نەزانین و لە بیرچوون شتێکی خواردو خواردەوە، زیان بە رۆژوەکەی ناگات.

٥- ئەم شتانە یارمەتی ژنان دەدەن بۆ پتر خواپەرستیی و عیبادەت لە مانگی رەمەزاندا:

- ترس لە خودای گەورەو باڵا دەست.. بیر بکاتەوە کە خودا ئاگاداری هەموو کارو کردەوەیەکی مرۆڤە.

- یادی خودا زۆر بکاو، قورئان زۆر بخوێنێ و، نوێژەکان لەکاتی خۆیاندا بکاو، سوننەتەکانیش لەگەڵیاندا ئەنجام بدات.

- تا زۆر پێویست نەبێ لە ماڵ دەرنەچێ، کاتێکیش دەرچوو - لەگەڵ رەچاوکردنی جل و بەرگی باڵا پۆش و خۆ دەرنەخستن و خێرا بگەرێتەوە.

- لە رازو نیازی دوور لە خودایی خۆ دوور بگرێت.

- زمانی بپارێزێ لە (غەیبەت) و جنێوو درۆو دەلەسەو قسە بردن و قسە هێنان.

❋ ❋ ❋

بەشی بیست و سێیەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و زەکات.؟

وەلأم/

١- (شێخ ئیبن فوزان) دەڵێ: چاك وایە ژنان لە خشڵ و زەنبەردا زەکات بدەن، چونکە لەناو زاناکاندا قسەو بۆچوونی جیاواز هەیە لەوەدا، وە دەبێ بزانن کە هەر شتێک بە نییەتی بازرگانی و کەسابەتەوە بێت، دەبێ زەکاتی بدرێ، هەر شتێکیش بۆ بەکار هێنان بێت، زەکاتی تێدا نییە.

٢- خشڵ و زەنبەر بە نرخی ئەو کاتە دەخەملێ کە ساڵی بە سەرا دێتەوە، نەک رۆژی کڕینەکەی.

٣- ئەگەر ژنێک زەکاتی خشڵەکەی دایە مێردەکەی، قەیدی نییەو دروستە.

٤- زەکاتدان بە خوشکەزاو برازا..تاد.. بە مەبەستی مارەیی و نەفەقەی ژن هێنان ڕەوایە.

٥- زەکاتدان بە باوک و دایک دروست نییە، چونکە - ئەگەر موتاج بوون - هەقە نەفەقەیان بکێشرێ.

٦- کەسێ بتوانێ منداڵی بژێنێ، نابێ زەکاتیان بداتێ.

٧- زەکات بە خوشکی شوو کردو دەدرێ، ئەگەر مێردەکەی هەژار بێت.

٨- ژنان بەبێ ئاگاداری مێرد، دەتوانن لە ماڵی خۆیاندا، خێرو صەدەقە بکەن، چ بۆ خۆیان، چ بۆخزم و کەس و کاریان، چونکە ژنان لە ماڵی خۆیاندا بۆ ئاڵ و وێڵ ئازادن.

٩- ژنان بۆیان هەیە لە ماڵی مێردیاندا خێرو صەدەقە بکەن، ئەگەر بزانن مێردەکەیان رازییە.

١٠- کۆ کردنەوەی مووچە، پاشان ساڵی بەسەرا بێتەوە.. شێوەی زەکات دەرکردن لێی بەم شێوەیە: هەر ئەندازەیەکی ساڵی بە سەرا هاتەوە زەکاتی بدات، بۆ ئەوی تریشی چاوەڕوانی هاتنی ساڵەکەی بێت، خۆ ئەگەر لە سەرەتای ئەو بەشەیەوە ساڵی بە سەرا هاتۆتەوە، زەکاتی هەموو بدات دروستە.

❁ ❁ ❁

بەشی بیست و چوارەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان وحەج کردن.؟

وەڵام/

١- بۆ حەجی فەرز، ژنان مۆڵەتی مێردیان ناوێ، واتە: هەرکات حەجیان لەسەر فەرز بوو، دەتوانن بێ ئیزن و مۆڵەتی مێرد، بچنە حەج، چونکە مێرد بۆی نییە لە حەجی فەرزدا، رێ لە ژنی بگرێت.

٢- ئەگەر ژنێک حەجی لەسەر فەرز بوو، کەچی مەحرەمی نەبوو لە گەڵی بچێت، بۆی نییە بێ مەحرەم بچێت، بۆیە ئەگەر لەو ماوەدا مرد، پێویست ناکات، لە ماڵە جێماوەکەی حەجی بۆ بکەن.

٣- ئەگەر ژنێک بەبێ مەحرەم چوو بۆ حەج و، حەجی کرد، حەجەکەی دادەمەزرێ و دروستە، ئەگەرچی – لەبەر بێ مەحرەمیەکەی- گوناحباریش دەبێ.

٤- ئەگەر ژنێک مێردەکەی لەسەر حسابی خۆی نارد بۆ حەج، حەجەکەی دروستەو دادەمەزرێ.

٥- ئەگەر ژنێک ویستی حەج، یان عومرە بکات، بۆی نییە لە (میقات) بەبێ ئیحرام تێپەڕێ، ئەگەرچی لە حەیزیشدا بێت، چونکە ئیحرام بە حەیزیشەوە دادەمەزرێ و، دەتوانێ جگە لە چەرخەی کابە، تەواوی پایەکانی حەج و عومرە ئەنجام بدات.

٦- بۆ هاتووچۆی نێوان (صەفا)و (مەروە) دەستنوێژ پێویست نییە، چونکە بەشێک نییە لە مزگەوتی (حەرام).

٧- هەروەلە (رەمل) لە چەرخەی دەوری کابەدا بۆ ژنان سوننەت نییە، بەڵکو تەنها بۆ پیاوان سوننەتە.

٨- نابیٚ ژنان لە نێوان دوو نیشانە سەوزەکەدا – کە دانراوە بۆ خەڵکانی کەم ئەندام و ناتەواو، بە بیانووی تێکەڵ نەبوون بە پیاوان- (صەفا) و (مەروە) بکەن.

٩- ماچکردن و دەستدان بە (حجر الأسود)ـەوە بۆ ژنان سوننەت نییە، مەگـەر کاتێـک چـۆڵ بێت.

١٠- ژنان دەتـوانن – لەبـەر ئاسـانکاری بۆیـان – لەگـەڵ ئـاوابوونی مانگـدا، لەگـەڵ خەڵکانی کەم تواناداا، (موزدەلیفە) جێبهێڵن و بچنە (مینا) و (جمرة العقبة) بـەردە بـاران بکەن.

١١- جل و بەرگی تایبەت بە ژنانەوە، دیاریی نەکراوە بۆ ئیحرامیان، واتە: بۆیان هەیە هەموو جۆرە جل و بەرگێک بە کار بهێنن، بە مەرجیٚ جەستەیان داپۆشـیٚ و (زینـەت) نەبیٚ و نەشوبهیٚ بە هی پیاوانەوە.

١٢- ژنان لە بەرگی ئیحرامدا، نـابیٚ (نیقـاب) بکـەن و، دەسـت داپۆشـن، بـەڵام کـاتی ئامادەبوونی پیاوان، دەتوانن دەموچاو داپۆشن.

١٣- هەر کەسێک توانای بەردە بارانی (جمرات)ی نەبوو، دەتـوانیٚ بریکـار بـۆ خـۆی دابنیٚ، بە تایبەتی ئەگەر ژن بوو و ترسی تیاچوون و ئێش و ئازاری هەبوو.

١٤- کەسێک ئیحرامی پۆشی، بۆی نییـە لـە ژنەکـەی لـەزەت وەرگـریٚ بـە جیمـاع و پێشەکییەکانی جیماع.

١٥- کە پیاو ئەم سیٚ شـتەی ئەنجامـدا: بـەردەبارانی (جمرة العقبة)، سەرتاشـین، یـان کورتکردنەوەی مووی سەر، (طواف الإفاضة)، هاتووچۆی نێوان (صەفا)و (مەروە) دوای (طواف الإفاضة)، دەتوانیٚ لەگەڵ ژنەکەیدا رابوێریٚ.

١٦- ئەگەر لە کاتی مەسحی سەردا، یان لە کاتی خۆ شۆریندا، چەند تاڵە موویەکی لـیٚ هەڵوەری، هیچ زیانێک بە ئیحرامەکەی ناگات، مەگەر بەدەست ئەنقەست بووبیٚ.

١٧- ژنانی خاوەن حەیز، یان زەیسان، (طواف الوداع)یان لە کۆڵ دەکەوێ، بەڵام (طواف الإفاضة) دەمێنێ و پێویستە دوای پاک بوونەوەیان ئەنجامی بدەن.

١٨- هەر شتێک لە حەرام کراوەکان – لە کاتی ئیحرامدا- کرا بە نەزانیی، یان لە بیرچوون، یان بە زۆر، هیچ شتێک ناکەوێتە سەری.

١٩- ژنان دەتوانن جل و بەرگی ئیحرام بگۆڕن، لەبەر پێویستی بێت، یان نا.

٢٠- ژنان دەتوانن لە کاتی ئیحرامدا گوێرەوی لە پێ بکەن، چونکە پێغەمبەر ﷺ ڕێی لێنەگەرتوون بۆ لەپێ کردنیان.

٢١- (شێخ ئیبن عثیمین) دەڵێ: ژنێک لە کاتی (طواف الإفاضة)دا کەوتە حەیزەوە.. جا ئەگەر دوای پاک بوونەوە دەیتوانی بە ئاسانی بگەڕێتەوە بۆ ئەنجامدانی، دەبێ بگەڕێتەوە بۆی، خۆ ئەگەر بۆی نەدەکرا بگەڕێتەوە بۆی، ئەوە بەباشی خۆی ببەستێ و بچێت (طواف)و سەعیەکەی بکات.

٢٢- نەخۆش و پەک کەوتە (واتە: ئەوانەی ناتوانن (طواف الوداع) بکەن) بەسەر شان دەیانگێڕن و تەوافەکەیان پێدەکەن.

٢٣- ئەگەر ژنێک لە کاتی (طواف)دا وا هەستی کرد، خوێنی حەیزی لێ هات، لە حاڵەتی ئاوادا، تا نەگاتە یەقین، درێژە بەکاری خۆی دەداو قەیناکات، خۆ ئەگەر گەیشتە یەقین، دەبێ دەست بکێشێتەوە تا پاک دەبێتەوە، ئەوسا لە سەرەتاوە دەست پێدەکاتەوە.

٢٤- ژنی مێرد مردوو، تا عیددەی تەواو نەبێ، بۆی نییە لە ماڵ دەرچێ و بچێت بۆ حەج.

٢٥- ژنیش دەتوانێ لە باتی پیاو، بچێت (حەج) و (عومرە) بکات.

٢٦- ژنان دەتوانن لە کاتی بەجێهێنانی (مناسک)ی حەج و عومرەیاندا، (حەب) بەکار بێنن بۆ ڕاگرتنی حەیز.

٢٧-ژنان دەتوانن لە کاتی ئیحرامیشـدا، زێـڕ بـەکار بێـنن، بـە مـەرجێ لای پیـاوانی نامەحرەم دەری نەخەن، تا تووشی فیتنە نەبن.

٢٨- وا باشە لە کاتی قەڵەباڵغیدا، ژنان تەواف دووبارەو سێ بارە نەکەنەوە.

٢٩- بۆ ژنان وا چاکە حەج دووبارە نەکەنەوە، تا تووشی ئەو حاڵەتـە نـا ئاسـاییانە نەبن، کە لەو کاتەدا بە ناچاری تووشیان دەبن.

٣٠- پیاو ئەگەرچی دەوڵەمەندیش بوو، هەر لەسەری نییـە، پـارەی حـەج بەژنەکـەی ببەخشێ و بینێرێ بۆ حەج، خۆ ئەگەر بۆ خۆی بتوانێ هاوکاری بکـاو، کارەکـانی بـۆ ئاسان بکات، کارێکی باش و پەسەندەو هەقیشە وەکو وەفایەک، حەجی بۆ رێک بخـاو بەڕێی بکات.

٣١- بۆ ژنان دروست نییە لە کاتی بەجێهێنانی (طواف) و (مناسک)ـەکانی تردا، لەگـەڵ پیاواندا، پاڵە پەستۆو شان لە شانیان بگیرێنن، بەڵکو هەقە هەوڵ بدەن، بزانن چ کاتێ چۆڵ دەبێ، ئەو کاتە هەڵبژێرن، یان لە دوورەوە (طواف) و (صەفا)و (مەروە) بکەن.

❀ ❀ ❀

بەشی بیست و پێنجەم:

پرس و راوێژ لە سەر ژنان و قورئان خوێندن.؟

وەڵام/

١- سەر ڕووتکردن لە کاتی خوێندنی قورئاندا بۆ ژنان، قەیدی نییە، بەڵام هەقە لە کاتی سوژدەی (تیلاوەت)دا، سەر داپۆشن.

٢- قورئان خوێندنی دەستە جەمعی و بە یەک دەنگ، ئەگەر لەبەر فێربوون بێت قەیناکات، ئەگینە پەسەند نییە.

٣- ئاهەنگ گێڕان و زەماوەند، بەبۆنەی تەواوکردنی قورئانی پیرۆزەوە، لەسەردەمی پێغەمبەرو هاوەڵاندا نەکراوە، ئەگینە پێمان دەگەیشت، کەوابوو بیدعەیەکی تاشراوو داهێنراوە.

٤- لە هەر جێگایەکدا پیاوی نامەحرەمی تیا بێت، بۆ ژنان ڕەوا نییە بەدەنگەوە قورئان بخوێنن، چونکە لەوانەیە تووشی فیتنە ببن.

٥- گوێگرتن بۆ قورئان (بە تۆمار کراوی) لە کاتی سەر قاڵی بەئیش و کارەوە، قەیدی نییە، چونکە گوێگرتن بە پێی تواناو دەرفەتە، مەبەست بە ئایەتی: (وإذا قرئ القرآن فاستمعوا له وأنصتوا لعلكم ترحمون) هەر ئەمەیە.

٦- قورئان خوێندن لە کاتی ئیش و کاردا قەینا کات، ئەگەر لەو کاتەدا بێ ئیش بێت، هەروەها زیکرو تەسبیحات و تەهلیلەش، خۆ ئەگەر بەو هۆیەوە ئیش و کارەکەی دوا دەکەوت، یان لە دەست دەر دەچوو، نەیخوێنێ باشترە.

٧- بۆ خۆی دەور بکاتەوە باشترە، یان لەبەر شریتێکدا دەور بکاتەوە، بە هەر کامێکیان تەقوای زیاتر دەبوو، لەگەڵ ئەوەیاندا بیخوێنێ.

٨- نووسینی قورئان لەسەر شکڵ و بیچمی ئاژەڵ و پەلەوەرو نەخش و نیگار بۆ

هەڵواسین یان نا، دروست نییە، چونکە دەبێ قورئان لەو جۆرە شتانە بپارێزرێ و سووکایەتی پێ نەکرێ.

٩- نووسینی ئایەت و فەرموودەو (أسماء الحسنى) لەسەر تەختەو پارچە ئاسن و شتی وا، یان بە دارو دیوارەوە بۆ جوانی، یان بۆ وە بیرهێنانەوەی قورئان، یان بە مەبەستی برەوو رەواجدان بە دوکان و بازرگانییەکەیی و فرۆشتنی کەل و پەل و کووتاڵەکەی، یان بۆ چەواشەو فریودانی مەردم، تا خەڵک پتر ڕوو بکەنە کۆگاو دوکانەکەی، بێگومان ئەو کارانە نارەواو نا پەسەندن، چونکە قورئان فەرموودەی خوایەو بۆ کۆمەڵێ مەبەست و ئامانجی هەرە بەرزو قەشەنگ ناردوویەتی.. نێردراوە بۆ ئەوە ببێتە ڕێنمایی و هیدایەت بۆ مرۆڤ، هاتووە بۆ ئەوە بکرێتە ئاموژگاری و عیبرەت، هاتووە بە ئەحکام گەلێکەوە بۆ ئینسان، تا کاری پێ بکەن، بێ شک بەکارهێنانی بۆ غەیری ئەمانە، بەکار هێنانیەتی بۆ غەیری ئامانجە بەرزەکانی خۆی، دەرەنجام لە ڕەوتی سەرەکی خۆی دوور دەکەوێتەوەو تووشی هەزاران نشێویی و هەڵدێر دەبین وەک ئەمڕۆ.!

١٠- نووسینی ئایەتێک لە شتێکدا، بە مەبەستی ئەوە ئاوی تێبکرێ و نەخۆش ئاوەکەی بخواتەوە، کاری وا لە پێغەمبەرەوە ﷺ وەرگیراوە کە قورئانی بەسەر نەخۆشدا خوێندووەو فووی لە جەستەی کردووە، سەرەرای ئەمەش ئەگەر قورئان بە ئاوێکدا بخوێنرێ و نەخۆشەکە بیخواتەوە قەیناکات.

١١- نووسینی چەند ئایەتێک لە کاغەزێکدا، پاشان سڕینەوەی بە ئاوو نەخۆشێک بیخواتەوە بۆ شفا.. هەندێ لە زاناکان وەکو: (ئیمام ئەحمەدو ئیبن تەیمییەو إبن القیم) مۆڵەتیان داوە بکرێ.، بەڵام لەگەڵ ئەوەیشدا لەوە ناچێت کە پێغەمبەر ﷺ نە بۆ خۆی، نە بۆ خەڵک کردبێتی، جا لەبەر ئەوە باش وایە هەر نەکرێ، بەڵکو ئەوە بەسە کە بخوێنرێ بەسەر نەخۆشەکەدا، وە یان بەسەر ئاوێکدا بیخواتەوە.

١٢- کەسێک دەوری قورئان بکاتەوە، بەڵام (تەجوید) نەزانێ و بەهەڵە بیخوێنێتەوە.. زاناکان دەڵێن: هەرکەسێک قورئان دەخوێنێ، پێویستە چاک بیخوێنێتەوەو (تەجوید) بزانێ، ئەگەرچی زۆریش ماندوو ببێ تێیدا، چونکە خوێندنی قورئان و دەور کردنەوەی بە تەجویدەوە، لای خودا خێری زیاترە..

ئەوەیە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((... والذي يقرأ القرآن ويَتَتَعْتَعُ فيه، وهو عليه شاق، له أجران)) [١].

١٣- (شێخ بن باز) دەڵێ: سوژدەی تیلاوەتی قورئان، نەدەستنوێژی دەوێ، نە ڕووکردنە ڕووگە، هەروەک بەرز بوونەوەی سوژدە، نە (الله أكبر)ی دەوێ، نە سلاو.

١٤- کەسێک گوێی لە خوێندنی سوژدەی تیلاوەتەوە بوو، ئەگەر قورئان خوێنەکە سوژدەی برد، ئەوا بۆ ئەمیش سوننەتە سوژدە ببات، ئەگینە سوننەت نییە.

١٥- (شێخ بن باز) دەڵێ: لە سوژدەی نوێژەکاندا چ تەسبیح و دوعایە دەخوێنێ، لە سوژدەی تیلاوەتیشدا هەر ئەوانە بخوێنێ.

١٦- ئەگەر بانگبێژ بانگیدا، کەسێکیش لەو کاتەدا خەریکی قورئان خوێندن بوو، سوننەتە وەڵامی بانگەکە بداتەوەو لەو کاتەدا قورئان نەخوێنێ، پاشان ئەگەر ویستی بچێتەوە سەر قورئان خوێندنەکەی.

١٧- گواستنەوەی قورئان لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر، لە کاتی پاک و خاوێنکردنی ماڵدا - بێ دەستنوێژ - قەیدی نییە.

١٨- (شێخ صالح الفوزان) دەڵێ: خوێندنی (فاتحە) بۆ مردوو بیدعەیە، چونکە لە پێغەمبەرەوە ﷺ نەهاتووە فاتحەی بۆ مردوان خوێند بێ، بۆیە هەقە لە باتی ئەوە، داوای لێبوردن و بەزەیی خودای بۆ بکات، وە یان خێرو صەدەقەی بۆ بکات.

(١) صحيح مسلم - كتاب صلاه المسافرين وقصرها - باب فضل الماهر فى القرآن - حديث : ١٣٧٠

١٩- ئایا دەور کردنەوەی قورئان بە دەنگی بەرز پەسەندە، یان بـە هێـواش.؟ ئەگـەر قورئان خوێنەکە بە دەنگی بەرز چالاکتر دەبوو و (خشوع)ی بۆ پەیدا دەبوو، پتر لەوە بەهێواش بیخوێنی، دەتوانیٚ دەنگ بەرز بکاتەوە، بە مەرجیٚ نەبێتە هۆکـاری ئـازارو عەزیەتی خەڵکی دەورو بەر، ئەگینە بە هێواش باشترو پەسەندە.

٢٠- ئەگەر کەسێک بیەویٚ لەگەڵ (رادیـۆ) و (تەسـجیل) دەور بکاتـەوە، هـیچ قەیـدی نییە، بەمەرجیٚ بە هۆی ئەوانەوە لە ماناو مەبەستەکەی سەرقاڵ نەدەبوو.

٢١- ئەگـەر قورئانێـک هەڵـەی تێـدابوو، یـان رزیبـوو.. دەتـوانن بیسـووتێنن، یـان لەجێگایەکی دوور لە هاتووچۆ، بکریٚ بە ژێر خۆڵەوە.

٢٢- ئەگەر ژنان بەتـەنها بـوون – لـە ماڵـەوە، یـان لـە دەرەوە- یـان تـەنها پیـاوی مەحرەمی لێبوو، دەتوانن بەدەنگی بەرز دەور بکەنەوە.

٢٣- (شێخ بن باز) دەڵیٚ: نە لـە قورئانـدا، نـە لـە سـوننەتدا، وە نـە لـە هاوەڵانـەوە نەهاتووە کە قورئان بخوێنریٚ و هەدیە بکریٚ بە باوک و دایک، یان بـە کەسـێکی تـر، لەگەڵ ئەوەشدا هەندیٚ لە زاناکان دەڵێن: دەکرێتە هەدیەو دیاریی بۆیان، بەڵام قسەی دەستەی یەکەم لە راستەوە نزیکە، چونکە ئەگەر کرابا، (سەلەف)ی ئـەم ئوممەتـەیش دەیکرد.

٢٤- دانانی قورئان لە ناو سەیارەدا، یان لە هەر جێگایـەکی تـردا، بـە مەبەسـتی خـۆ پاراستن لە جنیی و شەیاتین، شتی وا نەبووەو نابیٚ، خۆ ئەگەر بۆ دەورکردنەوە بێت قەیناکات.

٢٥- هـەڵگرتنی ئـەو کاسـێت و شـریتانە قورئانیـان لەسـەر تۆمـارە، قەیـدی نییـە، تەنانەتی بردنیشیان بۆسەر ئاو قەیناکات، چونکە ئایەت و فەرموودەکانیان تێـدا نـە نووسراوەو دەر ناکەویٚ.

٢٦- نووسینەوەی هەندیٚ ئایەت، بـە مەبەسـتی هـەڵگرتنیان لـە کـاتی نارەحـەتی و

گیروگرفتدا، ناڕەوایەو دروست نییە، چونکە قورئان بۆ ئـەو مەبەسـتانە نـەهاتووە، بەڵام خوێندنی بەسەر نەخۆشدا ڕێی پێدراوە.

٢٧- ئایا دەورکردنەوە لەناو قورئاندا، خێـری باشـە، یـان لەبـەر.؟ بێگومـان لـە نـاو قورئاندا مرۆڤ پتر لە هەڵەو پەڵە دەپارێزرێ، تا ئەوە لەبەر بیخوێنێ، بـەڵام لەگـەڵ ئەوەشدا ئەگەر لەبەر (خشوع)ی زیاتر بوو تا لە ناویا، با لەبەر دەور بکاتەوە.

٢٨- دووبارەو سێ بارە کردنەوەی ئایەتی سزا، یان ئایەتی ڕەحمەت لە قورئانـدا، لـە کاتی خوێندنا.. ئەگەر بەوە خشووع زیاد دەبوو قەیدی نییە.

٢٩- ئەگەر کەسێک لەکاتی دوعاکردندا گریانی بـۆ دەهـات، کەچـی لـە کـاتی قورئـان خوێندندا بۆی نە دەهات، ئەوە قەیناکات، ئەگەرچی هەقـە لـە کـاتی قورئـان خوێنـدا بگری، بەڵام دیارە گریان بە دەستی مرۆڤ نییە.

٣٠- خەتمی قورئان لە مانگی ڕەمەزاندا سوننەتە، نەک واجـب، واتـە: ئەگـەر کەسـێک خەتمی بۆ نەکرا، خەتایەکی نەکردووە، بەڵام لەو خێرە گەورەیە بێ بەش بووە.

٣١- ڕووکردنــە ڕووگــە لــە کــاتی دەورکردنــەوەی قورئانــدا (مستحب)ــە، چــونکە عیبادەتە، دیارە بۆ هەموو عیبادەتێک ڕوو کردنە ڕووگـە باشـەو خێـرە، خـۆ ئەگـەر ڕووی نەکردە ڕووگە، قەیناکات.

٣٢- قورئان بردنە (گەرماو)ـەوە، ئەگـەر لەبـەر ناچـاریی و ترسـی تیاچـوونی نـەبێت، دروس نییە.

٣٣- سەبارەت بە لە بیرچوونەوەی قورئان -پاش لەبەرکردنی- قسەی ڕاست ئەوەیە کە کەسی پێ گوناحبار نابێ، ئەگەرچی هەقە موسڵمان هەوڵ بدات هەرگیز قورئانی لە بیر نەچێتەوە، چونکە ئەو فەرموودەیە هەڕەشە دەکات لەو کەسانە قورئانیان لە بیر بچێتەوە (فەرموودەیەکی لاوازە).

٣٤- ئەگەر وێستگەیەکی (ڕادیۆ یان تیڤی) خەریکی قورئان خوێندن بێـت، کەسـێکیش

لەبەر هەواڵگرتن بیکوژێنێتەوە، وە یان بیگوێزێتەوە بۆ وێستگەیەکی تر، هیچ قەیدێکی نییە، چونکە هەموو شتێک کات و ساتی خۆی هەیە.

٣٥- هەڵگرتنی کاسێت، یان ئەو شریتانە، قورئانیان لەسەر تۆمارە، لە لایەن کەسێکی لەشگرانەوە، قەیدی نییە.

٣٦- خوێندنی قورئان لەلایەن ژنانی حەیز دارەوە، (لەبەر) قەیدی نییە، دەشتوانێ بە شتێکی پاک هەڵیبگرێت، بەڵام لەشگران بە هیچ شێوەیەک، بۆی نییە قورئان بخوێنێ، یان هەڵیبگرێ.

٣٧- ئەگەر ژنان پێشبڕکێی لەبەرکردنی قورئانیان سازداو لیژنەی تەحکیم لە پیاوان بوو، هیچ قەیدی نییە.

٣٨- لەکاتی خوێندنی قورئانەکەدا دەنگی نەرم و ناسک نەکات.

- جل و بەرگی شەرعیی باڵاپۆشی لەبەردا بێت.

- تووشی خەڵوەت نەبێت لەگەڵ نامەحرەمدا.

٣٩- فێرکردنی قورئان بە کرێ و مزە دروستە، چونکە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((إن أحق ما أخذتم عليه أجرا كتاب الله)) (١).

٤٠- بە هەر شێوەیەک قورئان بخوێنرێ - بەپشتدا بکەوی، بە دانیشتن، بە ڕاوەستان.. قەیدی نییە.

٤١- دوای خوێندنی قورئان، گوتنی (صدق الله العظيم) بیدعەیە، چونکە نە پێغەمبەر ﷺ، نە خولەفای راشیدین، نە هاوەڵانی تر، کەسێکیان دوای قورئان خوێندن نەیگوتووە، لە فەرموودەیشدا هاتووە: ((من عمل عملا ليس عليه أمرنا فهو رد)) (٢).

٤٢- بەڵگەیەک نییە بۆ ماچکردنی قورئان.

---

(١) صحيح البخاري - كتاب الطب - باب الشرط في الرقيه بقطيع من الغنم - حديث : ٥٤١٢

(٢) صحيح مسلم - كتاب الأقضية - باب نقض الأحكام الباطلة - حديث : ٣٣٢٩

٤٣- تا بگونجێت دەبێ قورئان لە شـوێنێکی بـەرزدا دابنـرێ، ئەگینـە لـە زەویشـدا لـە جێگایەکی پاکدا دەبێ و درووستە.

٤٤- (ابن عثيمين) دەڵێ: (تەرتیل) بۆ قورئان واجب نییە، بەڵکو لە ئاداب و شێوەی قورئان خوێندنە.

٤٥- بە پەلە دەورکردنەوەی قورئان – لەگەڵ ریعایەتی پیت و (شەددە)کانیدا- زیـانێکی نییە.

٤٦- خوێندنەوەی ئەم سوورەتانە: (يس – الدخان – الواقعه – الملك) هەموو رۆژێک یـان هەموو شەوێک فەرموودەیەکی صەحیح دەربارەیـان نییـە، بـەڵکو هەقـە بـۆ موسـڵمان هەموو قورئان دەور بکاتەوە.

٤٧- بە پێی ریزبەندی ئێستای قورئان، دەورکردنەوە پەسەندو رەوایـە، خـۆ ئەگـەر لـە سوورەتی (الناس)ـەوە، بۆ فێرکردن دەستی پێکرا زیانی نییە.

٤٨- چاوگێران بە قورئاندا بە بێ (تلفظ)و لێو جووڵاندن، بە قورئان خوێندن دانانرێ.

٤٩- بەکرێ گرتنی قورئان خوێن لە بۆنەکاندا دروست نییە، هەرکەسێک ئەو کـارە بکـات گوناحی دەگاو هیچ پاداشێکی نییە، چونکە قورئان خوێندن عیبادەتـە، کـاری عیبـادەتی نابێ بۆ بەدەستهێنانی دنیا بێت.

٥٠- بە کرێ گرتنی کەسێک بۆ قورئان خوێندن دروست نییە، بەڵام ئەگەر بۆ فێربـوون و فێرکردن بێت دروستە.

٥١- قورئـان خوێنـدن لەسـەر گۆڕەکانـدا شـتێکی بیدعەیـەو پێغەمبـەرو هـاوەڵانی نەیانکردووە.

٥٢- دوعا کردن بۆ مردوو لەلای گۆڕەکەیدا بێت، یان لە دوورەوە قەیدی نییە.

٥٣- قورئان دانان لەلای سـەری منداڵـدا، بـۆ مەبەسـتی پاراسـتنی لـە (جـن)ی کـارێکی ناپەسەندە.

٥٤- دەکرێ ژنێکی جادو لێکراو ببرێ بۆلای زانایەک قورئانی بەسـەردا بخـوێنێ؟ بـەڵێ

دەکرێ.. بەڵام بەم مەرجانەی لای خوارەوە:

- ئەو زانایە ناوبانگی پیاوچاکیی و دینداریی و عەقیدە پاکی هەبێت.

- لە کاتی خوێندنی قورئانەکەدا بەسەریا، دەبێ بەشێوەیەکی شەرعیی داپۆشرێ.

- نابێ دوو بە دوو بن، تا خەڵوەت دروست نەبێ.

- تا دەکرێ نە تەماشای ژنەکە بکاو نە دەستی لێبدات.

٥٥- ژنی حەیزدار دەتوانێ سوژدەی (تیلاوەت)ی قورئان ببات، چونکە قسەی ڕاست ئەوەیە کە سوژدەی (تیلاوەت) دەستنوێژو (طهارە)تی ناوێ.

٥٦- قورئان خوێندن لەناو قورئاندا – لەکاتی نوێژەکاندا فەرز یان سوونەت- دروستە ئەگەر پێویست بێ.

٥٧- قورئان خوێندن بۆ ژنانی حەیزدار، هیچ فەرموودەیەکی صەحیح نەهاتووە ڕێیان لێبگرێ، بەڵام چاک وایە تا پێویست نەبێ وەکو مامۆستا یان قوتابی نەیخوێنێ.

٥٨- ژنی خاوەن حەیز دەتوانێ بە وردبوونەوە لە قورئان بێ ئەوە بە زمان بیڵێت قورئان بخوێنێت، (ئیمامی نەوەوی) دەڵێ: هیچ کێشەیەکی تێدا نییە.

٥٩- کەسێکی لەشگران ناتوانێ نە لەبەر نە لەناو قورئاندا دەور بکاتەوە، بەڵام دەتوانێ تەماشای کتێبی تەفسیرو فەرموودە بکات بە مەرجێ ئایەتەکان نەخوێنێتەوە.

٦٠- ژنی حەیزدار دەتوانێ (استغفرالله)و دوعاو هەموو زیکرێک بکات، هیوادارین خودا لێی وەرگرێت.

❋ ❋ ❋

بەشی بیست و شەشەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و زەماوەندو بۆنەکان.؟

وەڵام/

١- خۆ دەرخستنی زاواو بوک پێکەوە لەناو ژناندا دروست نییە، چونکە کاری وا مانای نەمانی شەرمەو، لاسایی کردنەوەی خەڵکانی ئەخلاق ڕووخاوە.

٢- جل و بەرگ خواستن یان بەکرێ گرتن هیچ قەیدی نییە.

٣- ئاهەنگ گێران لە هۆڵ و هوتێلەکاندا گەلێ جار ئەم خراپانەی لێدەکەوێتەوە:

- ماڵ و سامانێکی تیا خەرج دەکرێ بێ ئەوە پێویست بێت.

- ژن و پیاو تێکەڵ دەبن.

- بردنی زاواو بوک بۆ شوێنێکی بەرزو نیشاندانیان لەناو ژنگەلێکدا – کە ئەوانیش بەجوانترین شێوە خۆیان رازاندووەتەوە – دروست نییە.. دەبێ زاوا لە جێگایەکی تایبەتی پڕ لە حەیاو شەرمدا لەگەڵ بووکێ کۆ ببێتەوە.

٤- وێنەگرتن بە هەر ئامێرێک یان بە ڤیدیۆ بۆ ئەوە نیشانی خەڵکانی نامەحرەم و خراپی بدات دروست نییە، پێویستە هەموو موسڵمانێکی ژیرو فامدار لەو جۆرە کردارانە خۆی بپارێزێ.

٥- هەر ئاهەنگێک بزانرێ کاری خراپ و (منکر)ی تیایە، نابێ موسڵمان تێی بچێت مەگەر بەچوونی ئەو (منکر)ـەکە نەمێنێ.

٦- ژنان دەتوانن بەم مەرجانە هەڵپەرن:

- لەو جێگایەدا تەنها ژنانی تیابێت.

- ئەوەند نەکرێ بە هەراو سومڕ، کە لە دوورەوە پێیان بزانرێ.

- بە شێوەی شەرعیی تەواو خۆی داپۆشێت، واتە: لە کاتی هەڵپەڕینەکەدا هیچ جێگایەکی - ڕێ پێنەدراوی - دەرنەکەوێ.

٧- وەڵامدانەوەی دەعوەتی زەماوەند بۆ ژنان بەم مەرجانە دروستە:

- مێرد ڕازی بێ و مۆڵەتی بدات.

- زەماوەندەکە (منکر)ی تێدا نەبێ، یان بە چوونی ئەو نەمێنێ، ئەگینە واجب نییە وەڵامدانەوەی.

- گوێ گرتن بۆ گۆرانی ناشیرین و پاشان ژنان پێی هەڵپەڕن، کارێکی حەرامە.

٨- خۆ گۆڕین لەو ژوورانەدا ئامادە کراون بۆ زەماوەند، دەبێ زۆر بە حەیاو بەشەرمەوە بێت، بەتایبەتی نە وەک کامێرای شاراوە دانرا بێت و وێنەیان بگرێ.

❁ ❁ ❁

بەشی بیست و حەوتەم:

پرس و راوێژ لە سەر ژنان وخشلّ و زەنبەر.؟

وەڵام/

١- هەموو جۆرە ڕازاندنەوەو خۆ ئاراییش دانێک - خاڵکوتــان و بــرۆ تــەنک کــردن و ددان شاشکردن نەبێ - دروستە بۆ ژنان، بەڵام دەبێ ئەم خاڵانە رەچاو بکرێت:

- نەشوبهێ بە هی کافران و خەڵکانی خراپکارو فاسیدەوە.

- خۆ نەچوێنن بە پیاوانەوە.

- رێ نەگرێ لە گەیشتنی ئاو بە جەستە، لــە کــاتی دەســتنوێژو خــۆ شــۆریندا، ژنــانی حەیزدارو زەیسان نەبێ، واتە: بۆ ئەوان قەیــدی نییــە، چــونکە نویــژو خــۆ شــۆرینیان لەسەر نییە.

- زێدە رۆیی تیا نەکرێ، چونکە دەبێتە (إضاعة المال)، ئەوەیش لە ئیسلامدا حەرامە.

- کاتی زۆری پێ نەکوژێ، واتە: زۆرێک لە کاتەکانی لە بەردەم ئاوێنەدا نەباتە سەر.

- خۆی تووشی کیبرو خۆ هەڵکێشان نەکات.

- بە پلەی یەکەم لەبەر مێردەکەی خۆی ئاراییش بداو خۆ بڕازێنێتەوە.

- لەگەڵ (فیترەت)دا دژ نەوەستێ، وەکو درێژ کردنی نینۆک، چونکە لە فەرموودەکاندا فەرمان دەدات بە کردن و قرتاندنی نینۆک.

- لەو خۆ ئاراییشدانەدا (عەورەت)ی دەرنەکەوێ.

- لەو دەورو بەرەدا خۆی نەکاتە جێی سەرنجی خەڵکانی نامەحرەم.

٢- خۆ بۆنخۆش نەکاو پاشان بچێت بۆ بازاڕو ببێتە مایەی سەرنجی ئەم و ئەو.

٣- خۆ بۆنخۆشکردن و پاشان رۆیشتن بۆ مزگەوت، قەدەغەو حەرامە.

٤ - دەبێ ژنان لە ماڵانیشدا نەهێڵن عەترو بۆنخۆشییان لێ بپژێنن، چونکە دەگونجێ

لە کاتی گەڕانەوەدا، تووشی پیاوان ببن و سەرنجیان رابکێشن.

٥- بەکارهێنانی ئامێرو داوو دەرمان بۆ خۆ جوانکردن، بەم مەرجانە نەبێ دروست نییە:

- جەستەی پێی تووشی زیان نەبێت.

- خۆ نەچوێنێ بە کافرو خەڵکانی فاسیدو خراپەوە.

- زێدە ڕۆیی تیا نەکات.

- لە کاتی خۆ شۆرین و دەستنوێژدا، ڕێ لە تەڕبوونی جەستەی نەگرێ.

- پەڵەو نەخۆشی لە دەم و چاووو ڕوخسار دروست نەکات.

- هەر کرێمێک زیان بەخش بێت بە پێست، بەکار هێنانی حەرام دەبێت.

- میکیاج کردنی پێست، زیان بە پێست دەگەیەنێت، لەبەر ئەوە نابێ بەکار بهێنرێت.

٦- بەکار هێنانی نینۆکی دەستکردو (صناعیی)و دانانی (عەدەسە) لە چاودا بۆ جوانیی و، گۆڕینی ڕەنگی چاو دروست نییە، چونکە دەستبڕین و خەڵەتاندن و چەواشەگەری تێدایە: پزیشکەکان لە دانانی ئەو جۆرە (عەدەسە)انە زۆریان باس کردووە.

٧- تەنک کردنی ددان و بەین تێ خستنیان بۆ جوانی کارێکی حەرامە، پێویستە ژنانی موسوڵمان خۆیانی لێ دوور بگرن، بەڵام ئەگەر لەبەر نەخۆشی بوو.. هیچ قەیدی نییە.

٨- بەکار هێنانی (برۆ)ی دەستکرد (صناعیی)، یان هەڵکێشانی، یان بڕین و کورت کردنەوەی دروست نییە، مەگەر ناشیرینی بکات یان بێتە خوارەوە بۆ ناوچاوانی.

٩- داماڵینی ئەو موانە لەسەر ڕوخسارو لاق و دەستی ژنان دەڕوێن دروستە.

١٠- خاڵکوتاندن کارێکی حەرامەو دەبێ ژنانی ئیماندار خۆیان دوور بگرن لێی، ئەگەر هەر بە منداڵی بۆیان کوترابوو، دیارە گوناحەکەی لەسەر ئەو کەسەیە ڕێگەی پێداوەو

بۆی کوتیوە.

١١- قژ کورت کردنەوە لەبەر ناچاریی و پێویست ڕەواو دروستە.

١٢- بەکارهێنانی (باروکە)، واتە: قژی ژنێکی تر بخوازێ، یان قژی دەسکرد (صناعە) لەسەر بکات، حەرامە، چونکە بە هەر شێوەیەک بێت چەواشە گەریی و (تەدلیس)ـە، سەرەڕای ئەوەش بەر ئەو فەرموودە دەکەوێ کە دەفەرموێ: ((لعن الله الواصلة والمستوصلة..)) [1]، بەڵام ئەگەر ژنێک سەر تاس، یان کەچەڵ بێت، بەکارهێنانی (باروکە) بۆی حەڵاڵە، چونکە بۆ داپۆشینی نەنگ و لەنگێکە.

١٣- کۆ کردنەوەی قژو گرتنەوەی بە یەک (پەلکە)و بەردانەوەی بەناو شاندا قەیدی نییە، بەمەرجێ بۆ پیاوی نامەحرەم دەری نەخات.

١٤- قژ لوول کردن، مادام نەشوبهێ بە هی کافرانەوەو لە بەردەم نامەحرەمدا دەرنەخرێ دروستە، ئەگەرچی بۆ ماوەیەکی زۆریش بێ.

١٥- گۆڕینی ڕەنگی قژ، جارێ بە سوور، جارێ بە زەرد.. تاد، هیچ قەیدێکی نییە، بەڵام ڕەشکردنی حەرامەو ڕێی لێگیراوە.

١٦- ژنان دەتوانن بە شێوەی ئەمڕۆی هاوچەرخ دەسکاری قژیان بکەن، بە مەرجێ نەشوبهێ بە هی کافرانەوە.

١٧- کۆ کردنەوەی قژ لە پشت سەرەوە (بۆ گەورەکردنی سەر) وەکو سەری پیاوان، حەرامە.

١٨- شەتڵی قژ بۆ ئەو ژنانەی سەرتاسن، یان کەچەڵن، دروستەو هیچ قەیدێکی نییە.

١٩- حەرامە ژنان سەریان بتاشن، مەگەر کاتی نەخۆشیی و پێویست.

٢٠- لا بردنی مووی نێوان برۆ، دروستە.

---

(١) صحیح مسلم - کتاب اللباس والزینه - باب تحریم فعل الواصله والمستوصله.. - حدیث : ٤٠٥٩

٢١- لە پێکردنی نەعلی پاژنە بەرز لەبەر چەند هۆیەک دروست نییە، لەوانە:

- ژن بە باڵا بەرزو کەڵەگەت نیشان دەدات، لە واقعیشدا وا نییە.

- گەلێ جار ئەگەری کەوتنیان لێ دەکرێت.

- پزیشکەکان دەڵێن: زیان بە منداڵدان دەگەیەنێت، چونکە لەکاتی دووگیان بووندا ناهێڵێ جەستەی ژنەکە ڕێک بوەستێ، سەرەڕای توش بوون بە نەخۆشی لاقان.

٢٢- ژنان دەتوانن بە ئارەزوو خشڵی ئاڵتوون و زیوو و موجەوهەراتی تر بەکار بهێنن، بە مەرجێ نەگاتە سنووری زێدە ڕەویی.

٢٣- ژنان دەتوانن (ئەڵقە، ئەنگوستیلە) بکەنە هەر پەنجەیەکیان بیانەوێت.

٢٤- بەکارهێنانی (لووتەوانە) بۆ ژنان دروستە.

٢٥- بەکارهێنانی (خەڵخاڵ) بۆ ژنان لە لای ژنانی ترو پیاوانی مەحرەمدا دروستە.

٢٦- درێژکردنی (نینۆک) دروست نییە، چونکە پێغەمبەر ﷺ بۆ نینۆک کردن و لابردنی مووی بن باخەڵ و موی..... (چل) ڕۆژی دیاری کردووە، بەرەو ژوورتر لەوە دروست نییە، چونکە کاری خەڵکانی کافرو بێ دینە.

٢٧- ژنان بە چاوی (کل)ـەوە دروست نیە لە ماڵ دەر بچن و خۆیان بۆ پیاوانی نامەحرەم دەربخەن.

❁ ❁ ❁

بەشی بیست و هەشتەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و مێرد کردن.؟

وەڵام/

١- ئەگەر ئافرەتێک نەخۆش بێت، پێویستە داوا خوازەکەی ئاگادار بکات، ئەگینە لە خشتە بردن و چەواشەگەریی و (تدلیس)ـە، ئەوەیش کارێکی حەرامە.

٢- ئەگەر ئافرەتێک مەیلی لە (زەواج) بێت، دەتوانێ سەرپەرستیارەکەی ئاگادار بکات، وە سەرپەرستیار بۆی هەیە بە کەسانی صالّح و چاک بڵێ: دەمەوێ کچەکەمت لێ مارە بکەم.

٣- ژنان دەتوانن بدەن بە گوێی پیاوی چاک و باشدا کە مارەی بکات.. چونکە خاتوو (خەدیجە) دایکی موسڵمانان خۆی ناردیە لای پێغەمبەر ﷺ، هەروەها (عومەر) گوتی بە (ئەبوبەکر) و (عوسمان) یەک لە دوای یەک دەمەوێ (حەفصە)تان لێ مارە بکەم، خوا لە هەمویان ڕازی بێت.

٤- ژنێک دەزانێ سک و زا ناکات، پێویستە ئەو کەسە ئاگادار بکات داوای دەکات، چونکە ئەوە (عەیب)ـەو دەبێ پیاو بیزانێت.

٥- ژنێک بەر لە مێرد کردن بەهۆی هەر کارێکەوە بێت، کچێنی نامێنێ.. ئەگەر پێویست بوو داواکارەکەی ئاگادار بکات لێی.. -وەکو عادەت و باوی دەڤەرەکە- دەبێ ئاگاداری بکات، خۆ ئەگەر شتێکی ئاسایی بوو، دەتوانێ دەنگ نەکات، جا پاش گواستنەوەو تێکەڵی، مێردەکەی حاڵی بکات.

٦- هەر کەسێک بیەوێ ئافرەتێک بخوازێ، بەر لە داواکردنی دەتوانێ سەرو دەمو چاوو دەست و پێی ببینێ، ئەگەرچی هەندێ لە زاناکان دەڵێن: تەنها دەم و چاوو دەست بەسە.

٧- ئەگەر باوک و دایک هەر یەکەیان کەسێکیان هەڵبـژارد بـۆ کچـەکەیان، کچـەکەیش حەزی لە کەسێکی تر بوو، دەبیٚ حساب بۆ ڕاو حـەزی کچـەکە بکرێـت، چـونکە ئـەو تێکەڵیی و هاوسەریەتی ئەو پیاوە دەکات، بە مەرجیٚ هاوشان و هاوکووف بێت بۆی.

٨- نابیٚ ژنی موسڵمان و ئیماندار، مێرد بە پیاوی کافرو خوا نەناس بکات.

٩- ئەو کچانەی خەریکی خوێندنن، ئەگەر داواکاریان هـات، هەقـە مێـردی پـیٚ بکـەن، چونکە (زەواج) پڕە لە بەرەکەت و بەرژەوەندی بۆ مرۆڤ و خودا ئاسانکاریی دەکـات بۆیان.

١٠- بە بیٚ بیانووی شەرعیی، بۆ هیچ ئافرەتێـک دروسـت نییـە لـە مێـرد کـردن دوا بکەویٚ، چونکە خۆ دواخستن لە شووکردن، ئاییندەیەکی تاڵ و تفتی هەیەو پـڕ دەبـیٚ لە گیرو گرفت و ناسۆر، سەرەڕای ئەوەیش لادانە لە (فیترەت)ی خودایی.

١١- (زەواج) سوننەتی پێغەمبەرانە - عليهم االصلاة والسلام - هیچ کەسێک بیٚ بیانووی شەرعیی بۆی نییە لەو سوننەتە شەرعیە خۆ کلا بکات.. داستانی ئەو سیٚ کەسـە کـە هاتنە ماڵی پێغەمبـەر ﷺ و لـە شـێوەو ئەنـدازەی خواپەرسـتی ئـەویان پرسـیی و.. یـەکێکیان بڕیاریـدا: هـەرگیز ژن نـەهێنیٚ! پێغەمبـەریش ﷺ ڕەتـی بۆچـوونەکەی کردەوەو فەرمووی: ((...فمن رغب عن سنتي فلـيس مني)) [1] باشـترین بەڵگەیـە بـۆ ئـەو ڕاستیە، کەوابوو کارێکی نارێک و نارەوایە نێرو میٚ لەو سوننەتە لابدەن و خۆ پیـرو کە نەفت بکەن و بۆ دواییش بە تەنها ژیان بەسەر بەرن.

١٢- خۆ نمایشکردن لە رۆژنامەکاندا بـۆ (زەواج)و مێردکـردن، پێچـەوانەی عـورف و باوی خەڵکانی بە حەیاو بە حیشمەتە.

١٣- قسەکردن بە تەلـەفون لەلایـەن (خـوازبێنی کـارو کچـەکەوە) ئەگـەر پێویسـتی

---

(١) صحيح، صححه الشيخ الالبانى فى إرواء الغليل ١٧٨٢.

(زەواج)ـەکە نەبێت، چاک وایە (وەلی)یەکەی قسە بکات لەگەڵ داواکارەکەیدا.

١٤- پەیوەندی لە نێوان کچ و کوڕدا.. ئەگەر پێش گواستنەوەو دوای گـریٚ بەسـتەکە بێت، هیچ قەیدێکی نییە، خۆ ئەگەر دوای خوازبێنیی و بەر لـە گریٚ‌بەسـتەکە بـوو، بەهیچ شێوەیەک دروست نییە، نە کۆبوونەوە لە گەڵیا، نە تەلەفۆن و قسەو حیکایەت و تەماشا کردنی.

١٥- گەڕانی کچ و کوڕ پێکەوەو سەفەر کردن بۆ ئەملاو ئـەولا، پـاش گریٚ‌بەسـت و بەر لە گواستنەوە، لەڕووی شەریعەتەوە هیچ قەیدی نییە، بەڵام بێگومان پێچەوانەی عورف و باوی کوردەواریی و شەرم و حیشمەتە، هەقە لە پێش چـاو دایـک و بـاوک و براو خوشک و خزمان و خەڵکاندا کاری وا نەکەن.

١٦- کەسێک داوای کچێکی کردو وەڵامی دایەوەوماڵەوەشیان ڕەزامەندییان دەربـڕی، ئیتر هەق نییە خزمانی تریان ڕەخنە بگرن و گرفت بخەنە ڕێگایەوە.

١٧- کەسێک لە حاڵ و ئەخلاقی کەسێکی خوازبێنی کاری پرسی، دەبیٚ وەک خۆی بۆی باس بکاو درۆو دەلەسەی لەسەر نەکات.

١٨- کوڕێک خوێن بدات بە کچێک، بەوە نابنە مەحرەم، بەڵکو دەتوانن پێکەوە (زەواج) بکەن.

١٩- دروست نییە زۆر لە کچێک بکریٚ بۆ ئەوە مێرد بە فلاٚنە کـەس بکـات، ئەگەرچـی باوک و دایکی کچەکەش لە (دین)و ڕەوشتی ڕازیی بن.

٢٠- دروست نییە ژن بە شوودان نهێنی بیٚ و خەڵکان پێی نەزانن، بۆیە دەبیٚ شـایەت ئامادە بکریٚ و، سوننەتە زەماوەندیشی بۆ بکریٚ.. هەر ئەمەیشە ئەو خێزانە لە قسەی ناشیرین دەپارێزیٚ و کچەکەش لە تۆمەت دوور دەبیٚ.

٢١- ئەگەر برایەک -بیٚ ئاگاداری باوکی- خوشکەکەی لە کەسـێک مـارە کـرد، پێویسـتە ئـەو نیکاحە بکرێتەوە، چونکە بیٚ ڕەزامەندیی و ئاگاداری باوک، برا ناتوانیٚ کچ بە شوو بدات.

٢٢- ئەگەر ئافرەتێک گوتی: بەو مەرجە شووی پێدەکات، ڕێم لێ نەگری (تەدریس) بکەم و بچمە قوتابخانە، یان لە فلأنە دەزگادا دەوام بکەم، ئەویش قەبووڵی کرد، دەبێ مەرجەکەی بۆ جێبەجێ بکات، خۆ ئەگەر پێچەوانە ڕەفتاری کرد، ژنەکە دەتوانێ داوای (فەسخ)ی نیکاحەکە بکات.

٢٣- هیچ ژنێک بۆی نییە -پاش مردنی مێردەکەی - ڕێ لە خۆی بگرێت لە شووکردنەوە، چونکە تەنها خێزانەکانی پێغەمبەر ﷺ بۆیان نەبووە پاش خۆیان مێرد بکەن.

٢٤- هەر نیکاحێک پایەو مەرجەکانی بێتە جێ - ئیتر (زواج المسیار)، یان (زواج العرفی) پێ بڵێن - دروستەو کاری پێدەکرێ، ئەمانە پایەو مەرجن بۆ گرێبەست و نیکاح: (وەلی، مارەیی، دوو شایەت، ڕەزامەندی ژن و مێرد).

٢٥- دروست نییە بۆ (دەستگیران، پێش مارەبڕین) لە پێش چاو داواکارەکەیەوە خۆی بگۆڕێ، یان خۆ ئارایشت بداو میکیاج بکات، چونکە هێشتا بە یەک نامەحرەمن.

❁ ❁ ❁

بەشی بیست و نۆیەم:

پرس و ڕاوێژ لەسەر مارەیـــــی ئافرەتان.؟

وەڵام/

١- مارەیی هەقی ژنانە، جا ئەگەر ژنەکە بە ئارەزووی خۆی دەستی لێ هەڵگرت، یان لە بەشێکی پیاوەکەی ئازاد کرد، دروستە، بە مەرجێ فامیدەو ژیر بێ.. ئەگینە بۆ هیچ کەسێک نییە شتێکی لێ ببات.

٢- ئەگەر بەشێک لە مارەیی دوا خرابوو بۆ کاتێکی دیاری کراو (المهر المؤجل) دروستەو کاری پێ دەکرێ، وە مارەیی (مؤجل) ئەگەر بەسەر مێردەکەوە مابوو و دەوڵەمەند بوو، دەبێ زەکاتی بدات، بەپێچەوانەوە زەکاتی لەسەر نیە.

٣- ژنی ژیرو فامیدە دەتوانێ بە ئارەزووی خۆی لەو مارەییە قەرزەی دەست هەڵگرێت، ئەگینە بە زۆرو زۆر کاری ڕەوا نیەو ئازاد نابێ و هیچ نابەسێتەوە.

٤- دەتوانرێ لە باتی مارەیی، فێرکردنی قورئان بێ، وەکو پێغەمبەر ﷺ لە تەمەنی خۆیدا ئەنجامیدا بۆ یەکێک لە هاوەڵان، هەروەها دروستە (قورئان) بکرێتە مارەیی، چونکە قسەی ڕاست ئەوەیە کە فرۆشتن و کڕینی قورئان دروستە.

٥- ژن دەتوانێ مارەییەکەی (عومرە) بێت لەسەر پیاوەکە دای بنێت.

٦- باوک دەتوانێ ئەندازێک -کە کچەکە پێویستی نەبێ - لە مارەییەکەی ببات بۆ خۆی (لیژنەی فتوای هەمیشەیی سعودیە).

٧- هەر بە گرێبەستەکە ژن مارەیی مسۆگەر دەکات، جا ئەگەر سەرجێیی لەگەڵ کرا، یان خەڵوەتیان کرد، یان یەکێکیان مرد، مارەیی تەواو دەبات.

٨- ئەگەر بەر لە سەرجێیی تەڵاقدراو، لە گرێبەستەکەدا مارەیی بۆ تەواو کرابوو،

نيوەی مارەييەكە دەبات، ئينجا هەر كاميان دەست لە بەشی خۆی هەڵگرێ دروستەو كارێكی باشی ئەنجامداوە.

٩- ئەگەر بێ باسكردنی مارەيی نيكاحەكە كرا، دادەمەزرێ و ژنەكە (مهر المثل)ی بۆ دادەنرێت.

١٠- هەر كات بەر لە خەوتن ژنەكەی تەڵاقدا، بە پێی داراو نەداريی مێرد، دەبێ (موتعە = ئەندازێ لە ماڵ) بدرێ بە ژنەكە.

١١- ئەگەر بەر لە نوستن پێكەوە، تەڵاقدرا، لەسەر لاساری ژنەكە، ئەوكاتە هيچی ناكەوێت.

١٢- باشترين نيكاح ئەوەيە مارەيی كەم بێت، بێ شك زێدەڕۆيی لە مارەيی و ئاهەنگگێڕاندا پێچەوانەی شەريعەتی ئيسلامە، وە پيرۆزيش لە كەمی تێچوون و مارەيی دايە، ئەمەش دەكەوێتە سەر شانی ژنان، هەقە لە باتی قورسكردنی مارەيی و تەكاليف.. هەوڵبدەن ئەركی سەر شانی زاوا كەم بكەنەوە.

١٣- نيكاح لە كاتی حەيزدا دروستە، بە مەرجێ سەرجێيی لەگەڵ نەكرێت، بەڵام تەڵاق لە حەيزدا دروست نييە.

❁ ❁ ❁

بەشی سییەم:

پرس و راوێژ لەسەر مافی ژن و مێردایەتی.؟

وەڵام/

١- دەبێ ژن لە سنووری چوارچێوەی شەرعدا گوێڕایەڵی مێردی بێت.

٢- دەبێ چاوی لە ناموس و شەرەف و ماڵ و ئەولادی بێت.

٣- هەرکات داوای سەرجێیی لێکرد، دەبێ وەڵامی بداتەوە.

٤- بە مۆڵەتی مێردەکەی نەبێ، لە ماڵ دەرنەچێ.

٥- ئیش و کاری ماڵەوە، چی لەسەر ئەوە، دەبێ پێی هەڵسێت، سەرەڕای ئەمانە هەقە ڕەفتارو مامەڵەی شیرین و جوان بێت لە گەڵیا، وە پاداشتی توندو تیژیی و خراپەکانی بە نەرم و نیانیی و ڕەفتاری چاک بداتەوە، تا باشتر ئولفەت و خۆشەویستی نێوانیان بچەسپێ..

رۆژێک (شەعبی) لە حاڵ و ئەحواڵی قازی (شورەیح)ی پرسی لەگەڵ خێزانەکەیدا، گوتی: بیست ساڵە نەمدیتووە کارێ بکات تووڕەم بکات، گوتی: چۆن؟! شورەیح گوتی: یەکەم شەوی بە یەک گەیشتنمان دیتم ئافرەتێکی زۆر بە جەماڵ و شۆخ و شەنگە، لە دڵی خۆمدا گوتم: با لە سوپاسی خوادا دەست نوێژ بگرم و دوو ڕکات نوێژ بکەم، کە سەلامم دایەوە دەبینم ئەویش وەکو من خەریکی نوێژە، جا کاتێ خزم و میوان هەستان و چۆڵیان کردو هەر خۆمانماینەوە، گوتی: سوپاس و ستاییش بۆ خوا، سوپاسی دەکەم و داوای یارمەتی لێدەکەم، دروودو سڵاویش دەنێرم بۆ گیانی پێغەمبەر ﷺ و بنەماڵەی، پاشان: من ژنێکی غەریب و بێ ئاگام لە ئەخلاق و ڕەوشتی تۆ.. هەر ئێستا پێم بڵێ چیت پێ باشە با بیکەم و، چیشت پێ ناخۆشە با نەیکەم، شیاوی باسە، تۆ دەت توانی لە ژنانی خۆتان ژن بێنی، منیش دەمتوانی مێرد بە

کەسێکی هاوشانی خۆم بکەم، بەڵام بڕیاری خودا هەر دەبێ ببێ، تـۆ بویتـە خـاوەنی من، خودا چ فەرمانێکی پێکردوی جێبەجێی بکە.. (یا بە باشی ڕامگـرە، یـان بـە باشـی جودا بینەوە).. (أقول قولي هذا وأستغفر الله لي ولك...).

(شورەیح) گوتی: منیش ناچار بووم گوتارێکی ئاوام خوێندەوەو گوتم: قسەیەکت کرد ئەگەر ئاوابیت بەختیار دەبی، ئەگینە دەکەوێتە سەرت و بەرپرسیار دەبی، من ئەوەو ئەوەم پێخۆشە، ئەوەو ئەوەیشم پێناخۆشە، هەر چاکەیەکت لێ دیتم دەتوانی بـڵاوی بکەیتەوە، هەر خراپەیەکیشت لێ دیتم دایپۆشە.. گوتی: پـێم خۆشـە سـەردانی مـاڵی باوکم بکەم.؟ گوتم: هەرگیز حەزناکەم مـاڵی خـەزوورانم بێتاقـەت بکـەم،. گـوتی: لـە دراوسێکان بە کێ حەز دەکەیی و بە کێ حەزناکەی بێنە ماڵـت.؟ گـوتم: فلانـە خێـزان پیاوی چاکن، فلانە خێزانیش خراپ، ساڵێکمان پڕ لـە خۆشـیی و خۆشەویسـتی بـردە سەر، ڕۆژێک لە کـار گەڕامـەوە مـاڵ، ژنـێکم دیـت لـە ماڵـەوە، گـوتم کێیـە.؟ گـوتی: خەسووتە، ئەویش لای بەلامەوە کردو گوتی: چۆن ژنەکەتت دیـت.؟ گـوتم: باشـترین ژنان.! خەسوم گوتی: وریابە! ژن لە دوو حاڵەتدا زۆر خـراپ دەبێـت: کـاتێ دووگیـان دەبێ و کوڕی دەبێ، کـاتێ زانـی مێـردی خۆشـی دەوێ.. لەبـەر ئـەوە چـۆنت دەوێ ئەدەبی دابدەو پاکژەی بکە.. بەڵێ: بیست ساڵ لە گەڵم مایەوەو گلـەییم لێـی نـەبوو، جارێک نەبێ، ئەویش تاوانی من بوو.! (موسوعة فقه المرأة المسلمة) یوسف الحاج أحمد.

٦- بە هیچ شێوەیەک دروست نییە، تێکەڵی کردن لەگەڵ ژنانـدا لـە پاشـەوە، ئەگـەر کەسێک کاری وایکرد، دەبێ تەوبە بکات و نیەت بێنـێ جـارێکی تـر نەچـێتەوە سـەر ئەوکارە.

٧- قسەی ڕاست ئەوەیە، ئەگەر کەسـێک لـە پاشـەوە دروسـت بـوو لەگـەڵ خێزانیـا کەفارەتی ناکەوێتە سەر.

٨- ژنان دەبێ ڕێ بەو کارە دزێوو ناشیرینە نەدەن.

٩- هەقە.. ئەگەر شتێکی وای دیت، سکاڵا بنووسێ و داوای (فەسخ) ی تێدا بکات.

١٠- ژن دەتوانێ تەماشای تەواوی جەستەی مێردی بکات، پیاویش دەتوانێ تەماشای تەواوی جەستەی ژنەکەی بکات.

١١- بە پێی فتوای (اللجنة الدائمة) لە (سعودیه) دەبێ ژنان خزمەتی پیاوەکانیان بکەن، چونکە ژنە ساڵحەکانی پێشین، خزمەتیان کردوون، لەوانە: خاتو (فاطمة)و (ئەسما)ی کچی (أبوبکری الصدیق) -خوایان لێ ڕازی بێت- کە بەڕاستی هەریەکەیان بەدڵسۆزانە لە خزمەتی ئیش و کاری ماڵەوەو دەرەوەی ماڵدا بوون، لەبەر هاوکاری مێردەکانیان (عەلی کوڕی ئەبی تالیب) و (زوبەیری کوڕی عەوام) -خوایان لێ ڕازی بێت.

١٢- نابێ ژنان زیاد لە توانای مێردو باوی کۆمەڵگە، داوای نەفەقە بکەن، چونکە خودا دەفەرموێ: (وعاشروهن بالمعروف).

١٣- هەقە ژنان هاوکاری مێردیان بکەن – سەبارەت بە پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری ماڵ و منداڵ، ئەگینە بە خراپکار دەژمێردرێ، بۆ ئەمەیش پێویستە بە ئارام بێت.

١٤- نابێ ژنان بە بێ مۆڵەت و ڕەزامەندی مێردیان، هیچ شتێک لە ماڵ و سامانی خەرج بکەن، چونکە خودا قەدەغەی کردووە کەسێک بە ناهەق ماڵی کەسێک بخوات.

١٥- پیاوێک بە پێی عادەت و باوی خەڵکانی وەک خۆی لە ناوچەکەدا نەفەقەی ماڵ و منداڵی نەدات، لەو حاڵەتەدا ژنان دەتوانن بەپێی هەقی خۆیان – بێ مۆڵەتی مێرد – لە ماڵەکەی نەفەقە بۆ خۆیان خەرج بکەن.

١٦- ئەگەر پیاوان بە ڕەزامەندی ژنان شتێکیان لە ماڵ و سامانیان وەرگرت، دەبێتە حەڵاڵیان، بەڵام دەبێ پاش ئەوە منەت نەخەنە سەریان، هەر وەک ئەگەر ژنان ڕازی نەبوون، نابێ پیاوان لە هقووقی خۆیان بێ بەشیان بکەن.

١٧- ژنان لە ئاڵ و وێڵ و، بەخشین و خێرو صەدەقە.. هتد، لە ماڵی خۆیان ئازادن،

بۆیە مێرد بۆی نییە پێی لێ بگرێ، بە مەرجێ فامیدەو ژیر بێت.

١٨- هەرکات پیاو داوای لە خێزانەکەی کرد لەگەڵیا بخەوێ، حەرامە وەڵامی نەداتەوە، مەگەر نەخۆش بێت، لەو حاڵەتەشدا نابێ پیاو داوای شتێکی وا بکات، چونکە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((لا ضرر ولا ضرار)) [١] نابێ کەس زیان بە بەرامبەرەکەی بگەیەنێ.

١٩- نابێ پیاو بە خێزانەکەی بڵێت: دایە، خوشکە، یان ژن بە مێردەکەی بڵێ: بابە، برا، یان هەر وشەیەکی تر لەو بابەتە.

٢٠- نابێ ژنان خەڵکی نامەحرەم -ئەگەر چی هاوڕێی مێردەکەیشی بێت، یان پیاو چاک و بە متمانە بێ- بەرێتە ماڵ، لەو کاتانەدا مێرد لە ماڵ نییە، هەروەها نابێ پیاویش خێزانی هاوڕێکەی یان دراوسێکەی بەرێتە ماڵەوە، بۆ خزمەتکردن و نان و چێشت کردن، نەوەک شەیتان خەتەرەو وەسوەسەیان بۆ پەیدا بکاو، کاری دزێوو ناشیرین ڕوو بدات، ئەوەیە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((إياكم والدخول على النساء، قالوا: يارسول الله !: أ رأيت الحمو.؟ قال: الحمو: الموت)) [٢].

٢١- ئەگەر ژنێک مێردەکەی بەهەشتی نەبێ، دەبێ خودا (بەدیل)ی بۆ پەیدا بکات..؟ بێگومان پاداشتی قیامەت بۆ ژن و پیاوە بە گشتی، (ومن يعمل من الصالحات من ذكر أو أنثى وهو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة..).

٢٢- ئەگەر ژنێک چەند مێردێکی کرد بوو و هەمووشیان ئاکار چاک و بەهەشتیبن، خودا لە ڕۆژی قیامەتدا سەرپشکی دەکات کە بە ئارەزووی خۆی یەکێکیان هەڵبژێرێ.

٢٣- پاش گواستنەوەی کچێک، دیتی کچێنیی نییە، دەبێ چی بکرێ..؟ (شێخ بن باز)

---

(١) صحيح، صححه الشيخ الألباني في إرواء الغليل: ٢١٧٥

(٢) صحيح البخاري - كتاب النكاح - باب لا يخلون رجل بامرأه إلا ذو محرم - حديث : ٤٩٣٧

دەڵێ: ئەو کارە دەکرێ چەند هۆیەکی هەبێ، جگە لە زینا پێویستە گومانی باش ببرێ، چونکە دەکرێ بە هۆی توندی خوێنی حەیزەوە یان باز بردنێکەوە نەمابێ، یان ئەگەر بە زیناش بووبێ، وا ئێستە تەوبەی کردووەو گەڕاوەتەوەو دەبێ لەو کاتەدا چاوپۆشی لێ بکرێ.

٢٤- نادیار بوونی مێرد (غیاب الزوج) ماوەیەکی زۆر لە هاوسەری، ئەگەر ژنەکەی ڕازی بوو، دیارە چوار مانگ یان شەش مانگ یان ساڵێک یان دوو ساڵ دیار نابێ، بە مەرجێ ژنەکە لە شارێکی ئەمین بێت و ڕازیش بێت، خۆ ئەگەر ڕێو شوێنی ئەمین نەبوو، خۆیشی بەوە ڕازی نەبوو، ڕێگە نییە ئەوەندە خۆی نادیار بکات، چونکە لە ئیسلامدا مامەڵە دەبێ بە (مەعروف) و شەرع پەسەند بێت.

٢٥- ئەگەر ژنێک بە مێردەکەی وت: تۆ برامی! تۆ بابمی! ئەم وشانەو هەر وشەیەکی تر لەو بابەتە، ژنان حەرام ناکەن لە مێردیان، واتە بە (ظهار) دانانرێ، بەڵکو تەنها بە سوێند دادەنرێ و دەبێ کەفارەتی سوێند (نانی ١٠ هەژار)، هەر هەژارەی نیو (مەن) لە خۆراکی خەڵکی شارەکەی بدات.

سەرنجێک:

(ظیهار) تەنها لەلایەن پیاوانەوە دەبێ، بۆ نموونە: بەخێزانەکەی بڵێ:(تۆ دایکمی، تۆ خوشکمی) ئیتر ژنان ناتوانن مێرد لە خۆ حەرام بکەن، بە بەکار هێنانی ئەو جۆرە وشانە.

٢٦- بێگومان لە نێوان ژن و مێردا، هەندێ شتی نهێنی ڕوو دەدات، پێویستە ژنان – بە تایبەت- ئەو نهێنیانە بپارێزن و، لای خەڵکی باسی نەکەن، هەروەها پیاوانیش.

٢٧- مێرد ناتوانێ هیچ شتێک لە مووچەی هاوسەرەکەی وەرگرێ، یان لێی زەوت بکات بە ڕەزامەندیی و خۆشحاڵی ئەو نەبێ.

٢٨- ئەگەر ژنێک پاش (زەواج) هەندێ شتی لە مێردەکەی دیت، مایەی دڵ نیگەرانی ئەو بوو، ئایا دەتوانێ داوای جیابوونەوەی لێ بکات..؟ بەڵێ ئەگەر هەندێ مەرج و بڕیار لە نێوانیاندا بوو و پێچەوانە دەرچوون، دەتوانێ داوای جیابوونەوە بکات، لە هەمانکاتدا هەرچی لە مێردەکەی وەرگرتبێ، دەبێ بیداتە دواوە، چونکە ئەو هۆی جیابوونەوەیە، خۆ ئەگەر ڕازیی بوو، هیچ قەیدی نییە.

٢٩- ژن و پیاو بۆیان هەیە لەکاتی (جیماع) دا زیکری: ((..بسم الله، اللهم جنبنا الشيطان، وجنب الشيطان ما رزقتنا..)) [(١)] بخوێنن.

٣٠- پیاوێک بۆ خۆی دەزانێ (نەزۆک)ـەو منداڵی نابێ.. پێویستە بە هاوسەرەکەی بڵێت، ئەگینە خەیانەتە لێی.

٣١- لە ڕەمەزاندا ژن گواستنەوە (کەراهەت)ی نییە.

٣٢- (شێخ إبن عثيمين) دەڵێ: (شهر العسل) دروست نییە، چونکە لاسایی خەڵکانی نا موسوڵمانە، لەولایشەوە ماڵ و سامانێکی زۆر بە فیڕۆ دەچێ و تووشی هەندێ کاری ناپەسەند دەبن.

٣٣- مێرد ناتوانێ ڕێ لە هاوسەرەکەی بگرێت، لە کڕینی شتومەکی (کەمالیات) لە ماڵی خۆی، بەمەرجێ زێدەڕۆیی نەکات.

٣٤- ژنان بێ موڵەت لە مێرد نابێ لە ماڵ دەرچن، ئەگەرچی بۆ سەردانی باوک و دایکیشی بێت، مەگەر حاڵەتێک ببێ ژنەکە ناچار بێ بچێت.

٣٥- نەفەقەی ژنان لەسەر مێردە، ئەگەر چی مووچەو مانگانەشیان هەبێ، مەگەر بۆ خۆیان پێیان خۆش بێت شتێک سەرف بکەن.

٣٦- ئەگەر ژنان ئەشقیی و لاساربوون، پیاو دەتوانێ - ئەگەر ئامۆژگاریی و نەصیحەت بێ کەڵکبوو بۆی - جێ نووستنی لەگەڵ جیا بکاتەوە، وە یان لە کاتی خەودا پشتی تێ

(١) صحيح البخاري - كتاب الوضوء - باب التسميه على كل حال وعند الوقاع - حديث : ١٤٠

بکات، تا وەکو جارانی لێدێتەوە، بەڵام هەرگیز بێ گوناح نابێ کاری وا بکات.

٣٧- فێڵ و مەکر لە ژنان بۆ ئاژاوە لەگەڵ پیاوەکانیاندا، یان لە خشتە بردنیان بۆ ئەوەی لای مێرد دا نەنیشن، کارێکی حەرامەو پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((ليس مِنّا من خبّب إمرأة على زوجها، أو عبداً على سيده)) (١) رواه أبوداود.

٣٨- ئەگەر پیاوێک بێ هۆکارێکی شەرعی، ماوەیەک خۆی نادیار کردو نەفەقەکەی ژنەکەی نەدا، دەبێ هی ڕابردوویشی بۆ سەرف بکاتەوە.

٣٩- کەسێک لەگەڵ کیژێکدا بە حەرامی سەرجێیی کرد، پاشان ویستی مارەی بکات، هیچ قەیدی نییە، بەڵام حەقە:

- هەردوو تەوبە بکەن لەو گوناح و تاوانە کردوویانە.
- پەشیمانی دەربڕن لێی.
- نیەتی وابێت هەرگیز نەگەڕێتەوە بۆ کاری دزێوی وا.
- پتر لە جاران دەست بداتە ئاکاری چاک و خوا پەرستیی.

تێبینی: ئەگەر کچ و کورەکە بە گومان بوون لە دووگیانی، دەبێ بەر لە مارەکردن (حەیز)ێک ببینێ، بۆ ئەوەی دەرکەوێ دووگیان نەبووە، خۆ ئەگەر بەوکارەیان دوو گیان بووبێ، تا (حمل)ـەکەی دانەنێ، دروست نییە نیکاح بکرێ. (اللجنة الدائمة).

٤٠- یادکردنەوەی ساڵی (زەواج) و دیاریی و بەخشش، کارێکی نادروستە، چونکە لە شەریعەتی ئیسلامی پیرۆزدا، ئەو تەکلیف و ئەرکە بێ جێیانە، جێیان نییە.. بەڵکو لە باتی ئەوە هەوڵ بدرێ خۆشەویستی پتر بکرێ.

٤١- مێرد دەتوانێ بەدایکی خێزانەکەی بڵێ: پورێ، هەر وەک ژن دەتوانێ بە باوکی مێردەکەی بڵێ: خاڵە، یان بڵێ مامە.

❁ ❁ ❁

(١) صحيح، صححه الشيخ الألباني في سنن أبي داوود: ٢١٧٥.

بەشی سیی و یەکەم:

پرس و راوێژ لەسەر گرێبەستی زەواج،.؟

وەڵام/

دەبێ ئەم خاڵانە ڕەچاو بکرێن:

- مارەیی دیاری بکرێ و لە عەقدەکەشدا ناو ببرێ.

- بێ (وەلیی) ژنەکە گرێ بەست نەکرێ، چونکە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((لا نكاح إلا بولي)) [1].

- دوو شایەتی نێرینەی باڵغ و موسڵمان و عادڵ ئامادە بکرێن.

- کچ و کوڕ، دەبێ هەر دوو ڕازی بن.

١- پیاو دەتوانێ - لە بەرامبەر چاکەو صەلاحەتی ژنەکەیەوە، هەرچی بیەوێ ببەخشێ پێی، ئەگەر زیانبەخش نەبێ بە میراتگرەکانی، هەروەها ژنیش دەتوانێ، چی دەبەخشێ بە مێردی، بیبەخشێ.

٢- وێنەگرتنی حاڵەتی ژن و مێردیی، لە کاتی (جیماع)و تێکەڵبووندا، کارێکی حەرامەو دەبێ موسڵمان خۆی لێ دوور بگرێ، چونکە پاراستنی (عیرض)و (عەورەت) شتێکە لە ئیمان و فیترەتی پاک.

٣- مێرد بۆی هەیە لە تەواوی جەستەی هاوسەرەکەی لەزەت وەربگرێ، وە دەتوانێ لە پاشەوە - لەجێی خۆیەوە - سەرجێیی لەگەڵ بکات، واتە: لە (کۆم)ەوە بە هیچ شێوەیەک ڕێ پێ نەدراوەو هەڕەشەی سەختی تیادایەو پێچەوانەی هەموو ڕەوشتێکی مرۆڤایەتیە، تەنانەت ئاژەڵیش لەگەڵ یەکتردا بەکاری ناهێنن.

٤- ئەگەر ژنێک مێردەکەی عارەق خۆر بێت، دەبێ ئامۆژگاری بکاو، خۆ ئەگەر

---

(١) صحيح، صححه الشيخ الألباني في سنن ابن ماجه برقم: ١٨٨١، و في صحيح الجامع برقم: ٧٥٥٥.

نەگەڕایەوە سەر ڕێی ڕاست، دەتوانێ لەگەڵی نەخەوێ و داوای جیابوونەوەشی لێ بکات.

٥- دەبێ ژن بەسەر مێردەکەیدا دەنگ بەرز نەکاتەوە، هەر وەکو هەقە پیاویش بەرامبەر هاوسەرەکەی نەرم و نیان و بەڕێز بێت، وە نابێ هیچیان مافی ئەویان پێشێل بکەن.

٦- دیارە نەفەقەی ژن لەسەر مێردە.. بەڵام هەرکات ئەشقیبوو و دەستی دایە لاساریی و خۆی نەدا بەدەستەوە، نەفەقەش دەبڕدرێت.

٧- ئەگەر ژنەکە بەموڵەتی مێردەکەی چووە سەفەر، یان بێ موڵەتی ئەو، بێگومان نەفەقەو (قەسم)ی دەفەوتێ.

٨- یەکخستنەوەی ژن و مێردو نەهێشتنی ناکۆکییەکانیان بە (جادوو) کارێکی حەرام و قەدەغە کراوەو دروست نییە، هەر وەک جیاکردنەوەیان بە (جادوو) حەرام و یاساغە، بەڵکو هەندێ جار دەبێتە کوفرو شیرک.

٩- نوشتەی چەورو شیرینی (وەکو کورد دەڵێ) بۆ ئەوە ژن و پیاوەکە یەکتریان خۆش بوێ، کارێکی حەرام و بە جادوو دادەنرێت.

١٠- حەرامە بۆ مێرد، ڕێ لە (صیلەی رەحم) بگرێت و نەهێڵێت ژنەکەی سەردانی باوک و دایکیی و خزمانی بکات، مەگەر بزانێ (مەفسەد)ـەیەکی لێ پەیدا دەبێ.

١١- حەرامە بۆ مێرد، فەرق و سوون بخاتە نێوان ژنەکانیەوە - ئەگەر چەند ژنێکی هەبوو – لە خانوو و جل و بەرگ و نەفەقەو شەومانەوە لە لایان، ئەگەر چی هەندێ دەوڵەمەندیش بن.

١٢- ئەگەر ژنێک بیەوێ لە ماڵی خەزووران دوورەوە کەوێ، تا هەراو دڵ ئێشانیان نەبێ.. دەبێ مێرد هەوڵبدات کێشەکەیان چارەسەر بکات، خۆ ئەگەر چارەسەر تەنها جیابوونەوەو دوورکەوتنەوە بوو، قەیدێکی نییە، بەلام دەبێ دەست لە (صیلەی

رەحم) هەڵنەگریّ.

١٣- (عەزل) واتە: خۆ کشانەوە لە کاتی (جیماع)دا، بۆ ئـەوەی (مەنیی)ــە کـە برژێتـە دەرەوەی ژنەکە، بەم مەرجانە درووستە:

- دەبیّ ژنەکە ڕازی بێت، چونکە هەقیەتی داوای منالّ بکات.

- ئەگەر ڕازی نەبوو دروست نییە لە لەزەت وەرگرتن بیّ بەش بکریّ، چونکە لەزەت و خۆشی ژنان، دوای ڕژانی (مەنیی)یەکە بۆ ناوەوە تەواو دەبێت.

❁ ❁ ❁

بەشی سیی و دووەم:

پرس و راوێژ لەسەر مەسەلەی فرە ژنیی.؟

وەڵام/

١- فرە ژنی.. موڵەت و ئیزنی خودای لە سەرە، بۆ هیچ موسوڵمانێک ڕەوا نییە بێزاری دەرببڕێ و ئیستنکاری بکات، بێگومان هەر کەسێک فرە ژنی پێ قەبوڵ نەبێ، بە (مورتەدد)و پاشگەز بووە لە ئیسلام دادەنرێ، وە بەر ئەم ئایەتە دەکەوێ کە دەفەرموێ: (ذلك بأنهم كَرِهُوا مَا أنزَلَ اللهُ فأحبَطَ أعمَالَهُم)، بێ شک ئەوانە وا فرە ژنی ڕەت دەکەنەوە، کەوتونەتە ژێر کاریگەری کافرو خوانەناسانەوە، موسڵمانە دڵپاک و سادەکانیش بێ چەندو چوون لاساییان دەکەنەوەو، هەریەکەو لە ئاوازێ لێی دەخوێنێ و پاساوی بۆ دێنێتەوەو، وا قسە دەکەن ئیسلام نەیپێکاوەو، بۆ ئەمڕۆ دەتوانرێ بەرهەڵست بکرێ.!

٢- هەموو کات سەر ژمێریی و ئامارەکانی جیهان، وا دەگەیەنن کە کچان پتر لە کوڕان لە دایک دەبن و، زۆربەی ئەوانەی دەمرن نێرینەن، چونکە جەنگ و ئاژاوەکانی دنیا زیاتر پیاوان دەگرێتەوە تا ژنان، کەوابوو هەمیشە ڕێژەی ژنان بەرزترە.. بۆیە ڕێ بە پیاوان دراوە تا چوار ژن بێنن، تا بەڵکو ئەو ڕێژە زیادەیە بێ مێردی شەرعیی و حەڵاڵ نەمێننەوە.. خۆ بێگومان پیاوێک لەسەر بناغەی شەرعی لەگەڵ ئافرەتێکدا تێکەڵ بێت، زۆر باشترە لەوەی لەسەر شەقام و کۆڵانێکدا بە ناشەرعی تێکەڵ دەبن و، پاشان هەڵدەسێتەوەو خۆی دەتەکێنێ و پێچی لێدەکاتەوە.

٣- ئەگەر پیاوێک ویستی ژنی دووەم بێنێ، مەرج نییە ژنی یەکەم ڕازی بکات، ئەگەر چی سیفەتی جوامێریی و مەردی وا هەڵدەگرێ بەهەر شێوەو شێوازێک بوو بێت ژنەی یەکەم ڕازی بکات، چونکە ئەو ڕازییکردنە دەبێتە مایەی زیادبوونی

خۆشەویستیی و دلۆڤانی نێوانیان لە ئاییندەدا.

٤- (شێخ بن باز) دەڵێ: بەکار هێنانی (عەدالەت) لە نەفەقەو (قەسم)ـدا واجبە، ئەگینە لـە خۆشەویستیی و (جیماع)ـدا لە تواناد‌ا نیەو ناکریَ.

٥- (قەسم) تەنانەتی بۆ ژنی حەیزدارو زەیسـانیش واجبـە، ئەگەرچـی سـەر جێیشـیان لەگەڵ ناکرێت.

٦- ئەگەر ژنی دووەم کچ بوو، دەتوانیَ (٧) شەو لەلای بمێنێتـەوە، خـۆ ئەگـەر بێـوەژن بوو، دەبیَ (٣) شەو بمێنێتەوە.

٧- هاتووچۆی ژنێک - بەشـەودا - سـەرەی خـۆی نـەبیَ.. تەماشـای عـورفی کۆمەڵگـە دەکریَ.. ئەگەر ئەو کۆمەڵگەیە کاری وایان ڕیَ پێدەداو بە ستەمیان دا نە دەنـا، دەتـوانیَ هاتووچۆ بکات، ئەگینە واز بهێنیَ لێی.

٨- ئەگەر ژنێک سەرەی خۆی بەخشی بە مێردەکەی، یان بە (هەویەکە)ی دروسـتە، هـەر کاتێکیش داوای کردەوە هەقی خۆیەتی.

٩- دروست نییە - بێ هۆکاری شەرعیی - فەزڵی ژنێک بـدات بەسـەر ئـەوانی تـردا، لـە بەخشـش و دیاریـدا.. خـۆ ئەگـەر یـەکێکیان هاوکـاری مێردەکـەی دەکـرد، لـە ئـیش و کارەکانیدا، دەتوانیَ پتر لە بەرامبەر ئەوەوە ئەمیش خزمەتی ئەو زیاتر بکات.

١٠- ئەگەر ویستی یەکیَ لە ژنەکان، لەگەڵ خۆی ببات بۆ سەفەر، دەبیَ (تیـرو پشـک)یان بۆ بکات، چونکە پێغەمبەر ﷺ هەمیشە وای دەکرد، هەر ژنێکـیش بـۆی دەرچـوو، نـابیَ ژنانی تر داوای مانەوەی شەویَ زیاتر لەو بکەن کاتیَ گەڕانەوە، بەڵکو لە سەرەی خۆیـدا دیسان دەست پێدەکاتەوە.

١١- ئەگەر ژنێک گوتی: بەمەرجیَ شوی پێدەکات، هەوێکەی تەڵاق بدات، دەیشیزانی ئەو قسە ناهەقە، ئەو مەرجە پووچەو کاری پیَ ناکریَ، خۆ ئەگەر نەیدەزانی، دەتوانیَ (فەسخ)ی بکاتەوە.

❁ ❁ ❁

بەشی سیی و سێیەم:

پرس و ڕاوێژ لەسەر مەسەلەی ژنان و تەڵاق.؟

وەڵام/

١- هەر کات مێرد وتی: تەڵاقی خێزانەکەم کەوتبێ، دەکەوێت، ئیتر بە ژنەکە بگات و بزانێ، یان نا.. تەنانەتی ئەگەر پاش (٣) حەیز، یان (٣) پاکی بە تەڵاقەکەی زانی، دەتوانێ شوو بکات و عیددەی تەواو بووە.

٢- لە دڵدا تەڵاقی ژنەکەی خست، بەڵام نە بە زمان گوتی، نەبە نوسین نوسی، ناکەوێ.

٣- (شیخ إبن عثیمین) دەڵێ: مانەوەی ژن لای مێردێ نوێژ نەکات، دروست نییە، بە تایبەت ئەگەر ئەو ژنە ئاقیدەی وابێت، مرۆڤی نوێژ نەکەر کافر دەبێت.

٤- ژیان بەسەر بردن لەگەڵ مێردی ئارەق خۆردا - بە پێی فەتوای (ئیبن عثیمین) - نە حەرامەو نە قەیدی هەیە، بەڵام دەبێ هەمیشە ئامۆژگاری بکات.. خۆ ئەگەر بزانێ شەو نەخەوتن لەگەڵیا، کاریگەری دەبێ بۆ وازهێنان لێی، دروستەو هەقە بیکات، خۆ ئەگەر بزانێ هیچ کەڵکی نییە، حەلاڵ نییە بۆی (سەرجێیی) لەگەڵ نەکات.

٥- بە یەک وشە (٣) تەڵاقەی ژنەکەی داو پێیگوت: (أنت طالق ثلاثاً)، بە یەک تەڵاق دادەنرێ و تا لە (عیددە)دا بێ دەتوانێ بیهێنێتەوە بێ مارە کردنەوە، خۆ ئەگەر عیددەی تەواو کردبوو، دەبێ مارەی بکاتەوە.

٦- شایەتگرتن بۆ تەڵاق سوننەتە، واتە: تەڵاقدان بێ شایەت دروستەو دا دەمەزرێ.

٧- ئەم شتانە ڕێ بە ژنان دەدەن داوای تەڵاق بکەن:

- مێرد لە نەفەقەدا درێغی بکات.

- مێرد زیانێک بە ژنەکەی بگەیەنێ، نەتوانێ لەگەڵیا بژی، لەوانە: جنێو، لێدان، زۆری لێ بکات بۆ کاری دزێوو و ناشیرین.

- مێرد بە جێی بهێڵێ و خۆ نا دیار بکات، ئەمیش ترسی (فیتنە)ی هەبێ.

- مێرد زیندان بکرێ و، ئەمیش توانای خۆ گرتنی نەبێ.
- مێردەکەی ببینێ عەیبدارە، لەوانە: نەزۆکی، نەبونی توانای جیماع، جۆرە نەخۆشیەکی ناشیرین و پەتا.
٨- تەڵاق لەم حاڵەتانەی خوارەوەدا، نا پەسەندەو پێشی دەڵێن: (الطلاق البدعي):
- لە حەیزدا، یان لە زەیسانیدا تەڵاقی بدات.
- یان لە پاکیدا تەڵاقی بدات، بەڵام سەرجێیی لەگەڵ کردبێ.
- بە یەک وشە سێ تەڵاقەی بدات: (أنت طالق ثلاثا).
- لە یەک مەجلیسدا سێ تەڵاقەی بدات، بە سێ وشە: (أنت طالق، أنت طالق، أنت طالق)، بۆیە هەندێ لە زاناکان دەڵێن: تەڵاق لەم حاڵەتانەدا ناکەوێ، ئەگەر چی جەماوەری زانایان پێیان وایە تەڵاقی (بیدعی) لەگەڵ ئەوەدا حەرامە، دەکەوێ و هەموو ئەحکامەکانی تەڵاق تێدا جێی دەبێتەوە.
٩- ژنێک یەک تەڵاق درابوو، سەرجێیشی لەگەڵ کرا بوو (المدخول بها)، پێی دەڵێن: تەڵاقی رجعیی، چونکە مێرد دەتوانێ لە ماوەی عیددەیدا بیگێڕێتەوە لای خۆی، بێ نیکاحی تازە.
١٠- بۆ (رەجعەت) کردنەوە، وەلیی و مارەیی و ڕەزامەندیی و ئاگاداریی ژنەکەو نیکاحی تازەی ناوێ.
١١- لە ماوەی تەڵاقی رەجعیدا، ئەو ژنە بە ژنی تەڵاق دراو دادەنرێ، بۆیە دەتوانێ تەماشای بکات، لە جێگای خەڵوەتدا لەگەڵیدا کۆ بێتەوە، ژنەکەیش دەتوانێ خزمەتی پیاوەکە بکات تا لە عیددەدا بێت، وە نابێ لە ماوەی عیددەدا مەنزڵەکەی بە جێ بهێڵێ.
١٢- ژن و پیاو ناکۆک بوون لە (رەجعەت) دا: پیاوەکە گوتی: رەجعەتم کردویت، ژنەکەش بە درۆی خستەوە.. لە حاڵەتی ئاوادا گوێ لە ژنەکە دەگیردرێ، مەگەر پیاوەکە بچێت شایەت بێنێ بۆ (رەجعەت) بەر لە تەواو بوونی عیددە.

❁ ❁ ❁

بەشی سیی و چوارەم:
پرس و راوێژ لەسەر خـــــــــــولع.؟

وەڵام/

۱- هەركات ژن ناوچاوی مێردەكەی حەز لێ نەكردو نەیویست (لەبەر ناشیرینی، یان لەبەر بێدینیی و ڕەوشت خراپی، یان لەبەر پیریی و لاوازیی.. یـان.. یـان..) دەشترسـا لەبەر ئەوە نەتوانێ بە شێوەی شەرعی هەڵس و كەوتی لەگەڵ بكات، لەو حاڵەتانـەدا دەتوانێ بە مارەییەكەی خۆی، یان بە هەر شتێكی تر خۆی ڕزگار بكات لێی.

۲- لە هەموو كاتدا (لە حەیزو لە زەیسانیشدا) خولع لەگەڵ ژناندا دەكرێ و دروستەو، دەشتوانێ بە یەک (حەیز) عیددە تەواو بكات.

۳- ئەوانەی لە كاتی نەخۆشیی و سەرە مەرگدا، ژنیـان تـەڵاق دەدەن، بـە مەبەسـتی بێبەشبوونی لە میرات، كارێكی حەرام دەكـەن و لەگـەڵ ئەوەیشـدا هـەر میراتـی لـێ دەبەن، ئەگەرچی تەڵاق بێ جودا بوونەوەی تەواویش بێت (بینونة كبری)، چونكە نیەتی خراپ و ناشەرعی بووە.

٤- كەسێک سوێندی بە تەڵاق خـوارد، بـە مەبەسـتی ڕێگـرتن لـە خـۆی لـە كـردن و نەكردنی كارێک، بۆ نموونە گوتی: ئەگەر جگەرەم كێشا، یان لەگەڵ فلأنەكەسدا قسـەم كرد، تەڵاقم بكەوێ، یان گوتی: ئەگەر ئەوكارە نەكەم تـەڵاقم بكـەوێ، لـەم حاڵەتانـەدا تەڵاقی ناكەوێت، چونكە مەبەست ڕێگرتن و هەڵنانی خۆی بووە بۆ كردن و نـەكردنی كارەكە، نەک خستنی تەڵاقەكە.

تێبینی: زۆرێک لە ئەهلی زانست ئەم جۆرە تەڵاقانە دەخەن، ئەگەر چی مەبەسـتیش ڕێگرتن و هەڵنانی خۆی بێت لەو كارە، نەک تەڵاق، كـەوابوو هەقـە مرۆڤـی ئیمانـدار، هەرگیز ئەو وشەو ڕستانە بەكار نەهێنێ.

٥- بێ هۆكاری شەرعیی، داوای تەڵاق حەرامەو دروست نییە، چونكە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((أيما إمراة سألت زوجها الطلاق من غير ما بأس، فحرام عليها رائحة الجنة)) [١] رواه أبوداود والترمذي.

٦- بۆیە تەڵاق بەدەستی پیاوانەوەیە، چونكە پیاو زیاتر دەتوانێ لە كاتی هەراو كێشەكاندا، خۆی كۆنترۆڵ بكات، لەولایشەوە نەفەقە لەسەر ئەوە.. كەوابوو هەقیشە تەڵاق بەدەستی ئەو بێت.

٧- ئەگەر دایك داوای لە كوڕەكەی كرد ژنەكەی تەڵاق بدات.. جا ئەگەر ژنەكە صاڵح و دیندار بوو و ئازارو بێزاری دایكەكەی نەدەكرد، حەق نییە وەڵام بدرێتەوە، خۆ ئەگەر ناصاڵح بوو ئازاری دایكەكەیشی دەكرد، حەقە بە گوێی بكات.

٨- ئەگەر ژنێك تەڵاق درا، دەبێت لەو ماڵە دەرنەچێت تا عیددەی تەواو دەبێت، ئەگینا كارێكی حەرام دەكات، پیاوەكەیش نابێت دەری بكات تالە عیددە دایە، ئەوسا ئەگەر یەك نەكەوتنەوە دەچێتە دەر، دیارە ئەمە لە كاتێكدایە ڕێی گێڕانەوەو ڕەجعەتی ببێ، بە نیكاحی تازە یان هەر بەڕەجعەت.

٩- لە بناغەدا تەڵاق دراوەتە دەستی پیاوان، ئینجا ئەگەر ژنەكەی كردە وەكیل بۆ تەڵاقدانی خۆی، ئەویش خۆی تەڵاقدا، تەڵاقەكە دەكەوێت.. بەڵام ئەگەر لە (عەقد)ـەكەدا مێرد گوتی: هەر كات ویستت خۆت تەڵاق بدە، ئەم مەرجە پووچەو كاری پێناكرێ، چونكە پێچەوانەی حیكمەتی نیكاحە كە بۆ هەتا هەتایی و دامەزراندنی یەك جارەكییە.

١٠- ئەو ژنەی نوێژ ناكات، دەبێ ئامۆژگاری بكرێت، جا ئەگەر نەی بیست، دەبێت تەڵاقی بدات، وەكو لیژنەی فەتوای سعوودیە دەڵێت.

١١- هەر ژنێك تەڵاقدرا، دەبێ (عیددە) تەواو بكات، ئەوكات دەتوانێت - ئەگەر بیەوێ

(١) صحيح، صححه الالباني في صحيح الجامع: ٢٧٠٦.

مێرد بکاتەوە.

١٢- ژنێک بەمەرجی گرت: ئەگەر شووی پێکرد، دەبێت هەوێکەی تەڵاق بدات! نابێ مێرد بەقسەی بکات، چونکە ئەو مەرجە (فاسید)ەو دروست نییە هیچ ژنێک جێ بەوی تر چۆڵ بکات، بۆیە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((...ولاتسأل المرأة طلاق أختها لتكفأ ما في إنائها)) (١)

❁ ❁ ❁

(١) صحيح البخاري - كتاب البيوع - باب لا يبيع على بيع أخيه - حديث : ٢٠٥١

بەشی سیی و پێنجەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و عیددە ئەژماردن.؟

وەڵام/

١- عیددە ئەو ماوەیە کە دەبێ ژنان پاش مردنی مێردیان، یان تەڵاقدانیان، چاوەڕوانی تەواوبوونی بکەن، ئەوسا دەتوانن - ئەگەر بیانەوێت - مێرد بکەنەوە.

٢- عیددە بۆ ئەوە دانراوە کە:

- بزانرێ ئەو ژنە دوو گیان نییە.

- مۆڵەتێکە بۆ ژن و پیاو، بەڵکو لەو ماوەیەدا بیرێ بکەنەوە بۆ یەکگرتنەوە.

- ڕێزو حورمەتێکە بۆ ئەو ماوەیە کە ژن و پیاو پێکەوە ژیاون تێیدا.

٣- ژنێک تێکەڵی لەگەڵ نەکرابێ (غیر مدخول بها)، هەرکات تەڵاقدرا، عیددەی لەسەر نییە.

٤- ژنی سەرجێیی لەگەڵ نەکراو، هەر کات مێردی مرد، دەبێ (چوارمانگ و دەشەو دانیشێت).

٥- ژنانی خاوەن عیددە شەش جۆرن:

- دوو گیان.. هەرکە تەڵاقدرا، یان مێردی مرد، دەبێ سکەکەی دابنێت.

- مێرد مردوو دووگیان نەبوو، دەبێ چوارمانگ و دەشەو دابنیشێ.

- ژنی حەیزدار.. هەرکات تەڵاقدرا، یان فەسخی نیکاح کرایەوە، دەبێت (٣) پاکی دابنیشێ.

- ئەر خاوەن حەیز نەبوو - لەبەر بچووکیی، یان تەمەن زۆریی - دەبێ (٣) مانگ دانیشێ.. ژنی موستەحازەیش هەر وایە.

- ژنێک بێ هۆکار حەیزی نەماوە، دەبێ یەک ساڵ دانیشێ، ئیمامی شافیعی (خوا

لێی ڕازی بێت) دەڵێ: پێشەوا (عومەر) "خودا پلەی بەرزبکاتەوە لە قیامەتدا" بەم جۆرە بڕیاری دەدا بۆ ژنانی (ئەنصار و موهاجرین) و کەسێکیش نکووڵی نەدەکرد.

- ژنێ مێردی بێ سەروشوێن بێت (مفقود)، دەبێ چوار مانگ و دەشەو چاوەڕوان بێت، پاش تەواوکردنی ماوەی چاوەڕوانی کە چوار ساڵە.

❁ ❁ ❁

بەشی سیی و شەش:

پرس و راوێژ لەسەر نەفەقەی ژنی عیددە دار.؟

وەڵام/

١- ژنی تەڵاقدراوی ڕەجعیی - دووگیان بێت، یانا، هەقی مەسکەن و نەفەقەو جل و بەرگی هەیە، چونکە بە ژنی مێرد دادەنرێ.

٢- ژنێک بە یەکجارەکی تەڵاقیکەوت (بینونة کبری)و دووگیانیش بوو، دەبێت تا سکەکەی دادەنێت نەفەقەی بدرێتێ، خۆ ئەگەر دووگیان نەبوو، نە نەفەقەی دەوێ و، نە مەسکەن.

٣- ژنی دووگیانی ئەشقیی (ناشز)یش، نەفەقەی دەکەوێ لەبەر حەملەکەی.

٤- ژنی مێرد مردووی دووگیان، لە بەشە میراتی سکەکەی، نەفەقەو مەسکەن و جل و بەرگی دەدرێتێ.. خۆ ئەگەر دووگیان نەبوو، نە نەفەقەی دەکەوێ، نە مەسکەن.

❁ ❁ ❁

بەشی سیی و حەوتەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و منداڵ.؟

وەڵام/

١- سەردەمی جاهیلیەت، زۆر بە کەم و چاوی سووک سەیری کچانیان دەکرد.! بۆیە کردەوەی وا دەبێتە مایەی تورەیی خودای گەورە، خۆ گەلێ جاریش کچان زۆر باشترن لە کوران.

٢- منداڵ شەفاعەت و تکا دەکات بۆ باوک و دایکی.

٣- کارو کردەوەی منالان بۆ خۆیان دەبێ، بەڵام پاداشی باوک و دایکیشیان دەدرێتەوە لە بەرامبەر فێرکردن و رێنماییکردنیان بۆ کارو کردەوەی چاک.

٤- جەژن و ئاهەنگ گێران بە بۆنەی لەدایکبوونی منداڵەوە دروست نییەو، نابێ ئامادەیشی ببین و پیرۆز باییشیان لێ بکەین.

٥- هەڵگرتنی وێنەی منداڵان، ئەگەر چی هەڵیش نەواسرێن بەدیواردا دروست نییە، مەگەر پێویست بێت بۆ پاسا پۆرت و ناسنامەو... هتد.

٦- نوشتەکردن بە شانی منداڵاندا، بە مەبەستی پاراستنی لە چاو، یان لە جنیی، یان لە نەخۆشی دروست نییە.

٧- ناونانی منداڵ، چ لە رۆژی لەدایکبوونی، چ لەرۆژی حەوتەمدا دروستە.

٨- هەر ناوێک بەندایەتی بۆ غەیری خودا بگەیەنێ، وەکو (عبدالنبي – عبدالرسول..) حەرامەو دروست نییە.

٩- ئاهەنگ گێران بۆ منداڵ ناونان، سوننەت نییە، چونکە پێغەمبەر ﷺ و هاوەڵان، کاری وایان نەکردووە.

١٠- ناو گۆرین لەبەر ناوچاوو (طالع) دروست نییە، چونکە کاری (کەهانە)و نوقڵانە

دەرەکانە، بەڵام لەبەر ناشرینیی دروستە.

١١- ناو نان بەناوی خوداوە، وەکو (کریم، عزیز...) بێ (ئەلیف ولام) ((أل)) قەینا کات، بەڵام (العزیز، الکریم) تەنها ناوی خودایەو دروست نییە.

١٢- ناونان بە (ئایەت) وەکو (ئالاء، أفنان..) قەیدی نیە، هەروەها (هدی، رەحمە، صالح، سعید.).

١٣- باشترین ناو، ئەو ناوانەن کە بەندایەتی خودا بگەیەنن، وەکو: (عبدالله، عبدالرحمن..).

١٤- منداڵی نێرینە، سوننەتە ڕۆژی ناونانی (ڕۆژی حەوتەمی) سەری بتاشرێ، بەڵام بۆ کچان سوننەت نییە.

١٥- حەوتەم کردن (عقیقە) بۆ منداڵ لە ڕۆژی حەوتەمی لەدایکبوونیدا سوننەتە، بۆ نێرینە دوومەڕ سەرببڕدرێ و بۆ مێیینە مەڕێک، کەسێکیش دەسەڵاتی نەبێت، لە کۆڵی دەکەوێ.

١٦- سوننەتە سێیەکی بخۆن و سێیەکی بنێرن بۆ دیاریی و دۆست و ناسراو، سێیەکەکەی تری بکرێتە صەدەقە.

١٧- هەر منداڵێک پاش چوار مانگ لە بار بچێت، قسەی ڕاست ئەوەیە وەکو منداڵی تەواو مامەڵەی لەگەڵ دەکرێ، واتە: حەوتەمی بۆ دەکرێ، دەشۆردرێ، کفن دەکرێ، نوێژی لەسەر دەکرێ و دەخرێتە گۆڕستانی موسڵمانان و ناویش دەنرێ، بەڵام ئەگەر بەر لەوەی گیانی بەبەردا بکرێت لەبار چوو، هیچ شتێک لەوانەی بۆ ناکرێت.

١٨- دەتوانێ خزم و دۆستی خۆی بۆ بانگ بکات، یان هەمووی ببەخشێتەوە بەسەر دۆست و خزماندا.

١٩- بەدەست دان لە (عەورەت)ی منداڵەوە، دەستنوێژ دەشکێ.

٢٠- ئاهەنگی خەتەنە بیدعەیەو نابێت بکرێت.

٢١- منداڵ بـردن بـۆ مزگـەوت (لەلایـەن ژنانــەوە، یـان لەلایـەن پیاوانــەوە)، ئەگـەر گەیشتبوونە (٧ ساڵ)، دەتوانن بیان بەن بۆ ئەوەی پەروەردە بکرێن، بەڵام کەمتر لـە (٧ ساڵ)، حەق نیە ببرێن بۆ مزگەوت، مەگەر بزانرێت نابنە عەزیـەت بـۆ مزگـەوت و نوێژ خوێنەکان و، سەرەڕای ئەوەیش بردنیان پێویست بێت، وەکـو ئـەوە بـە تـەنها جێنەمێنن.

٢٢- سوننەتە منداڵانیش لە پشت سەر ئیمامەوە بۆ نوێژەکان بووەستن، خـۆ ئەگـەر یەک منداڵ بوو، لەلای ڕاستیەوە بووەستێ.

٢٣- نابێ ئـاڵ و وێـڵ لـە مـاڵی هـەتیودا بکـرێ، مەگـەر بـە مەبەسـتی زیـادکردن و بازرگانیی و هەر بەرژەوەندییەکی تری ئەودا بێت.

٢٤- ئەگەر منداڵ حەجی پێبکرێ، پاداشتی هەیە، بەڵام حەجی فەرزی لە کۆڵ ناخات.

٢٥- ئیحرام و نییەتی ئەو منداڵە لەسەر (وەلیی)و سەرپەرشتیاریەتی.

٢٦- پێویستە بە (عەدالەت) لە نێوان منداڵاندا ڕەفتار بکرێ، بەتایبەتی لـە بەخششـدا، نابێ بە هەندێ بدرێ و، هەندێ بێبەش بکرێ.

٢٧- نابێ دایکان شتێ بدەن بـە هەنـدێ منـداڵ و، هەنـدێکیان بێبـەش بکـەن، مەگـەر باڵغبن و ڕازیی بن، یان یەکێکیان هیچ شتێکی نەبوو پێی بژی.

٢٨- نەفرین کردن لە منداڵان، گوناحی گەورەیە، بۆیە پێغەمبەر ﷺ دەفـەرموێ: ((لعـن المؤمن كقتله)) (١). هەروەها دروست نییە نـەفرینکردن لـە کەسـێکی تایبـەت، ئەگەرچـی ئاژەڵ بێت.

٢٩- دوعای شەڕکردن لە منداڵان دروست نییە، چونکە وا دەبێ هاوکات دەبـێ لەگـەڵ ئەوکاتانەدا دوعایان تێدا گیرا دەبێ، دایـک دەبـێ صـەبرو ئـارامی بـێ بەرامبـەر بـە منداڵان، تا ئەوەی دوعای شەڕ بکات، ئامۆژگارییان بکات، یان لێیان بدات.

---

(١) تعليق شعيب الأرنؤوط: إسناده صحيح على شرط الشيخين. مسند الامام احمد ١٦٤٣٢.

٣٠- هەدیەو دیاریی بردن بۆ منداڵێک لە دایک دەبێ، یان بۆ دایکەکەی، ئەگـەر کرابـێ بەعادەت و باوی ناوچەکە قەیدی نییە.

٣١- ڕاگرتنی هەندێ باڵندەو پەلەوەر لەماڵەوە بۆ ئولفەتی منداڵان قەیـدی نییـە، بـە مەرجێ دان و ئاوی بدرێتێ و جێگەی حەوانەوەی باش بێت.

٣٢- ئەو شتانەی منداڵان یارییان پێدەکەن، ئەگـەر وێنـەی کامـل و تـەواو نـەبن، بـۆ نموونە: چاوو لووت و دەمیان نەبێ، دروستە، وەکو ئەو یاریانەی خاتوو (عائیشە) بە منداڵی یاری پێدەکردن، ئەگینە بەکار نەهێنرێن باشترە لە بە کارهێنانیان.

٣٣- کونکردن لەگوێ و لووتی کچۆڵە، بۆگوارەو لووتەوانە، هیچ قەیدێکی نییە.

٣٤- گۆرانی منداڵان.. ئەگەر لەگەڵ ئەو جۆرە مۆسیقا هەست بزوێنەرانەدا بوو - ئیتر دینی بێت، یان نیشتمانی - دروست نییە.

٣٥- دروست نییە نە بۆ گەورە، نە بۆ منداڵ لە بەرکردنی هەر جل و بەرگێک ڕەسـم و وێنەی پێوە بێت، وە دروست نییە ڕاگرتنی وێنە بۆ یادگاریی، یان بۆ هەرشتێکی دی، مەگەر حاڵەتێکی زەروورەت و پێویست داوا بکات، وەکو پسووڵەو پاساپۆرت و..تاد.

٣٦- هەق نییە دایک و باوک ڕێ بە منداڵ بدات ئەگەر چی بچوکیش بێت، جل و بەرگی کورتی لەبەر بکرێ، چونکە بۆ دوایـی خـووی پێـوە دەگـرێ وە بەئاسـانی وازی لـێ ناهێنێ.

٣٧- کچۆڵەی نا باڵغ دەتوانێ بێ سەرپۆش نوێژ بکات و قەبوڵیش بێ، بـەڵام نوێـژی کچی باڵغ بێ سەرپۆش قەبوڵ نابێت، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((لایقبل الله صلاة حـائض الا بخمار)) رواه أبوداود والترمذي [1]. بەڵام باش وایە بە سەرپۆشەوە بیکات.

٣٨- ئەو کیژانەی زوو گەشە دەکەن بەر لە باڵغ بوون و دەبنە جێگەی سەرنج و ڕوانین،

(١) صحيح، صححه الشيخ الالبانى فى سنن الترمذي برقم: ٣٧٧. و فى سنن ابى داوود برقم: ٦٤١.

هەقە حیجاب بکەن و خۆ داپۆشن، لەبەر فیتنەو رووداوی کاری خراپ و ناپەسەند.

٣٩- تێکەڵبوونی کچ و کوڕ لە قوتابخانەکاندا - بە تایبەتی- بەهیچ شێوەیەک دروست نییە، هەقە باوک و دایک و دەسەڵاتداران کاری وا قەبوڵ نەکەن.. ئەوەتە پێغەمبەرمان موحەممەد ﷺ فەرمان دەدا بەجیا کردنەوەیان، تەنانەتی لە شوێن و جێگای خەویشدا.

٤٠- هەڵسانەوەی قوتابی لەبەر مامۆستا لە قوتابخانەکاندا پێویست ناکات، چونکە بەتوندی بەرچاو خراوەو (مەکروهە).

٤١- ڕەسم و وێنەی ئەو شتانەی گیانلەبەرن، بەهیچ شێوەیەک دروست نییە، ئەگەر چی بۆ فێرکردنیش بێت، بەڵام سەیارەو دارو دەرخت و دیوارو...تاد، قەیناکات.

٤٢- چەپڵە لێدان بۆ منداڵ، یان خۆی لێیبدات، کارێکی نا پەسەندەو لە شەریعەتدا بە (الكراهة الشديدة) لێکیان داوەتەوە.

٤٣- (شێخ بن باز) دەڵێ: باوک دەتوانێ بەخشش بدات بەو کوڕەی گۆیرایەڵیەتی و، نابێتە ناهەقی بەرامبەر بە منداڵەکانی تر.

٤٤- دەبێ ڕشانەوەی منداڵ بشۆردرێ، ئەوسا نوێژ بکرێ.. واتە: ئەگەر منداڵ ڕشایەوە بەجل و بەرگی دایکیا دەبێ بشۆرێ، ئینجا نوێژەکانی بکات.

٤٥- بە لەشگرانی شیردان بە منداڵ قەیناکات، تەنانەتی نایەوێ لەبەر ئەوە بچێت خۆی بشۆرێ، یان دەست نوێژ بگرێت.

٤٦- ئەگەر منداڵان بە بەردەم نوێژدا بچن، نوێژەکە نابڕن و قەیدی نییە.

❁ ❁ ❁

بەشی سیی و هەشت:
پرس و راوێژ لەسەر ژنان و شیردان.؟

وەڵام/

١- منداڵێک مەمکەی ژنێکی گرت و مژیی، پاشان بەریدا بۆ هەناسەدان، یان بێتاقەت بوو، یان لەم مەمکەوە گواستیەوە بۆ ئەوی تریان، یان تێر بوو، هەموو ئەمانە بە یەک کەڕەت دادەنرێت، ئەگەر دووبارەی کردەوە دەبێتە دوو کەڕەت، ئەگەر لە یەک مەجلیسیشدا بێ.

٢- شیر بە شایەتی تەنها ژنێکی صاڵح و دیندار و ناوبانگ بە راستگۆ، ئیتر شیر دەرەکە بێ، یان ژنێکی تر بێت، وەر دەگیرێ و ئیسپات دەبێ.

٣- شیر بەم دوو مەرجە کاریگەری دەبێ:

- دەبێ لە پێنج جار کەمتر نەبێت، هەر پێنج جارەکەیش منداڵەکە تێر ببێ.

- تەمەنی منداڵەکە دوو ساڵ زیاتر نەبێ.

٤- هەر کەسێک کەوتە گومانەوە: ئاخۆ پێنج جار شیری خواردووە یانە.؟ شایەتیشی نەبوو، بەوە حەرام نابێت.

٥- ژن شیر بەهەر منداڵێک بدات، لەم شتانەی خوارەوەدا دەبێتە دایکیی ئەو منداڵە:

- ناتوانێ مارەی بکات.

- دەتوانێ بەئارەزووی خۆی تەماشای بکات.

- لە خەڵوەتدا دەتوانن پێکەوە دانیشن.

- دەبێتە مەحرەمیی.

٦- ئەگەر لە ڕێی (ترومپاوە) شیر بەمنداڵ درا، یان کرایە ناو پەرداخێکەوەو پیێدرا، هەر وەکو ئەوە وایە خۆی لە مەمکەکە خواردبێتی.

❁ ❁ ❁

بەشی سیی و نۆ:

چەند پرسیارو وەڵامێکی جیاجیا لە بارەی ژنانەوە:

وەڵام/

١- دەنگی ژنان (عەورەت) نیە، واتە: بیستنی حەرام نیە، مەگەر دەنگیان نەرم و ناسک بکەنەوەو ببێتە نازو نووز، ئەو کاتە حەرام دەبێت بیستنی بۆ خەڵکانی نامەحرەم.

٢- نابێ ژن لەگەڵ ژندا لە ژێر پێخەفێکدا ڕاکشێن، چونکە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((...وفرقوا بينهما في المضاجع)) (١).

٣- هەر ڕۆژنامەو گۆڤارێک وێنەو ڕەسمی رووتی ئارەزوو بزوێنیی پێوەبێت، کڕین و فرۆشتنی حەرامە، دەبێ ژنانی ئیماندار لەو جۆرە شتانە خۆ دوور بگرن و لە ماڵەوە ڕایان نەگرن.

٤- ژنان نابێ بە تەنها لەگەڵ شۆفێرێکدا سوار ببن، چونکە کۆبوونەوەو خەڵوەت لەگەڵ پیاوی نامەحرەمدا حەرامە.. بۆیە ئەگەر سواری سەیارە بوو، پێویستە ژنێکی تری لەگەڵ بێت، یان کەسێکی تری تێدا بێت، خۆ ئەگەر منداڵێکی تیابوو، شەرمی لێ نەدەکرا، نابێ سوار ببێ.

٥- سەلامکردن لە ژنێکی باڵاپۆش، بێ تەوقەو پێکەنێن و خەندە، دروستە.

٦- ژنان دەتوانن لە دەرەوەی ماڵ بەم مەرجانە کار بکەن:

- دەورو بەرەکەیان ژنان بن.
- ژن و پیاو تێکەڵ نەبن.
- لەگەڵ پیاوی نامەحرەمدا خەڵوەت نەکات.
- مێردەکەی ئیزن و مۆڵەتی بدات.
- بە جل و بەرگی شەرعییەوە بێت.

---

(١) صحيح، صححه الشيخ الالبانی فی صحيح الجامع: ٤٠٢٦.

٧- ڕاگرتنی کارەکەر بۆ ماڵەوە، دەبێ ئەم مەرجانە ڕەچاو بکرێن:

- پێویستە کارەکەرەکە موسڵمان و شەرع ڕەو بێت و لە تەواوی نێرینەی ئەو ماڵە خۆی داپۆشێت.

- نابێ ڕووت و سافیرە بێت.

- نابێ لەگەڵ هیچ کەسێکدا (خەڵوەت) بکات.

- دەبێ مەحرەمی لەگەڵ بێت.

٨- نابێ ژنان بە فڕۆکەو شتی وا - ئەگەرچی ئەمینیش بێت - بەبێ مەحرەم سەفەر بکەن.

٩- نابێ تەوقە لەگەڵ ژناندا بکرێت، ئەگەرچی دەستکێشی لە دەستدا بێت.

١٠- باش وایە ژنان لە تەلەفزیۆنیشدا سەیری پیاو نەکەن و پیاوانیش سەیری ئەوان نەکەن، چونکە گەلێ جار فیتنەی لێ پەیدا دەبێ.

١١- ئاهەنگگێڕان بەناوی جەژنی (دایک)ـەوە بیدعەیەو دروست نییە.

١٢- ئەو شتانە هەدیە دەکرێن بۆ مردوو:

- صەدەقەو خێرو خێرات بۆی.

- دوعاو پاڕانەوە بۆی.

- بژاردنەوەی قەرزی.

- حەج و عەمرە کردن بۆی.

١٣- ئەو شتانەیش هەدیە ناکرێن بۆ مردوو:

- نوێژ کردنەوە بۆی.

- تەوافی ماڵی خودا. (مەبەست ئەوەیە بەتەنها تەواف کردن و هەدیە کردنی بۆ مردوو، پێی ناگات).

- قورئان خۆیندن بۆی، ئەگەرچی هەندێ زانا ڕێی پێدەدەن، بەڵام هەقە نەخۆیندرێ بۆی.

١٤- نووسینی (بسم الله..) لەسەر پسووڵەو شتی وا دروستە، بەڵام دەبێ بپارێزرێ و فرێ نەدرێتە جێگای خراپ و پیسەوە.

١٥- ئەو رۆژنامەو گۆڤارانە، ناوی خودایان تێدایە، نابێ بکرێنە سوفرەو شتی وا، خۆ ئەگەر دەبێ چی ئایەت و ناوی خودای پێوەیە لێ بکرێتەوە.

١٦- ئەو کتێب و رۆژنامەو نامیلکانە ناوی خوداو ئایەت و فەرموودەیان تێدایە، نابێ بخرێنە کیسێکەوەو دوور لە ماڵ هەڵبگیردرێن.

١٧- گێڕانەوەی قسەی نەستەق و هەڵبەستنی قسە بۆ پێکەنین، حەرامەو دروست نییە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((ويل للذي يحدث فيكذب ليضحك به القوم)) رواه أبوداود [1].

١٨- موجامەلەو رووی خۆش.. ئەگەر نکووڵی هەق و ڕاستی تێدا نەبێ، هیچ قەیدی نییە، خۆ ئەگەر هەق و راستییەکان کران بەژێرەوە، ئەوە ناڕەواو نا دروستە.

١٩- خۆ پاراستن لە جنیی و لە خراپەیان:

- زیکری خودا زۆر بکرێت.

- زیکرەکانی ئێواران و بەیانیان و پێش خەو بخوێنرێن.

- دورکەوتنەوە لە گوناح و، بەجێهێنانی واجبات.

٢٠- (تأمين/ بيمه)ی سەیارەو تەندروستیی و، ژیان و ماڵ و خانووبەرە...تاد، دروست نییە، چونکە چەواشەو دەست بڕینی تێدایە، وا دەبێ موسڵمانێک پارەیەکی کەم دەدات و، پارەیەکی زۆر وەردەگرێتەوە، یان هەر هیچ وەرناگرێتەوە، گەلێ جار کۆمپانیاکەش تووشی زیانی گەورە دەبێ.

٢١- (تحنيط)ی حەیوان و پەلەوەرو مرۆڤ دروست نییە، چونکە ماڵێکی زۆری تیا خەرج دەکرێ و وێنەکەشی وەکو هەڵواسراوی لێ دێت. (شێخ بن باز).

(١) حديث حسن، حسنه الشيخ الالبانی فی سنن ابی داوود: ٤٩٩٠.

٢٢- (شێخ بن باز) دەڵێ: خوێندنی سوورەتی (یس) لە لای کەسێکدا لەسەرە مەرگدا بێت، فەرموودەکەی لاوازە. [١]

٢٣- بانکە سوو دارەکان.. سوو گەورەترین گوناحەو خودا نەفرینی کردووە لە بخۆریی، لە نووسەریی، لە شایەتەکانیی.

٢٤- بانق هەر قازانجێکی پێدایت، مەیگێڕەوەو مەیشیخۆ، بەڵکو بیکە بەخێرو صەدەقە بە هەژارو نەدارەکان.

٢٥- (شێخ بن باز) دەڵێ: دانانی پارەو عوملە - ئەگەر چی بە ئەمانەت و بێ فائیزیش بێت - لە بانقەکاندا دروست نییە.

٢٦- پارە ڕاکێشان لە بانقەکاندا بە فائیز، ئەگەرچی بۆ کارێکی شەریف و پەسەندیش بێت، وەکو خانوو و چارەسەری نەخۆشیی و زەواج و، قەرز دانەوە، دروست نییە.

٢٧- سوننەتە لای نەخۆش بڵێیت: ((لابأس طهور إن شاءالله)) [٢].

٢٨- بردنی گوڵ بۆ نەخۆش دروست نییە، چونکە سەرفی ماڵە بە بێهوودەو، چاو لێگەری دوژمنانی خودایشە.

٢٩- ژن هەرکە لە ماڵ دەرچوو دەبێ:

- حیجابی کامڵ و تەواوی هەبێ.
- تێکەڵیی پیاوان نەکات.
- ئادابی شەرعی ڕەچاو بکات.
- مێرد ڕازیی بێت.
- بۆنخۆشی بە کار نەهێنابێت.

٣٠- چوونیان بۆ بازاڕ، مەحرەم پێویست ناکات لەگەڵ ژناندا ببێ، مەگەر کاتێ ترسی

---

(١) کۆدەنگی فەرمودەناسان لە کۆن و نوێ لەسەر ئەوەیە کە ئەو فەرمودانەی لەسەر خوێندنی سوورەی (یس) هاتووە لەکاتی گیان کێشانی مردوو هەمووی لاوازە.

(٢) صحیح البخاری - کتاب المناقب - باب علامات النبوه فی الإسلام - حدیث : ٣٤٤٠

فیتنە ببێ، چونکە لە سەردەمی پێغەمبەردا ﷺ ژنان بەبێ مەحرەم دەچووونە بازاڕ.

٣١- دەنگ وەرگرتن لە هیچ موسڵمانێک - بەبێ هۆکاری شەرعی - دروست نییە، ئەگەرچی لەسەر داوای باوک و دایکیش بێت.

٣٢- دوعا کردن لە ناو کاغەزدا - تەنانەتی لە نوێژیشدا - قەیدی نییە، بەڵام ئەگەر لەبەر دوعا بکرێت باشترە، بۆ ئەوەی دڵ سەرقاڵ نەکرێ بە شتێکی ترەوە.

٣٣- کەسێک تەوبەی کردو پاشان گەڕایەوە سەر بارودۆخی پێشووی، تەوبەی یەکەمی ڕەوایەو، ئەگەر ئەمجارەیش، یان چەندجار تەوبە بکات دەتوانێ و دەرگای ڕەحمەتی خودا والآیە.

٣٤- دەستگرتنەوەو (فنجان)و خوێندنەوەی بورجەکان.. هەموو ئەمانە (کەهانە)و نوقلآنە لێدانەو، لە ئیسلامدا حەرام و قەدەغەیە، وە بە بەشێک لە جادوو و سیحر دادەنرێ و داوای (غەیب) زانینەو چەواشەکردنی مەردمە.

٣٥- سەبارەت بە ڕۆژوو لەمانگی (ڕەجەب)دا، فەرموودەیەکی تایبەت بە فەزڵی ڕۆژوو تێیدا سابت نەبووە.

٣٦- گاڵتەکردن بە ژنانی ئیماندراری (محجبة)، لەبەر دینداریی و خۆبەستنەوە بەشەریعەتی ئیسلامەوە، کوفرە.

٣٧- کەلوو (بورج)ەکان.. ئەو جێگایانەن (خۆر) پیایاندا تێ دەپەڕێ، ئەمەش ناوی هێندێکیانن: (بەرخ، گا، جەوزا..) خودا نەبێ هیچ کەسێک نازانێ چی ڕوو دەدات تیایاندا.. هەرکەسێک بڵێ - بۆنمونە - لە بورجی گادا خۆشییەک، یان ناخۆشییەک ڕوو دەدا، بێ شک دەستێوەردانی (غەیب)ە، خۆ ئەوەیش کاری خودایەو جگە لە خۆی کەس نایزانێ.

٣٨- گرەو کردن (مراهنة): دوو کەس بە یەکتر دەڵێن: ئەگەر قسەکەی من بوو، دەبێ ئەوەندەم بدەیتێ، خۆ ئەگەر قسەی تۆ بوو، من ئەوەندەت دەدەمێ.. ئەمە بەر قومار

دەکەویٚ و حەرامە. (شیٚخ بن باز).

٣٩- باوک و دایک پاش مردنیان هەقە لەبەر ئەوان ئەم شتانە بکریٚن:

- دوعایان بۆ بکریٚ.

- داوای لیٚبوردنیان بۆ بکریٚت.

- جیٚبەجیٚکردنی وەسیەتنامەکەیان.

- ڕیٚزگرتن لە هاوڕیٚیانیان.

- سەردان لە خزمانیان.

٤٠- کەسیٚک کردو کەسابەتی حەرام بیٚت، دەبیٚ هەولٚ بدریٚت نانی نەخوریٚ، خۆ ئەگەر نەدەکرا، دەبیٚ بەپیٚی پیٚویٚست بخوریٚ، چونکە ئەو جۆرە کەسانە گومان هەیە لە حەلاٚلٚیەتی خواردنی نانیاندا.

٤١- خواردنی نانی ئەو کەسانە سوو کارو سوو خۆرن حەرامە، ئەگەر دەعوەتی کردی بۆ نانخواردن، نابیٚ وەلاٚمی بدەیتەوە، بەلاٚم ئەو کەسانە مالٚیان تیٚکەلٚە لە حەلاٚلٚ و لە حەرام، نانخواردنیان قەیدی نییە.

٤٢- لە ملکردنی ئەو گەردن بەندو (ملوانکە)یە ناوی خودای لیٚ نووسرابیٚ، قەیناکات، ئەگەرچی لەمل نەکردنی باشترە، بەلاٚم دەبیٚ بە شەودا داینیٚ و پیٚوەی نەچیٚتە هەندی جیٚگا شیاو نەبیٚت بۆ ئەو ناوە پیرۆزە.

٤٣- ئەو گۆشتانەی لە دەرەوەی ولاٚت دەهیٚنریٚن، سیٚ حالٚەتیان هەیە:

- دەزانریٚ کە بە شیٚوەی شەرعیی سەر براوە، ئەمە حەلاٚلٚەو دەخوریٚ.

- دەزانریٚ بە شیٚوەی ناشەرعیی سەربڕاوە، ئەمەیان ناخوریٚ.

- دوو دلٚین: ئاخۆ بە شەرعیی سەربڕاوە، یانە.؟ ئەمەیشیان هەر دەخوریٚ و حەلاٚلٚە، چونکە پیٚویست ناکات ئەوەندە لە سەری بچین: ئاخۆ چۆن سەر بڕابیٚ، ئاخۆ (بسم الله) لەسەر کرابیٚ یانە.؟

٤٤- قسەکردنی کچان و کوڕان، یان بڵێین: پیاوان و ژنانی نامەحرەم لە تەلەفوندا، بە مەبەستی ئەوینبازیی خۆشەویستی، ناڕەواو ناشەرعییە، دەبێ هەردوولا خۆیان لەو جۆرە ئاخاوتنە بپارێزن، خۆ ئەگەر زەروورو پێویست بوو، قەیدی نییە، بە مەرجێ بە پێی پێویست بێت.

٤٥- بەکارهێنانی وشەی (ئالوو) لە تەلەفوندا، وشەیەکی (فەرەنسییە) هەقە موسڵمانان وشەیەک بۆخۆیان بەکار بهێنن، هی خۆیان بێت.

٤٦- ئەگەر مرۆڤ (ژن و پیاو) شتێکی دیت، پێی خۆشحاڵ، یان پێی سەرسامبوو، وەیان حەزی لێ نەدەکرد، هەقە - لە باتی چەپڵە - (سبحان الله، الله اکبر) بکات، چونکە پێغەمبەر ﷺ هەرکات شتێکی دیتبا پێی خۆشحاڵ بووبا، یان پێی خۆش نەبووبا ((سبحان الله)) یان ((الله اکبر))ی دەکرد. اللجنة الدائمة. (١)

٤٧- وێنەی هەر شتێکی گیاندار (مرۆڤ، ئاژەڵ) حەرامە، بەڵام وێنەی ئەو شتانەی بێ گیانن ڕەوایە.

٤٨- بەیەکگەیشتنی ژن و پیاو لە (ئاسانسوار) دا، خەڵوەتە، واتە: نابێ پێکەوەو دوو بە دوو بچنە ناویەوە.

٤٩- وێنە فۆتۆگرافیەکان.. قسەی ڕاست ئەوەیە، وەکو وێنەکانی ترەو حەرامە، چونکە ئەو بەڵگانەی وێنەی گیاندار حەرام دەکات، گشتییە، واتە: فۆتۆگرافی بێت، بەدەست بێت، پەیکەر بێت یان نا.

٥٠- هەرکەسێک چاوی پیس کاری تێکرد، ئەم حاڵەتانەی بۆ بەکار دەهێنرێت:

- سوورەتی (فەلەق)و (الناس)و (آیة الکرسی)و سوورەتی (الکافرون)و (الفاتحە)و ئایەتی کۆتایی سوورەتی (بەقەرە)ی بەسەرا بخوێنرێ.

---

(١) صحيح البخاری - كتاب الأدب - باب التكبير والتسبيح عند التعجب - حديث : ٥٨٧٢

- چاودەر دەستنوێژ بگرێ و ئاوەکەی بکرێ بەسەر چاو دراوەکەدا.

٥١- خێرو خێرات کردن بۆ خەڵکانی ناموسڵمان دروستە، بەمەرجێ شەڕفرۆش نــەبن لەگەڵ موسڵمانانداا.

٥٢- هەڵوەشانەوەی جادوو بە جادوو:

- ئەگەر بە قورئان و ئەو دوعایانە بێت حەڵاڵن، ئەوە ڕەوایەو دروستە.

- ئەگەر ئەمیش بەجادوو هەڵیوەشاندەوە حەرامە.

٥٣- ئاخۆ سیحر حەقیقەتێکی هەبێ ؟ (شێخ بن باز) دەڵێ: بەڵێ هەقیقـەتی هەیــە، وە (شەیاتین) دەپەرستن و گوێڕایەڵی ئەوانن، شــەیاتینیش خــودا توانــای داونــەتێ کــە هەندێ کاری سەرسوڕهێنەر ئەنجام بدەن.

٥٤- دڵ ناڕەحەتیی و (قەلەق)ــی نەفسیی، بە نووشتە کردنە مل و هەڵواسینی بە قۆڵ و باڵیەوە چارەسەر ناکرێ، بەڵکو بە:

- قورئان خوێندن و ئەو دوعایانەی هاتوون.

- زیکر کردن و ئاکاری چاک کردن.

- خۆ دوورخستنەوە لە گوناح و تاوان.

٥٥- جگەرە کێشان حەرام و قەدەغەیە، چونکە زەرەرمەندە بۆ مرۆڤ.

٥٦- چوونە لای (کەهەنە)و نوقلاّنە لێدەرو فاڵچییەکان بۆ چارەسەرو عیلاج حەرامەو ڕێی لێ گیراوە، چونکە گەلێ جار درۆو دەلەسە دەکەن و خەڵکی پێچەواشە دەکــەن و بە ناڕاست دەردەچێ، ئەگەرچی هەندێ کاتیش ڕاست دەرچێ.

٥٧- هەر کەسێک داوای ناوی نەخۆش و دایکی نەخۆشەکەی کرد، ئەوە (جنی) بــەکار دەهێنێت. (شێخ بن باز).

٥٨- چارەسەری (بەسراو) بەرامبەر بە ژنەکەی:

- حەوت (٧) گەڵای تەڕی داری (نەبەق) بهێنرێ و بە بەرد، یان بە هەرشتێک بکــوترێ

و بکرێتە ناو قاپێکەوە، ئینجا ئەوەند ئاوی تێبکات بەشی خۆ شۆرینی بکـات، پاشـان خۆی پێ بشۆرێت.

– (آية الكرسي، سوورەتی: فەلەق، ناس، ئیخلاص، کافرون) ئەو ئایەتانـەی جادوویـان پێ هەڵدەوەشـێتەوە (١٢٢-١١٧)ـــی سـوورەتی (ئـەعراف)، (٧٩-٨٢)ـــی سـوورەتی یونس، (٦٥-٦٩)ـی سوورەتی (تاها) بەسەر ئاوەکـەدا بخـوێنرێ، پاشـان هەنـدێ لـە ئاوەکە بخواتەوە بەوی دیکەش خۆی بشۆرێ – ان شاءالله – شیفای بـۆ دێـت، ئەگـەر جارو دووجار پێویستی دەکرد بـەکار بهێنـرێ قەیـدی نییـە بـەکاری بێـنن تـا چـاک دەبێتەوە.

٥٩– فوو کردن بە ئاودا: ئەگەر مەبەست (تبرک) بوونی ئاوەکـە بێـت بـەفووی ئـەو کەسە، ئەوە کارێکی حەرامەو جۆرە شیرکێکە، چـونکە جگـە لـە فـووی پێغەمبـەر ﷺ (تبرک) بە فووی هیچ کەسێک ناکرێ، خۆ ئەگەر هەندێ قورئان بخۆێنێ و فـووی پیـا بکات، قەیدی نییە، چونکە هەندێ لە (سەلەف) کردوویانە، پێغەمبەریش ﷺ سوورەتی (فەلەق و، ناس)ـی لە کاتی خەودا دەخوێندو فووی دەکـرد بـە هـەر دوو دەسـتییداو دەیهێنا بە جەستەیدا.

❁ ❁ ❁

بەشی چل:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و کاروباری قوتابخانە.؟

وەڵام/

١- لێدانی ئەو قوتابیانەی (کچ و کوڕ) گوێ بە وانەکانیان نادەن و، مامۆستایش هەموو ڕێگەیەکی گرتە بەر بۆ چاکبوونیان و چاک نەبوون دروستە، بەڵام دەبێ سووکە لێدانێک بێت و مەبەست وە بیرهێنانەوەی وانەکانیان بێت.

٢- گاڵتەو مەسخەرە بە مامۆستا، لە فەرهەنگی موسڵماناندا نییە، بۆیە دەبێ هەموو قوتابییەک بەرامبەر بە مامۆستا بە ئەدەب و خاوەن وێڵ و شەرم بێت، نابێ بەهیچ شێوەیەک ئازاری بدەن.

٣- پێویستە ژنان - بەتایبەت - ئەوەند کاتی خۆیان بە ئیش و کاری ماڵەوە نەکوژن، بەڵکو دەبێ هەندێکی بۆ خوێندنەوەوەو فێربوون بەکار بێنن.

٤- دروست نییە بۆ قوتابیی (کچ و کوڕ) بە هیچ شێوەیەک گزیی و قۆپی لە وانەکانیاندا بکەن، ئەگەرچی وانەی ئینگلیزیش بێت.

٥- هەقە مامۆستای کچان ژن بێت، بۆ ئەوەی تووشی ڕوانین و تێکەڵیی و فیتنەو کاری ناپەسەندو ناشەرعیی نەبن، هەر لەبەر ئەوەیشە تێکەڵکردنی کچان و کوڕان لە قوتابخانەکاندا کارێکی نارەواو نادروستەو دینی ئیسلام قەبووڵی ناکات.

٦- هەقە مامۆستا بەهیچ شێوەیەک دیاری لە قوتابی وەرنەگرێت، تا تووشی ناحەقیی و ستەم نەبێت، چونکە لەوانەیە ئەو قوتابیە مەبەستێکی هەبێ لەو دیاری بردنەیەدا.

٧- هەندێ مامۆستا، یان کارمەند، هەموو پێکەوە، هەر یەکە شتێک لە مانگانەکەیان دادەنێن و پاشان هەر مانگەی دەدرێ بە یەکێکیان، ئەوە کارێکی باشە، چونکە قەرزێکەو هیچ فائیزی تێدا نییە.

٨- هەڵسانەوەی قوتابی لە پۆلدا، لەبەر هاتنی مامۆستا، شتێکی (مەکروهە)، واتە: چاک وایە نەبێت.

٩- خوێندن و (تخصص)ـی کچان، بۆنموونە: لە (کیمیا، ئەندازیاری) تا زۆر پێویستی وڵاتمان نەبێت، هەق نییە ژنان بەوەوە خۆیان خەریک بکەن، چونکە دەرفەتگەلێکی تر هەیە، ئەوان رۆڵی تێدا ببینن، سەرەڕای ئەوەیش، بۆ دوایی دەبێ بچێتە ناو پیاوان و تێکەڵی دروست دەبێت.

١٠- دواکەوتنی مامۆستا (ژن و پیاو) لە دەوام، کاریکی نارەواو نادروستە، چونکە ئەو چۆتە ژێرباری ئەو ئەرکەوە، هەقە جێبەجێی بکات بێ دواکەوتن، خوا دەفەرموێ: (وأوفوا بالعهد إن العهد كان مسئولا).

١١- مامۆستای کچان، دەبێ ژن بێت.. بۆیە ئەگەر پیاو بوو، دەبێ خۆیان لە ڕوانینی نا پێویست بپارێزن.

❁ ❁ ❁

بەشی چل و یەکەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و سوێند خواردن.؟

وەڵام/

١- هەقە موسڵمان لە سوێند خواردن خۆی بپارێزێ، بەڵام ئەگەر ڕکی هەڵساو تووڕە بوو و گوتی: (والله) قسە لەگەڵ فلأنە کەسدا ناکەم، کەچی قسەی لە گەڵکرد، دەبێ کەفارەتی سوێندەکەی بدات، مەگەر تووڕە بوونەکەی وا بووبێت هەستی نەمابێ و نەزانێ چی گوتووە، دەشتوانێ سوێندەکەی بشکێنێ و کەفارەتی بدات، ئەگەر بەرژەوەندی لەوەدا دەبینرا.

٢- کەفارەتی سوێندیش بەم جۆرە دەدرێ:

- دەبێ ژەمێک (١٠) کەس تێر بکات، ئەگەر خۆراکیش دانێ، دەبێ بە هەریەکەیان - یەک و یەک لەسەر دوو، واتە: کیلۆو نیوێک بدات.

- کراس و دەرپێیەک نوێژی پێوە بکرێ، واتە: عەورەت داپۆش بێت.

- بەندەیەکی موسڵمان ئازاد بکات.

- ئەگەر هیچ کام لەوانەی پێ نەکرا، سێ رۆژ بە رۆژوو بێت.

٣- سوێند بە درۆوە - کە پێی دەڵێن: (اليمين الغموس) چونکە خاوەنەکەی لە گوناح نقووم دەکات - کەفارەتی نادرێ، بەڵکو دەبێ پەشیمان بێتەوەو تەوبەی لێ بکات.

٤- ئەو سوێندانەی بەبێ نییەتی دڵ و مەبەست کە پێیان دەڵێن: (اللغو اليمين) لە زار دەردەچن، کەفارەتیان نییە.

٥- دایکێک سوێندی زۆر لە منداڵەکانی دەخوات، گەلێ جاریش بە گوێی ناکەن و

سوێندەکەی دەخەن.. دەبێ چی بکات ؟! لەوە دەچێ (لغو اليمين) بێت، واتە: لە دڵـەوە نەبووبێت، بەڵکو مەبەست هەڕەشەو ترساندنیان بێت، کەوابوو کەفارەتی ناوێ.

٦- سوێند بە غەیری خودا، دروست نییە، ئەگەر بە (کعبة الله)یـش بێـت، کـەوابوو بـە (شەرەفم) بـە گـۆڕی شـەهیدان... تـاد، نـابێ بـەکار بهێنـرێن، پێویسـتە موسـوڵمان بەتایبەتی خۆی بپارێزێ لێیان.

❁ ❁ ❁

بەشی چل و دووەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و نەزر لە ئیسلامدا.؟

وەڵام/

١- کەسێک شتێک فەرز دەکاتە سەرخۆی، کە خودا فەرزی نەکردووە، بۆ نموونە: دەڵێ: ئەگەر خودا لەم نەخۆشیە شفام بدات، (نەزر) بێت مەڕێک سەر ببڕم.. ئەو جۆرە نەزرانە لە ئیسلامدا (مەکرووهە)، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ((إنه لايأتي بخير)) [١]

جا ئەگەر لەکاتی خۆیدا ئەنجامی نەدا، دەبێ بۆ دوایی هەر جێبەجێی بکات، لە باتی دوا خستنەکەی کەفارەتی سوێندەکەشی بدات.

٢- کەسێک نەزری کرد لە فلانە جێگادا مەڕێک سەربڕێ، کەچی دوایی دەرکەوت لە جێگایەکی تر باشترەو هەژاری زۆرترەو صالح و باشترن.. (شێخ بن باز) دەڵێ: دەتوانێ بۆ جێگای باشتر نەزرەکەی بباو لەوێ جێبەجێی بکات.

٣- ئایا دەکرێ خۆی لە نەزرەکەی بخوات..؟ ئەگەر کاتی خۆی مەبەستی بەو نەزرە هەژارو خەڵکانی بێ نەوا بووبێ، ئێستا نابێ خۆیی و ماڵ و منداڵی لێی بخۆن، خۆ ئەگەر مەبەست لەماڵ و منداڵ و هاوڕێیانی خۆی بووبێت، دیارە خۆیشیی و ئەوانیش لێی دەخۆن.

٤- نەزر بۆ غەیری خودا حەرامەو گەلێ جار دەبێتە شیرک.. بۆیە ئەگەر مەڕێکی بۆ گۆڕێک، یان بۆ پاشا، یان بۆ پێغەمبەرێک.. سەر ببڕێ، بەمردارەوە بوو دادەنرێ و شەریکیشی بۆ خودا داناوە.

٥- ئەگەر گوتی شتێک نەزر بێت لەسەرم بۆ خودا.. دەبێ کەفارەتی سوێندێک بدات، ئیتر شتێکی تری لەسەر ناکەوێ.

---

(١) صحيح مسلم - كتاب النذر - باب النهي عن النذر وأنه لا يرد شيئا - حديث : ٣١٨٠

٦- ئەگەر گوتی: ئەگەر قسەم لەگەڵ کردیت، مەڕێک نەزربێت لـە سـەرم، یـان گـوتی: ئەگەر ئەو هەواڵە ڕاست نەبوو نەزربێ مەڕێک سەرببڕم.. بۆ ئەم جۆرە نەزرانە تەنها کابرا سەرپشک دەکرێ: نەزرەکەی جێبەجێ بکات، یان کەفارەتی سوێندێ بدات.

٧- نەزری کرد کە شەراب بخواتـەوە.. ئـەوە پێویسـتە وازی لـێ بهێنـێ، بـەڵام ئایـا کەفارەتی سوێندی لەسەر دەکەوێ یان نا؟ هەندێ زانـا دەڵـێن: کـەفارەتی سـوێندی لەسەر دەکەوێ، بەڵام جەماوەری زانایان دەڵێن: کەفارەتیشی لەسەر نییە.

٨- کەسێک نەزری کرد ئەوەندە ڕۆژ بە ڕۆژوو بێ بۆ خـودا، دەبـێ جێبـەجێی بکـات، ئەگینە کەفارەتی سوێندی لەسەرە، یان گوتی: ئەگەر خودا لەم نەخۆشـیە شـفای دام، نەزر بێت وشترێک سەر برم، جا ئەگەر خـودا شـفای دا، دەبـێ وشـترەکە سـەربڕێ، ئەگەر توانای کڕینی وشترێکی نەبوو، دەبێ کەفارەتی سوێندێ بدات.

٩- ئەگەر کابرایە گوتی: واللە قسە لەگەڵ کاکم ناکەم، واللە قسە لەگـەڵ کـاکم ناکـەم، چونکە دووبارە کردنەوەیە، بەیەک سوێند دادەنرێ، واتە: ئەگەر قسـەی لەگـەڵ کـرد، یەک کەفارەت دەدات.

١٠- ئەگەر گوتی: واللە قسە لەگەڵ مامم ناکەم، واللە نانی ناخۆم، واللـە ناچـمە مـاڵی، پاشان هیچی جێبەجێ نەکرد، دەبێ لە باتی هەریەکەیان کـەفارەتی سـوێندێک بـدات، چونکە لە یەک جودان و هەریەکە حسابی تایبەتی خۆی هەیە. شـیاوی باسـە سـوێند خواردنی زۆر، کارێکی (مەکرووهە)و ناپەسەندە لە ئیسلامدا، جگە لـەوەیش کەسـێتی مرۆڤ دەڕوخێنێ و لە ناو کۆمەڵگەدا سووک دەبێ.

❁ ❁ ❁

بەشی چل و سێیەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و چوونە لای پزیشک.؟

وەڵام/

١- هەر شتێک زۆر پێویست نەبێ، بۆ پزیشک نارەوایە ببینێ و دەستی لێ بدات.

٢- کاتێ ژنان دەچنە ژوورەوە لای پزیشک، دەبێ مەحرەمیان لەگەڵ بێت، واتە: نابێ بە تەنها بچێتە ژووری پزیشکەوە، چونکە خەڵوەت ڕوو دەدات، ئەوەیش حەرام و قەدەغەیە.

٣- دەبێ لە کاتی چارەسەردا، دکتۆر هەر ئەو جێگایە ببینێ، پێویستی بەچارەسەر هەیە.

٤- تا بکرێ پزیشکی ژنان چارەسەریان بۆ بکات، نابێ بچنە لای پزیشکی پیاو.

٥- پێویستە پزیشک و ژنە کارمەندەکانی نەخۆشخانەکان، جل و بەرگێکی وا لەبەر بکەن جەستەیان داپۆشێ و تەسک و ترووسک نەبێ لەبەریاندا.. واتە: نە ئەوەندە تەسک بێ و قەدو باڵای بگوشێ، نە ئەوەندەش پان و پۆڕ بێت رێ لە ئیش و کارەکانیان بگرێ.

٦- دروست نیە پزیشک و هەر ئافرەتێکی تر لە نەخۆشخانە، یان لە هەر جێگایەکی تردا بەتەنها بمێنێتەوەو خەڵوەت روو بدات.

٧- بەکارهێنانی وشەی (سستر) واتە: خوشک بەزمانی ئینگلیزی، هەقە تەنها بۆ ژنانی ئیماندار بەکار بهێنرێت.

٨- ژنێک بچێتە لای پزیشکی ددان بۆ چارەسەر، یان بەپێچەوانەوە.. پێویستە ژنان لای پزیشکی ژنان و، پیاوان لای پزیشکی پیاوان بچن، مەگەر زۆر پێویست بێ و دەست نەکەوێت.

❁ ❁ ❁

بەشی چل و چوارەم:

پرس و راوێژ لەسەر ژنان و پەیوەندییان بەخەڵکانی ناموسڵمانەوە.؟

وەڵام/

١- ئەگەر دراوسێیەکی کافری هەبوو، پێویستە چاکەو پیاوەتی لەگەڵ بکرێت، بەڵکو ئەو چاکەیە کاریگەر بێ لەسەری.

٢- کڕین و فرۆشتن و مامەڵە لەگەڵ کافراندا لە چوارچێوەی شەریعەتی ئیسلامدا ڕەواو دروستە.

٣- ئەگەر بەشێوەی رەسمیی هێنرانە وڵاتەوە، دەبێ ڕێزیان لێ بگیردرێ و مامەڵەی چاکیان لەگەڵ بکرێ و ستەمیان بەرامبەر نەکرێ و مافی خۆیانیان بدرێتێ.

٤- نابێ موسڵمان لەسەر حسابی دین موجامەلە لەگەڵ کافران بکات، یان کارەکانی ئەوانی لا پەسەند بێت.

٥- نابێ موسڵمان لە کاتی جەژنەکانیاندا، بچێت جەژنە پیرۆزەیان لێ بکات، چونکە ئەوە ددان نانە بە کارە ناشەرعییەکانیاندا.

٦- موسڵمان دەتوانێ دیاری کافران وەرگرێ و قەبووڵی بکات، چونکە پێغەمبەر ﷺ دیارییەکەی (مقوقس)ی پاشای (میسر)ی قەبووڵ کرد.

٧- هەقە موسڵمان لە ژوورێکدا لەگەڵ کەسێکی کافردا کۆ نەبێتەوە، خۆ ئەگەر زەروورو پێویست بوو قەیناکات، ئەگەرچی پێکەوەیش نان بخۆن و هەڵس و کەوت بکەن، بەمەرجێ دینەکەیی و ئەخلاقیاتی بپارێزێ.

٨- پێویستە موسڵمانان مێژووی کافران (بە گاورەکانیشەوە) بەکار نەهێنن، چونکە

هاوەڵان لەو سەردەمەدا مێژووی ئەوان هەبوو، کەچی لایاندا لێی و مێژووی (هیجری)یـان داهێنا بۆ خۆیان.

٩- چوونە دەرەوە بۆ وڵاتی کافر نشین، بەم مەرجانە نەبێ دروست نییە:

- بتوانێ دین و ئایینی دەربخاو ئەرکە خواییەکان بپارێزێ، (تەمەلوق) نەکاو خۆی بە کەم نەزانێ و خاو نەبێتەوە لە دینداریی.

- سەفەرەکەی لەبەر پێویستیی و زەرووڕەت بێت، وەکـو چارەسـەری نەخۆشـیی و فێربوونی ئەوشتانە تەنها لەوێ دەست دەکەون و وڵات پێویستی پێیان هەبێت.

- بەڵام سەفەر بۆ پیاسەو ڕا بواردن دروست نییە.

١٠- هاوبەشی گاوران و جوولەکەو هەر خەڵکێکی تـر لـەو چەشـنە دروسـت نییـە، چونکە بەشداری کردنیان خۆ شوبهاندنە بەوانەوە، ئەوە کارێکی نادروست و حەرامە.

١١- دەتوانرێ کافرو خوانەناس بهێنرێ و جـل و بـەرگیان پـێ بشـۆردرێ و نـان و چێشتیان پێ بکرێت، ئەگەرچی فەرموودە هەیە کـە بـەر لـە چێشـتەکە دەبـێ قـاپ و قاچاخەکەیان بشۆردرێ، بەتایبەتی کە ئەوان شەرابی تێـدا دەخۆنـەوەو گۆشـتی بەرازی تیا دەکوڵێنن.

١٢- ڕاگرتنی کارەکەری ناموسڵمان و خزمـەتکارو شـۆفیری غـەیرە موسـڵمان و کرێکاری ناموسڵمان لە (الجزيرة العرب) دروسـت نییـە، چـونکە هـەر ئـەوکات کـە جوولەکەو گاور ئەو هەموو گزیی و خەیانەتەیان کرد، پێغەمبەر ﷺ فەرمانیدا کـە لەوێ دەربکرێن، چونکە هێنانی کافران بۆ وڵاتی موسڵمانان، مەترسـی گـەورەی لێدەوەشێتەوە بۆ دین و ڕەوشتی موسڵمانان.

١٣- دەعوەتکردنی خەڵکانی خراپ و خوانەناس بۆسەر زەماوەند ئەگەر مەبەست لەو دەعوەتە، دڵخۆشکردنیان بێت بۆ هێنانیان بەرەو ئیسلام، ئەوە کارێکی باش و قەشەنگە، خۆ ئەگەر هەر مەبەست نانخواردنێک بوو و هیچی تر، ئەوا پێویست

ناکات.

١٤- سەر بڕاوی دەستی خاوەننامەکان دەخورێ، بەمەرجێ نەزانرێ بە غەیرە شەرعیی سەر بڕاون.

١٥- سەر بڕاوی کافرەکانی تر، ئاگرپەرستبن، یان بتپەرست، یان کۆمۆنیست.. ناخورێ و حەرامە.

والحمد لله أولاً وآخرا ـ والصلاة والسلام على إمام المتقين والمرسلين

سيدنا محمد و على آله وصحبه أجمعين.

❁ ❁ ❁

پێڕست

۞ ۞ ۞